

Αριθ. εφ. 139022

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΔΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ
ΕΝ ΤΗ ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ
ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ
ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΙΤΟΥ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΚ ΤΟΥ Γ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ)

ΤΥΠΟΙΣ
Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ & ΣΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1933

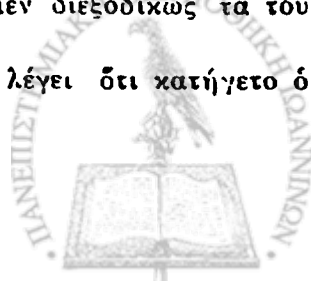
3. Τὰ Ἑλληνοαλβανικὰ στοιχεῖα τῆς Μεταφράσεως. Ἡ πλάνη τοῦ *Xylander* καὶ *Haehn*. Σύγχυσις ἐν ταῖς Γραμματικαῖς καὶ τοῖς Λεξικοῖς τῶν διαλεκτικῶν τύπων.—Τὸ ἔργον τοῦ *Haehn*, πῶς χαρακτηρίζεται.

Πάντες οἱ πραγματευσάμενοι περὶ τῆς γλώσσης τῆς Κ.Δ. ἤτοι τῆς μεταφράσεως τοῦ Γρηγορίου ἐχαρακτήρισαν αὐτὴν ὡς Νοτιοαλβανικὴν, καὶ δὴ ὁ *Haehn* ὡς ἰδίωμα τῶν Ἀκροκεραυνίων, ὡς ἐλέχθη. καὶ τοῦτο διότι δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὴν πατρίδα τοῦ ἱεράρχου. Ὁ Χριστοφορίδης ὁμοῦς ἐγνώριζεν αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο ὅσας λέξεις λαμβάνει ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου διακρίνει αὐτὰς ὡς Ἀργυροκαστριτικὰς. Ἐν τούτοις ἐνταῦθα ὑπάρχουσι στοιχεῖα οὐχὶ ἀσήμαντα, ἅπερ δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν λαλουμένην ὑπὸ τῶν Νοτιοαλβανῶν. τοῦτο μέχρι τοῦδε οὐδεὶς δυστυχῶς παρετήρησεν· καὶ συνέβη, ὥστε τῶν στοιχείων τούτων νὰ γίνηται ἀνεπιφύλακτος χρῆσις, καὶ εἰσήχθησαν ἐν Λεξικοῖς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν διευπλώθησαν κανόνες γραμματικοὶ καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ἴδια τῆς Νοτιοαλβανικῆς. Ἐν τῇ παγίδι ταύτῃ ἔπεσε καὶ αὐτὸς ὁ εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ἐγκύψας εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῆς Ἀλβανικῆς, ὁ ἀείμνηστος Χριστοφορίδης. Ἡ πλάνη αὕτη ὀφείλεται εἰς ἀγνοίαν τοῦ βίου καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ Γρηγορίου, ὃν οὐδεὶς ἐξηρεύνησε μέχρι τοῦδε¹. Καίτοι διὰ τὸν καλὸν ἐρευνητὴν, ὁ τίτλος τοῦ «ἀρχιεπισκόπου Εὐβοίας» ἦτο ἀρκετός, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὴν περιέργειαν, ὅτι ὁ ἀνὴρ ὁ ἀφιερῶσας τὸ πλεῖστον τῆς δράσεως αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ ποιμνίου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐκμάθῃ καὶ ἐξοικειωθῇ τὸ ἰδίωμα τῆς διαλέκτου αὐτῆς². Τὸ πλεῖστον τῶν τότε κατοίκων τῆς Εὐβοίας ἠγνόει τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ δὴ ἐν ταῖς κώμαις, καὶ ἦτο ἠναγκασμένος ὁ Γρηγόριος νὰ διδάσκῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔπραττον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἀλβανοφώνων πληθυσμῶν, Ἀλβανιστί, καὶ τὸ τοιοῦτον ἦν ἡ πρώτη ἀνάγκη, ἣτις παρέσχε τὴν ἀφορμὴν πρὸς καλλιέργειαν τῆς Ἀλβανικῆς. Τούτου ἕνεκα ἐπιβάλλεται ἐνταῦθα νὰ διακρίνωμεν σαφῶς τὰ ἐν τῇ Μεταφράσει στοιχεῖα τῆς ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου, καὶ τοὺς χαρακτηῖρας, δι' ὧν αὕτη διαστέλλεται τῆς καθόλου Τοσκικῆς ὡς ἰδιωματικῆς.

Ἡ διαφορὰ τῆς γλώσσης τῆς Μεταφράσεως πρὸς τὴν κυρίως Τοσκικὴν ἢ καὶ τὴν Τσαμικὴν εἶναι τόσῳ καταφανῆς καὶ εἰς τὸν πλεόν ἀπεριέρ-

¹ Τοῦτο ἠνάγκασεν ἡμᾶς νὰ συγγράψωμεν τὸ πολλαχού ἤδη μνημονευόμενον ἔργον: Γρηγόριος ὁ Ἀργυροκαστρίτης, οὗ ἐν ἀρχῇ περιγράφωμεν διεξοδικῶς τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τὰ περιστατικὰ τῆς Μεταφράσεως.

² Ἐντεῦθεν φαίνεται ὀρμώμενος καὶ ὁ Παρανίκας λέγει ὅτι κατήγετο ὁ Γρηγόριος ἐξ Εὐβοίας (Σχεδιάσμα σ. 175).

γον ἀναγνώστην, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαφύγη τὸ δευτεροκὲς βλέμμα τοῦ H a h n. ἀλλὰ δυστυχῶς κατόπιν ἐσορτῆς. καὶ τὸ κακὸν ἔμεινεν ἀδιόρθωτον. Οὗτος ἐπιληφθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις (ὡς πρόξενος) τῆς σπουδῆς τῆς Ἀλβανικῆς πρὸ παντὸς ὡς βᾶσιν εἶχε τὴν Μετάφρασιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ οὐ μόνον ἐν πάσῃ τῇ Γραμματικῇ αὐτοῦ ἐντεῦθεν ἀρύεται τὰ παραδείγματα, ὅπως καὶ ὁ X y l a n d e r, ὃν ἔχει ὡς ὁδηγὸν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν κανόνων, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Λεξικὸν ¹, οὗ ἐν προοιμίῳις ῥητῶς ὁμολογεῖ περὶ τῆς μοναδικῆς ταύτης πηγῆς ταῦτα: «Die Hauptquelle, aus welcher dieselbe schöpfte, ist die im Jahre 1827 in Korfu erschienene toskische Übersetzung des neuen Testaments von Gregorius Erzbischof von Euböa. Aus dieser Quelle waren kaum drei oder vier Worte nachzutragen, und nur wenige Formen und Bedeutungen zu verändern» ². Ὁ δὲ X y l a n d e r τοσαύτην ἀπένειμεν αὐθεντίαν εἰς τὸ κείμενον τοῦτο, ὥστε πάντα τὰ ἄλλα παραδείγματα, ἅπερ ἔξ ἄλλων ἠρύσθη πηγῶν, ἔκλεισεν ἐν παρενθέσει ὡς ὑποπτα! Μετὰ τοιαύτης λοιπὸν προκαταλήψεως ἐχώρει ὁ H a h n ἐπὶ τὴν χρῆσιν τῆς Μεταφράσεως. Οἱ διδάσκαλοι αὐτοῦ, ὡς φαίνεται δὲν ἦσαν ἱκανοὶ καὶ αὐτοὶ νὰ διαγνώσωσι τὸ ἀνάμεικτον τῆς γλώσσης τῆς Μεταφράσεως. Ἀμφότεροι ἦσαν μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου Ἰωαννίνων, καὶ ὁ μὲν ἐκ τῆς περιφερείας Τεπελενίου καταγόμενος, ὠνομάζετο Ἀπόστολος Παναγιωτίδης ³ καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὲν δύναται τις νὰ ἔχη οὔτε μεγάλας ἀξιώσεις, οὔτε καὶ πεποιθήσιν ⁴, ὅτι ἠδύνατο νὰ διακρίνη διαλεκτικὰς δια-

¹ Δηλ. τοῦτο κυρίως εἶναι αὐτὸ τὸ τοῦ X y l a n d e r, ὅπερ συνεπλήρωσεν διὰ νέων λέξεων ὁ H a h n.

² Alban. Studien III σ. V. πρβλ. καὶ II, σ. V-VI.

³ Ἐκ τοῦ περιφήμου Λαμπόβου πατρίδος τοῦ Ζάππα τῆς περιφερείας Ῥίτσας ἢ Ῥίτσας (μᾶλλον Reza), ἣτις περιέχει 10 χωρία, ἐν οἷς ἡ Λέκκη καὶ τὸ Χόρμοβον (βλ. ἐν Δωδώνῃ Ἡμερολ. τοῦ φίλου κ. Γ. Γάγαρη. ἔτ. Β' 1899 (Ἀθῆναι) σ. 127-132 περιγραφὴν τῶν χωρίων τούτων καὶ τινὰ ἀλβανικὰ αὐτῶν ποιήματα). Εἶναι περίεργον, ὅτι ὁ H a h n δὲν ὀνομάζει τὸ χωρίον τοῦ Παναγιωτίδου. Μεταξὺ τῆς Ῥίτσας καὶ Πρεμετῆς κεῖται ἡ Ζαγοριά ἢ ὁ δῆμος Παρωραίων, οὗ πρωτεύουσα τὸ Sheperi, ὅθεν ὁ D o z o n ἠντλησε τὰ διηγήματα (Manuel XVI-XVIII σ. 56,64 καὶ 132-136) εἶναι δὲ τὰ χωρία 7 Zhej, Piar, Oshteva κτλ. (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 155).

⁴ Οὗτος ἔπειτα ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ ὡς χειροῦργον ἐγνώρισεν αὐτὸν ὁ D o z o n ἐν Ἰωαννίνοις (ἐνθ. ἄνωτ. σ. 7 σημ. 5). ὁ Ἀθ. Πετριδῆς κατακρίνει τὸν H a h n, ὅτι ἐπωφελήθη χειρογράφου συλλογῆς τοῦ Παναγιωτίδου, χωρὶς ν' ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. (Ἐφημ. τῶν Φιλομαθῶν σ. 1509-10). Δὲν ἔχει ὅμως δίκαιον· διότι ἐπανειλημένως ὁ H a h n ἐκφράζει καὶ ὀνομασί τὴν εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς διδασκάλους (βλ. ἄνωτ. καὶ II σ. V καὶ 163). Ὁ Παναγιωτίδης οὗτος διέπρεπεν ἔπειτα καὶ ὡς ἱστοριοδίφης δημοσιεύων μέχρι τοῦ 1910 εἰς Περιοδικὰ καὶ Ἐφημερίδας διαφόρους, ἰδίᾳ περὶ Πάργας καὶ Παραμυθίας (ἐνθα ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα) πραγματείας. (βλ. ἐμὴν Βιβλιογραφίαν περὶ Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας ἐν Ἠπειρ. Χρονικοῖς Τόμ. Γ' ἐ.).

φοράς, εἰς γλῶσσαν ἦν ἐμπειρικῶς ὡς μητρικὴν ἐλάλει. Τοῦτο ἰσχύει κατὰ μείζονα καὶ διὰ τὸν ἕτερον διδάσκαλον τῆς Γεγικῆς, τὸν Χριστοφορίδην. ὅστις ἐξ Ἑλβασανίου ὑπάρχων μητρικὴν δὲν εἶχε τὴν Τοσκικὴν, οὐδὲ ἰδέαν δὲ τῆς ἐν Ἑλλάδι ὁμιλουμένης. Παρὰ τούτων ὁ H a h n ἐλάμβανε κυρίως λέξεις διὰ τὸ Λεξικὸν καὶ τὸ ὀλίγον λαογραφικὸν ὕλικόν, ὅπερ κατέταξεν ἐν τέλει. Περιορίσθη δέ, ὡς λέγει, ὡς πρὸς τὴν Τοσκικὴν εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Ρίτσας (Reza), ἵνα μὴ ἐκ τῆς ἀναμείξεως καὶ ἄλλων τύπων καὶ ἰδιωτισμῶν τῆς γλώσσης συγχύσῃ τὰ πράγματα! ¹ ὅπερ ἀποβαίνει ἀληθῶς ἀκατανόητον διὰ τὸν ἐπιστήμονα. Ἐκ τῆς συνεξετάσεως καὶ τῶν ἄλλων τυπικῶν ἀποχρώσεων τῆς Τοσκικῆς, ἠδύνατο νὰ ἀποδειχθῇ τίς ὁ ἀκραιφνῆς καὶ ἐπικρατέστερος τύπος. Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν στενότητα τῆς ἀντιλήψεως τοῦ H a h n ὡς πρὸς τὰ γλωσσικὰ ζητήματα. καίτοι δὲ ἀσφαλῶς ἐχρησιμοποίησε καὶ ἐκ τῆς ζώσης γλώσσης ὕλικόν ², ἀλλὰ τὸ «ἐξ αἰρετον κριτήριο» ἦν δι' αὐτὸν ἡ Μετάφρασις. Αὕτη ὅμως ἔνεκα τῆς πληθύος τῶν ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν λέξεων κατὰ τὴν ἀλβανικὴν φωνητικὴν καὶ γραμματικὴν διεσκευασμένων, ἀποβαίνει ἐν πολλοῖς ἀκατανόητος ἀπὸ γραμματικῆς τοῦλάχιστον ἀπόψεως «par l' imitation d' une pensèe et d' un style ètrangers», κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ D o z o n ³, ὅστις πρῶτος διέγνωσε τὸ κίβδηλον τῆς γλώσσης τῆς μεταφράσεως καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ γραμματικὸν μέρος ἐστηρίχθη εἰς τὸ ἀφθονον ἀνέκδοτον ὕλικόν, ὅπερ συνεχέντρωσεν εἰς τὸ ὠραῖον αὐτοῦ βιβλίον (ὁ M e y e r ἀντικρούει τὸ τοιοῦτον) ⁴.

Ἐν τούτοις ὁ πολὺς H a h n, ἐνῶ ἠδύνατο ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς γλώσσης νὰ ἐργασθῇ κάλλιον, δὲν ἠθέλησεν, ἀλλὰ θεωρήσας ὡς διῆπετὲς παλλά-

¹ H a h n II, σ. V.

² III σ. V. ὡς πρὸς τοῦτο τῷ H a h n κατὰ πόδας ἠκολούθησε καὶ ὁ D o z o n περιορισθεὶς εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Πρεμετῆς (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 163). Καὶ οὗτος μὲν ἐπέτυχε πλήρως τοῦ σκοποῦ καὶ παρέδωκεν ἡμῖν πιστὴν καὶ ἀπηκριβωμένην εἰκόνα τοῦ ἰδιώματος, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ H a h n παθὼν ὅ,τι ἀκριβῶς ἐφοβεῖτο ὑπολαβὼν γὰρ τὴν γλῶσσαν τῆς Μεταφράσεως ὡς ἀμιγῆ ἀπῆντησε τὸ ὕλικόν ἐντεῦθεν πρὸς καταρτισμὸν τῶν γραμματικῶν νόμων καὶ κανόνων.

³ Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 10 πρβλ. καὶ 168 ἐνθα ὀνομάζει Ἀριστοφάνειον τὴν γλῶσσαν τῆς Μεταφράσεως.

⁴ Βλ. παράρτ. τῆς Allgemeine Zeitschrift τῆς Αὐγούστης ἀρ. 142 (22 Μαΐου 1881) ἐν τέλει, ἐνθα φρονεῖ, ὅτι ὁ D o z o n δὲν ἐχρησιμοποίησε τὰ κείμενα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἐν τῇ Γραμματικῇ. ὅπερ δὲν ἀληθεύει. Οὗτος ὡς θὰ ἴδωμεν παραδίδωσι κάλλιον τοὺς τύπους τῆς Τοσκικῆς ἢ ὁ H a h n ἐπὶ τῆς Μεταφράσεως στηριζόμενος. βεβαίως ἔχει τὸ κακὸν ἐλάττωμα, ὅτι δὲν παραπέμπει, ἀλλὰ δὲν σημαίνει, ὅτι δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τὸ ὕλικόν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν κανόνων, οἵτινες ἄλλως δὲν θὰ ἴσταντο. Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν αὐτὸ κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐκ τῆς γλώσσης τῆς Μεταφράσεως νοθείας αὐτῶν.

διον τὴν Μετάφρασιν, συνεφόρησεν ἐκ ταύτης οὐ μόνον ψευδεῖς ἐν τῇ Γραμματικῇ κανόνας τῆς γλώσσης τῶν ἐπὶ τάδε Ἰαλβανῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν (παρὰ πάσας τὰς προσημειωθεῖσας ἐπιφυλάξεις), ἀθρόας νεοελληνικὰς λέξεις. Ἐξαίρει δὲ ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ Τυπικοῦ τὸ τοιοῦτον ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐναβρύνεται προσφέρων «τοῖς ἀρχαιολόγοις καὶ ἐθνολόγοις μετὰ ἄλλεμα», ἐν ᾧ ὑπάρχει τελεία παράστασις τῆς σχέσεως τῆς Ἰαλβανικῆς πρὸς νεοελληνικὴν, ἀπὸ τοῦ σπουδαιότερου σημείου καὶ ἐνδιαφέροντος. Ἐπὶ τούτων στηριζόμενος διὰ πολλαπλῶν ἐνδείξεων εἰκάζει ὅτι ἀμφοτέραι αἱ γλώσσαι ἐν τῷ συνόλω ἔχουσιν ἐξελιχθῆ κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἔχουσι κοινὴν τὴν καταστροφὴν (dass sich beide Sprachen im Ganzen nach denselben Gesetzen entwickelt haben, oder genauer verkommen sind). Τὸ δὲ τοιοῦτον, λέγει, δύναται ἡμᾶς ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ ἄγῃ εἰς συμπεράσματα περὶ τῆς προγενεστέρως μορφῆς τῆς Ἰαλβανικῆς γλώσσης, ἧς οὐδὲν ἵχνος ὑπελείφθη ἡμῖν. Εἰς μίαν τοιαύτην ἐργασίαν, φρονεῖ, ὅτι ὡς ἀναπόφευκτος ὄρος προὑποτίθεται ἡ συγκριτικὴ ἐξέτασις τῆς Γεγικῆς διαλέκτου, ἧς οἱ τύποι πολλακίς ὀδηγοῦσιν ἡμᾶς εἰς ἀρχαιότεραν ἐποχὴν, ἢ οἱ τῆς Τοσκικῆς¹.

Καὶ εἶναι μὲν πολὺ ὠραῖα ταῦτα, ἀλλ' οὐδέποτε ἐλέχθησαν τόσῳ μεγαλειώδεις λόγοι μὴ συμβιβαζόμενοι δυστυχῶς πρὸς τὰ πράγματα, καὶ οὐδέποτε ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπέστερον οἰκοδόμημα ἐπὶ οὕτω σεσαθρωμένων βάσεων! Καὶ εἶναι λυπηρόν, διότι οὔτε οἱ εὐτυχεῖς ἐθνολόγοι, οἵτινες πολλακίς ἐξεκαμίνευσαν τὸ μετάλλευμα αὐτοῦ, οὔτε καὶ οἱ γλωσσολόγοι ἠδυνήθησαν μετὰ 70ετίαν ἤδη νὰ συμφωνήσωσι πρὸς τὰ ἀνωτέρω συμπεράσματα τοῦ Hahn. ἀλλ' εἶναι ἔτι λυπηρότερον, διότι οὐδεὶς ἀνεκάλυψε τὴν τοιαύτην πλάνην τοῦ διακεκριμένου Ἰαλβανολόγου, οὗ τὸ ἔργον ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῆται ὡς βᾶσις καὶ πηγὴ ἀνεξάντλητος διὰ τὴν Ἰαλβανολογίαν, (καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀνὴρ παρὰ τὰς συμπαρομαρτούσας ταύτας κῆρας κατέλαβεν ἤδη τὸ Πάνθεον τῶν μεγάλων συγγραφέων καὶ θὰ ἀπολαύῃ διαρκῶς τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἰαλβανικοῦ λαοῦ). Ἐν τούτοις αὐτὸς ὁ ἴδιος ὑποπτεύσας, ὡς φαίνεται ὅτι, τὸ τραγελαφικὸν συμπύλημα τῆς γλώσσης τῆς Μεταφράσεως οὐδόλως πρὸς τὸ ἰδίωμα, ὅπερ αὐτὸς ἐγνώρισε, συνεβίβάζετο, ἐζήτησεν, ὡς εἶδομεν, νὰ συμβουλευθῆ τὸ τῆς Χιμάρας ἰδίωμα, ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσεν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ. Ἴσως διότι τὸ ἔργον εἶχε συντελεσθῆ. Καὶ ἡμεῖς σήμερον εἶμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἐκκαθαρίσεως τοῦ παρουσιαζομένου κυκεῶνος καὶ νὰ καθορίσωμεν τὰ πράγματα.

¹ Π σ. VI, δὲν φρονῶ ὅτι ἀληθεύει τοῦτο περὶ τῆς Γεγικῆς λεγόμενον, ἧς οἱ τύποι παρουσιάζουσι φθορὰν μείζονα ἢ οἱ ἀντίστοχοι τῆς Τοσκικῆς.

4. Ἡ Ἑλληνοαλβανικὴ διάλεκτος.—Ὁ ἔσμος τῶν ἑλληνικῶν λέξεων καὶ οἱ μεταπλασμοὶ αὐτῶν.—Αἱ κυριώτεραι ἰδιωματικαὶ λέξεις ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς εἰσχωρήσασαι ἐν τῇ Μεταφράσει.—Τὰ διαλεκτικὰ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς γνωρίσματα.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἀλβανικὴ διακρίνεται πρὸ πάντων διὰ τὸ πλῆθος τὸ ἀνείκαστον τῶν ἑλληνικῶν λέξεων, ὥστε ἐν τοῖς περίξ τῶν Ἀθηνῶν καταντᾷ ἀλβανοφορεμένη Ἑλληνίς! Τοσαύτη κατάχρησις ἑλλ. λέξεων γίνεται, ὥστε προκαλεῖ τὴν εἰρωνείαν τῶν ἀκουόντων καὶ τὸν γέλωτα. Σταχυολογῶ ἐπιδορπίου χάριν τινὰ ἐκ τῶν μνημονευθέντων ῥηματίων τοῦ κ. Σωτηρίου καὶ τῶν παρὰ Weigand¹.

Levqeza ne perivol—harismenje çike mboj.

Anathema emborikate—çe skanë mellan e karte².

anathema palo erohine—pa smirr vajza ksenetine!³.

atjè çe gjymnaseshe—nekelipotaksese?

Lipotakse me po me zene—meta fillaqi me vene⁴.

Feru si te féreshë—kudo me shohe thëreshë.

theru si thereshe prota—thòe: do na ndanje bota⁵.

Mes' i holle si kormò—ngrihete n' ere si aitó⁶.

Na hathis palokutó—tata im s' te ben gambró⁷.

Nje taksith çe meletise—panta vajte s' metanoise⁸.

Ἐπειτα ἔχομεν καὶ τὰ ἔρμαφρόδιτα εἰς λέξεις τε καὶ φράσεις:

kathe dite, kathe mpreme, me dhane prama te lira, kesh anallavur nje ipotesin, koprè ikonomiqè⁹, çurepe tripito¹⁰, me shume glikomili¹¹, kalloindrequre trapeze, per te shih ç' dote a probe ne j, do vinje edhe dote arovinje¹², e gjegji dhe i kakondinj¹³, djali kakoziu¹⁴, kakozeze¹⁵, pse do te

¹ Τοῦ μὲν Σωτηρίου τὰ κείμενα προέρχονται ἐκ Μαρκοπούλου τῆς Ἀττικῆς καὶ τινα ἐκ Σπετσῶν, τοῦ Weigand ἐκ Κορωπίου τῆς Ἀττικῆς.

² Λαογραφία (Πολίτου) Α' 85-86. ³ 87. ⁴ Β' 96. ⁵ 103. ⁶ 104. ⁷ 109. ⁸ 112. ⁹ Ἐξεπίτηδες (ἐκτὸς τῶν περιχώρων τῶν Ἀθηνῶν) κατέφυγον καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα τοῦ ἄστεως, καὶ ὅσαι λέξεις δὲν ἔχουσι τὴν παραπομπὴν ἐνταῦθα ἀναφέρονται εἰς τὰς σημειώσεις μου, ἃς ἔλαβον διαμείνας κατὰ τὰ ἔτη 1919-1923 εἰς Κακοσάλεσι μὲν καὶ Βαθῦ (μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Χαλκίδος) καλοκαίρια δύο, καὶ ἄλλα δύο ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ὁσίου Σεραφεῖμ, ἐνθα ἤκουον τὰ ἀλβανικὰ οὐ μόνον παρὰ τῶν μοναχῶν, (ἀπάντων ἀλβανοφώνων) ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐκ τῶν περίξ χωρίων Χοστίων, Δομβραίνης, Ζυρικίου, Κυριακακίου κτλ. ἐπιδημούντων χωρικῶν. ¹⁰ Λαογρ. Α' 89,50. ¹¹ 91. ¹² 93. ¹³ 94 κακοφάνηκεν. ¹⁴ Τὰ ἐφεξῆς ἐκ Πόρου εὑρῆνται ἐν τοῖς Alb. Studien τεύχ. V τοῦ Meyer σ. 36. ¹⁵ αὐτ. 53.

kakopatirnjesh (=θά τιμωρηθῆς)¹, kakogramе (καὶ kaka-
 vrame)², kakozi, kakogramèn—nxirato çe ke nder ment³ vate
 djali nde nuni, e kaodheksi καὶ kaodheks⁴, kallomire (55).
 Kalè plaka bábezo! hajde beme nje thelime (51), ishe kakosh-
 kaure⁵, te ksanaléhete (49) djelli çe protodel (60) pune mbo-
 reto. Είναι δὲ περίεργος καὶ ὁ μετασηματισμὸς τῶν ἐκ τῆς
 ἑλληνικῆς, τῆς συγγρόνου καὶ τετριμμένης, λαμβανομένων λέξεων, ἐν
 αἷς ἡ ἀφομοιωτικῇ τῆς γλώσσης δύνάμις δὲν εἶναι τόσῳ ἰσχυ-
 ρά, ὅσῳ παρὰ τοῖς Νοτιοαλβανοῖς. Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα λέξεις καὶ φρά-
 σεις τινάς: arvanite kençe, ovrinj (βρουωνία, ἀβουρνιά) orekti-
 qué, koprè ikonomiqè, parè (παρᾶς), vorè (βορρᾶς), stëri fto-
 hè, zestò supè, enete palò (τὸ enete=ροῦχα), vajze nga ikogje-
 nie, podhè qentistiqè, djalthë llahtaristò, qes (ἀντὶ kisha)
 anallavur nje ipohreosi, drangulè (δραγγολία, ὄφις), fore-
 si, fóre (φορά, δύναμις), herem, jatri πληθ. jatrina, kardhiàs
 (ῥιγῶ, ἐν Ἐλικῶνι, ἐν Ἀττικῇ merdinj), ame (δός μου), argati, (ἐργατιά),
 dhiforime καὶ dhiforimate (δίφορον), ç' ande ndara dhromit (ἐκεί-
 θεν τοῦ δρόμου), zois (ζωογονῶ), silloisem, rehe (ῥάχη), revoni
 καὶ revonjis (ἀρραβωνίζω), kopè (ἢ kapè) κοπέλλα, kopósem,
 llamparis (λάμπω καὶ παρὰ τοῖς βορειοαλβανοῖς), mèta (μετά, ὕστε-
 ρον) meraq ἢ merahi (μάραθρον), milath καὶ midhale (ἀμύδαλον),
 nikoqirat, noti (νότος, Τοσκ. notis=νοτίζω, not δὲ παρὰ Γέγιδες
 τὰ νῶτα, ἢ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης), njora (ἐνωρίς), olpis, (ἐλπίζω),
 ormis (ἐντολή ἐκ τοῦ ἔρμηνεύω, ἐνῶ Τοσκ. ormis=στολίζω) ἐκ τοῦ or-
 nare, parakome (στραβοπόδης). Παραλαμβάνομεν καὶ αὐθις ἐκ τοῦ
 Πόρου τινὰ παραδείγματα: nje plake fto hè (36) ,vate tuti harè, be-
 ne harè te mbedha (40), palonjeri (41), gala-galate (43), pri-
 shi soretë (49), te behhemi aksie (=ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι 50), ve-
 tullate me t' unxihinë—mos u ke vene vafine (=βαφή 59). mbreto-
 pull (35), mèta (σπανίως μετά) do metanoisnje (37), nje kopile
 kaq' e bukure, qe feksi shtepia (37), u his (=χύνω) dorberia e
 dera vet pre nde shkemp (45), te me thej çe nd' arhis (57), nje ta-
 ksith çe meletise⁶, te t' arnis neke mborës⁷, se mos ti hje (τύ-
 χη) bejme andare⁸, agapisa moll' afrate⁹, koposem (19), ah,
 iziu, çe u kanonishë, nga nje vaize u limbishë! (59).

Ἀπλούστερον μεταβάλλονται τὰ οὐσιαστικά: π.χ. vorè, parè, ko-
 prè καὶ é. (ἀλλ' okà), sot ve gusht (=γοῦστον), pse midhè basilea

¹ Meyer, 40. ² 60. ³ 61, 62. ⁴ 36, 82 ἐν Ἀττικῇ kallodheks Λαογρ. Α' 97. ⁵ αὐτ.
 Β' 113, 1. 96. ⁶ αὐτ. Β' 112, 1. ⁷ αὐτ. Α' 93, 88. ⁸ αὐτ. 93, 1. ⁹ αὐτ. 93, 88.

ska kaqe te mire fai (=φαγεῖ 37), si e pa kopilea (=κοπέλλα) hiri monotarū (ἀμέσως) mberda (38, 39, 40). te me japesh foresite t' ende (38), mbluane tuti kozmine (=κόσμον 45), çe thelime do vre djale?—tet' a benj u monofjale (51), drom me lanogurr¹. muà mboretò te me qeshni (24), sovarò te mos me mbash (63), fonjese (63=φόνισσα), monodufeki te vras (60), djafuar (=τὸ διάφορον), pre te çojne vione (14=θησαυρὸς), ç' ish njeri me areti². qente e horese (=χώρα 20).

Σύνδεσμοι: ande (=ἄν) befsha u kete (20), afu bleu dhente³.

Ἔτι περιεργότερα καὶ τὰ ἐξῆς ἐν γένει ἐξ ὄλων τῶν ἀνωτέρω τάξεων: fregadhe fregje⁴, te dete (v' ἀγαπᾷ) hornë edhe llaone e tia⁵, monobir καὶ monobile⁶, u duk para kseno⁷, kanello ollotherit⁸, katanani⁹, nje pallathure ngà notiká¹⁰, keshe epiménure¹¹, nje mbistemén (ἐμπιστος) aksiomatikó, agapia pram' e rende κτ. Καὶ ἔτι τούτων χεῖρω: Faja isht etimo¹². Ama ish triqimi me pelqen te lakisheshe ne shur, edhë te me lajn afrot¹³. Urrinje ne katofli edhë e perimninje¹⁴. Njeri i dhistihisurë, neke di te dhiavás¹⁵. ama arhisa te dhiavasinj tata im ish shumë eftihi. Dheu do mbétete herse, edhë do katandisinjense ákarpò pémete tona¹⁶. Do jem plusio, edhë ti edhë mema do kselódhen. Nji her edhë nji kerò ish nji vasilè edhë nji vasilise. Çeli do qivernisinje laon ten?

Ishin pantote te thlipsurë, aparigórito' epidhi omos ishin androjen i agapisurë. Ga mberda omos vasilise stenaksen edhë sqepsej¹⁷. Nji erimi do aplòsete ne dhè¹⁸. Nji eleinò kalive ne kapno edhë ne skupidhia¹⁹. Ea hrisopiske, hriso edhë méta²⁰. Ti katandise anipofore!²¹. Je sklirózemer, edhë apono²². Τέλος ληφθήτωσαν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ μεταπλαστικά τῶν ἑλληνικῶν λέξεων π. χ. i aksim, te aksime (ἄξιοι), çe aksisene²³, horadhi, horadheps²⁴, tellore (τὸ τέλος τοῦ κόσμου), kllara (κλαδιά)²⁵, pallathure κτ²⁶.

¹ Αὐτ. Β' 115,30. ² αὐτ. Α' 91. ³ αὐτ. 95. ⁴ Λαογρ. Β' 90, 74. ⁵ W. 182. ⁶ Β' 103 ἀρχ. Α' 98. ⁷ αὐτ. 102. ⁸ 92,84. ⁹ Β' 103,178. ¹⁰ 106,218. ¹¹ Α' 105,101. Ἐκ τούτων τινα λέγονται καὶ ἐν Τσαμουργιᾷ ὡς τὸ pallathure καὶ σύνθετον ἐκ τοῦ μόνον τὸ monoqyqe.

¹² G. Weigand, Das Albanische in Attika ἐν Balkan-Archiv II (1926) Leipzig. σ. 173 (ἐφεξῆς=W.). Τὰ ἐνταῦθα δημοσιευθέντα διηγήματα καὶ οἱ μῦθοι εἶναι κυρίως ἐκ τοῦ χωρίου Κορωπί. ¹³ αὐτ. 175. ¹⁴ 176. ¹⁵ 178. ¹⁶ 179. ¹⁷ 180. ὄλα αὐτὰ αἱ Ἑλλ. λέξεις εἰς ὀλιγώτερον ἡμισελίδου!

¹⁸ 181. ¹⁹ 191. ²⁰ 188. ²¹ 189. ²² 185. ²³ 181-3. ²⁴ 187. ²⁵ 186. ²⁶ 1. 88.

Τοσαύτη ἀθροία ἢ τῶν ἑλληνικῶν εἰσβολὴ ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ! Καὶ ὅμως ὁ Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς, καίτοι εἰθισμένος ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι πρὸς ταῦτα, καίτοι ἐν Εὐβοίᾳ ἐξωκειώθη ἔτι πλέον καὶ ἐξέμαθε διάλεκτον ¹, ἣν δυσχερῶς τις ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς κατανοεῖ, ἐν τούτοις κατώρθωσεν ἐπιμελῶς ν' ἀποφύγη ταῦτα ἐν τῇ Μεταφράσει, πλήν τινων δυσμεταφράστων.

Βεβαίως δὲν εἶναι εὐκόλος ἡ διάκρισις ἐν τῇ Μεταφράσει πασῶν τῶν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἑλληνοαλβανοῖς λέξεων, Τοσκιῆς οὔσης καὶ τῆς διαλέκτου αὐτῶν, ἀλλ' ἡμεῖς παραλαμβάνομεν ἐνταῦθα ἐκείνας, αἵτινες ἀμέσως διακρίνονται, καὶ ὡς ἔτυχεν, ἢ νὰ ἀκούσωμεν παρ' αὐτῶν, ἢ ν' ἀναγνώσωμεν.

a d h a καὶ d h a, οὖν, λοιπὸν (οἱ Τόσκιδες καὶ Γέγιδες ἔχουσι συνήθως τὸ pra). ada ἔχουσι καὶ οἱ Ἰταλοαλβανοί, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω. epni adhà ato qe jane te Qesarit (Λουκ. 20,25 καὶ 21,7). Davidh dha e thot' ate (Λουκ. 20,44). ς' eshte dha kejc (αὐτ. 3,8. πρβλ. καὶ 20,17, καὶ 33. Ἰω. 16,17. Πρβλ. καὶ W. 193). Οὕτω καὶ ἐν Κορωπὶ τῆς Ἀττικῆς adha (Weigand Das Albanische in Attica ἐν Balkan-Archiv II 1926 σ. 193). Ὁ Βορρ σχετίζει αὐτὸ πρὸς τὸ σανσκρ. atas=ὄθεν λοιπόν, ἀπ' ἐδῶ. Παραδόξως τὴν λέξιν εὐρίσκω καὶ παρὰ Meyer, ἐν τοῖς ἐκ τοῦ Μήτκου εἰλημμένοις μύθοις· π. χ. keshtu adhà u bene gati ². Τὸ adhà εἶναι ἐν χρήσει νῦν ἐν Κρήτῃ (τῇ Ἀνατολικῇ) ὡς ἐδὰ: *Μὰ μπορεῖς νὰ πονηῆς μπλειό, κειὰ ποῦ σὲ φίλησα γώ; Πόσο μ' ἀγαπᾶς ἐδὰ* ³; Τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδείκνυσιν ἀριδῆλως τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν τοῦ μορίου.

a h i e r e καὶ a t e h e r e, (ἐκ τοῦ ate here=ἐκείνη τῇ ὄρῳ). Ματ. 19,28, Ἰω. 8,28). Οἱ Τόσκαι καὶ Τσάμιδες λέγουσιν ahere (ἢ aere) καὶ atere. Ὁ Hahn (II 164) ἔχει argere, ὅπερ εἶναι μοναδικόν, καὶ πιθανὸν νὰ εἶναι λελανθασμένον. Ἐν Κοριτσᾷ καὶ ὁ ἐκτεταμένος τύπος: aterehaj. (Mey. 64). Ἐν Ἑλλάδι ahiera ἢ ahere καὶ ahiaia ⁴. Ἐν δὲ Ἰταλίᾳ ahiera ἐπίσης ⁵. Ἡ ἐπένθεσις τοῦ i εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου, δι' ἧς ἐν αὐτῇ τὸ δασὺ h μεταβάλλεται εἰς ἡχηρὸν χ.

a m e, δός μοι.

ame atò qe me do? (Ματ. 18,28). memezò ame sevdane (Σ. Β'100, 148) καὶ Ἰταλοαλβ. eme (oeme) uratene ⁶.

¹ Δυστυχῶς τοῦ ἰδιώματος τῆς Εὐβοίας οὐδαμῶθεν ἠδυνήθη νὰ λάβω γνώσιν. Τὰ νῦν περιορίσθη ἡ Ἀλβανικὴ μόνον εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς νήσου.

² Kurzgefasste albanesische Grammatik mit Lesestücken und Glossar. Leipzig. 1888. (=Mey.) σ. 64 καὶ 66. Ἄλλ' ὅπως θὰ ἴδωμεν καὶ εἰς ἄλλας λέξεις ἡ γλῶσσα τοῦ Μήτκου εἶναι ἐπιτετηθευμένη, καὶ δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Κοριτσᾶς, ἐνθα οὔτε τὸ adhà τὸ gati λέγεται.

³ I. Κο ν δ υ λ ἄ κ η, Πρώτη ἀγάπη. ἐκδ. β' (Χανιά 1927) σ. 8. ⁴ Σωτ. Α' 105. βλ. W. 176. ⁵ Ditur. II, 311.

⁶ Skanderg. 156. Ἐπίσης ἐν Ἀττικῇ καὶ δὴ ἐν ταῖς νήσοις καὶ τῷ Πόρῳ συνηθέστατον καὶ τὸ a m i (ξένον ἐντελῶς παρὰ Τόσκαις): ami ce te them?

a n a n g a s i, (Ματ. 14,22).

Τόσκιδες viasi¹, Χρ. shtrengoј. Ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς Ἰταλοαλβανοῖς τὸ anangas.

a n g a l a s i, (Ματ. 16,22).

Οὕτω μεταφράζει ὁ Γρηγόριος τό: προσλαβόμενος. Ὁ Χριστ. e porri mbe njane (μεταφρ. παραλαβὸν αὐτὸν κατ' ἰδίαν). Τοσκ. perqafonj.

a s p r e t e, τὸ χρῆμα (Πράξ. 4,35).

Χριστ. ashprate τὰ ἀργύρια (Ματ. 26,15) ἀφῆκεν ἀμετάφραστα. ὁ Γρηγόριος ἔχει δ' ἐν παρενθέσει t' ergjenta. καὶ ἐν 25,18 κ. ἀ. ἀπλῶς ergjent, ἢ argjent (Χριστ.).

b i ç u n i, (Λουκ. 2,24).

Χριστ. turtul. ὡς πανταχοῦ λέγεται ὁ τούρτουρας, Νεοελληνικὰ πίτσούνια (βλ. Meyer Alb. Stud. V, Glossar).

d j e l m e καὶ d j e l m, (πληθ. τοῦ djale. πρβλ. διάλογος, παῖς. (Ἡσύχ.). Ματ. 11,16, Λουκ. 3,8. 20,29 κ. ἀ. Οὕτω καὶ οἱ Γέγιδες, Τόσκιδες καὶ Τσάμιδες djem, djemte καὶ djemeria ἡ νεότης². Ὁ ἀκραϊφνῆς τύπος παρ' Ἰταλοαλβανοῖς: djaleme (Skanderb. σ. 232).

d j e r, (πληθ. τοῦ dere, θύρα) καὶ djerte παρὰ Meyer Alb. Stud. V σ. 50. (Ματ. 16,18) ἀντὶ dver. Οὕτω καὶ ὁ Σωτ. (B' 115,31). Ἡ λέξις παναρχαιοτάτη: Σανσκρι. duâr, (τὸ u=v, ἐνῶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ u=j, v).

d h e m ò n, δαίμων.

(Λουκ. 4,33, Σ. B' 108,244). Ἐν Λουκ. 9,32 djall διάβολος, ὅπερ παναλβανικὸν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου εἰσαχθέν. ἐντεῦθεν καὶ τὸ ῥῆμα djallos (ἀεὶ οὕτω παρὰ Γρηγορίῳ Ματ. 5,24 τε djallosure καὶ 8,16). καὶ dreq (δράκων).

d h i a n à s, (Ματ. 19,14. Λουκ. 4,16).

Ἐπάσχει ἐν χρήσει καὶ παρ' Ἰταλοαλβανοῖς³, ὁ Χριστ. ἔχει kendoj, ἀλλὰ τοῦτο σημαίνει τραγωδεῖν, ὅθεν καὶ τὸ τραγούδιον, ὅπερ οἱ Ἰταλοαλβανοὶ λέγουσι sinodia⁴.

e j a - e j a n i, (Ματ. 14,29. 11,28. 21,38) ἐκ τοῦ ἔλα.

Ἡμεῖς λέγομεν ajde. Ὁ Γρηγόριος ἔχων τὸν Ἀττικὸν τύπον ἀποδεικνύεται ἑλλιπῆς περὶ τὴν Τοσκικὴν.

¹ Ἐν Ἀττικῇ viasi ἡ βία.

² Hahn II, 165, 129, 120· ἐν δὲ 168 diele ἐσφαλμένως.

³ Ἀξιόλογον εἶναι τὸ ἀναφερόμενον εἰς ἀρχαῖον ἄσμα: I biri i Pjeter Shinit, ὑπὸ τοῦ ἐξόχου ποιητοῦ De Rada παραδοθέν, ὅτι ἡ μήτηρ ἔστειλε τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος πεσόντος εἰς μοναστήριον: toe dhia nos nej e te xoeoej. κτλ. (Skanderbegu, Sirdani σ. 167. εἰς δὲ παραπέμπω συντόμως Skanderb.).

⁴ Rondinella Marciani (Ditur. III 177).

e l e f t h e r o, j a n' ἐλεύθερο.

(Ματ. 17,20), te leftherosure (8,10), Χριστ. te lire, te liuare. (ὄπερ παρὰ τοῖς Τόσκαϊς σημαίνει εὐθηνός): rush te lire εὐθηνὰ σταφύλια, u liuà buka, ὁ ἄρτος ἐγένετο εὐθηνός (σήμερον τὸ i lire ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ ἐλεύθερος θεωρεῖται νεολογία εἰσαχθεῖσα ἐκ τῆς Γεγικῆς). kuvendon me lefteri (Ἰω. 7,13 ἢ ὀρθὴ προφορὰ), ἔνθα ὁ Χριστ. ἐσχημάτισε νέαν οὐχὶ τόσω ἐπιτυχῆ λέξιν perrara sysh=πρὸ ὀφθαλμῶν. lefteri καὶ οἱ Ἰταλοαλβανοὶ: tue dashur lefterin e dheut ç' i leu¹.

f a r e, (gje), προᾶγμά τι.

çdo fare pune (Ματ. 18,19, Ἰω. 15,7). Οἱ Τόσκιδες καὶ Τσάμιδες συνήθως τὸ fare², (ὄπερ ἐν τοιαύταις χρήσεσι καταντᾶ ἀόριστος ἀντωνυμία) παραλείπουσιν, οἱ δὲ Ἑλληνοαλβανοὶ ἔχουσι πάντοτε κατὰ πλεονασμόν π.χ. ἐρωτῶσι: nxure fare gje? ὄπερ οἱ Τόσκαϊ λέγουσι: mesove gje. οὕτω καὶ: do gjendet fare nje gjilperete? (Βαθὺ Αὐλίδος), ἀντί: do mos gjen dot nje gjilperete? veshtojne torre. fare tate=βλέπουσι περίξ. πουθενὰ ὁ πατήρ³.

e f e k s u r e, φωτεινή.

re e feksure (Ματ. 17,5). Χριστ. e ndriçime, συνηθέστατον παρὰ τοῖς Ἑλληνοαλβανοῖς τὸ feks (φέγγω).

f o t i - a, ὁ λύχνος.

Mos vjen φωτία qe te vihete ndene shinik? (Μαρ. 4,21) dez fotine (Λουκ. 8,16). Ἐν τούτοις ἀλλαχοῦ χρῆται διαφόροις ὀνόμασι. π. χ. Ματ. 6,22: drit' e kurmit eshte siu. Ἀποκ. 1,20 shtate lihni te arta. 11,4. di kandilerete. Χριστοφορίδης kandil, ὡς συνήθως λέγεται παρὰ τοῖς Τόσκαϊς καὶ λοιποῖς Ἀλβανοῖς ὡς καὶ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησιν. kandilier (Skanderb. 242) παρ' Ἰταλοαλβανοῖς.

h r i a, Λουκ. 24,7 eshte hria. Χριστ. duhete. συνήθης ἢ λέξις ἐν Ἀττικῇ καὶ ταῖς νήσοις: neke kam nonje hri (οὐδεμίαν ἔχω ἀνάγκην).

j a, Λουκ. 22,3: ja satana j. Ἰω. 16,29 καὶ 32: ja vien. Χριστ. n a.

k o f i n a, (καὶ s h p o r t a) Ματ. 16,10. ἐν Ἰωαν. 6,13 kosha.

k s e h i l i s, Λουκ. 6,38 te ksehilisure. Χριστ. derdhure per buze.

k s e n d e r o n j, Ῥωμ. 2,5=καταφρονῶ. Χριστ. benj per as gje.

k s e p e r b l i m, Ματ. 20,28 =λύτρον. Χριστ. shperblim. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐκ προθέσεων Ἑλληνικῶν σύνθετα Ἀλβανικὰ ῥήματα εἶναι ἴδια τῶν Ἑλληνοαλβανῶν (πρβλ. katabenj, arobenj, metavinj. κατάχρησις ὅμως γίνεται εἰς τὸ kse=ἐκ). Παρὰ τοῖς Ἡπειρώταις ἐν λίαν περιορισμένην χρήσει εἶναι μόνον τὸ kse—(ksebenj, kseberdheps κττ).

¹ Ditur. II, 312.

² Περί τῶν διαφορῶν σημασιῶν αὐτοῦ βλ. Λεξικὸν Χριστοφορίδου σ. 456.

³ Σωτ. Β' 53.

Τούτου ἕνεκα καὶ ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Χριστοφορίδου ἔλλειπει τελείως τὸ στοιχεῖον ks=ξ. Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἐνίοτε ἀκούεται τὸ ks, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τοῦ kes' π. χ. ksille, ksule (ἀντὶ kesille, kesule).

ksigjis, Λουκ. 24,27 : u ksigjis ature, Χριστ. sgjithte. Τοῦτο ἔπειτα ἐκ τῶν σχολείων εἰσήχθη καὶ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀλλὰ παντὶ σθένει ἀγωνίζονται οἱ ὑπερπατριῶται νὰ ἐξοβελίσωσιν αὐτὸ ἐκ τῆς γλώσσῃς πλάσαντες διαφόρους ἀλλ' ἀτυχεῖς πρὸς ἀντικατάστασιν λέξεις, ὡς τὸ perkëthenj, shrjegonj κττ.

kurme, κορμός, σῶμα.

Ῥωμ. 1,3. qe morri kurme e u le. Χριστ. qe lindi. pas mishit. προβλ. καὶ Ματ. 10,28 ἔνθ' ὁ Χριστ. ἔχει trup. kurm ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἑλληνοαλβανοῖς καὶ Ἰταλοαλβανοῖς.

llampsen e, (do te) si dielli Ματ. 13,44. Χριστ. te ndritjense. Ἀττικοί, Γέγιδες καὶ Ἰταλοαλβανοὶ ἔχουσιν ἀντὶ τούτου llamparis¹.

lla o, Ματ. 15,8: kuj lla o aferonete tek meje. Τόσκιδες καὶ Γέγιδες: llauz.

latr i, Λουκ. 4,8. do ti beç levdime latr i. Χριστ. dot' i lutesh. λάτρα (Νεοελλ.) ἢ φιλοκαλία τοῦ οἴκου.

lomonjar. Λουκ. 6,36. Χριστ. i perdelyershim (προβλ. bakanjar Βαθύ, καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Ἑλλάδι. βλ. Meyer Alb. Stud. V, Glossar).

lipsote, ἄζυμα.

Μαρ. 14,1 E pas di ditet (sic) qe Pashka dhe lipsote. Χριστ. pabruiete καὶ Α' Κορ. 6,7. ἄζυμοι pabrume (ἀμφότεροι).

llogari, λόγος.

Ματ. 12,36 do te arene llogari per te (ἀποδώσουσι λόγον). Χριστ. fjale, ἐν 18,23 ὁμως «συνᾶραι λόγον» ἀμφότεροι llogari.

Παρὰ Βυζαντινοῖς λογάριον, ὄθεν καὶ ὁ τοῦ λογαρίου (ἄρχων) ὁ λογοθέτης, ὁ νῦν ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν. Νῦν ἡ λέξις ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς Γέγαις, ὄθεν καὶ παράγωγον llogaritar. λογιστής. Παραπλήσιον τὸ Ἰταλοαλβανικὸν llogjias².

ma, Λουκ. 20,35 ma atá qe jane jikuare. Χριστ. po atá. καὶ Ἰω. 16,5 καὶ 7. Οἱ Ἰταλοαλβανοὶ ἔχουσι me, ὅπερ νομίζω προέρχεται ἐκ τοῦ mae. (προβλ. Skanderb. me martova shum toe ri σ. 184).

martiri, Μαρ. 14,15. οὕτω καὶ ὁ Χριστ. ἐκ τοῦ Γρηγ. λαβών.

Ἐν Ἀλβανίᾳ τέως ἦν χρήσις τὸ Τουρκικὸν shaït, νῦν δὲ τὸ deshmi καὶ deshmonj Γεγικόν. Ἀλλαχοῦ ὁ Γρηγ. ἔχει ἀντὶ μαρτυρῶ, benj te duket.

mbalome, Λουκ. 5,36. Χριστ. arne. (Ἑλλ. ἐμβάλωμα).

¹ Σωτηρ. I, 84,13.

² Ditur. II, 313.

mblonj, πληρῶ.

Ματ. 20,7: nukë na mbloj njeri «οὐδείς ἐμισθώσατο ἡμᾶς». ὁ Χριστ. κατὰ λέξιν: sna pajtoj. 22,10: u blua dashma. Χριστ. u mbush. Ἑλληνοαλβανικά do te mblosh kazane uje? (Ἑλικῶν) blove gjine lot¹. Ἱταλοαλβανικά bmioj sizit me lot (de Rada). Τὸ Τοσκικὸν καὶ Τσαμικὸν mbulonj ἢ mblonj σημαίνει καλύπτω:

mua te me kujtosh.
syt² e zezë ti mblosh³.

(γράφει mbulosh ὡς ἀπαιτεῖ ὁ στίχος). Οἱ δὲ Γέγιδες mbloj ὡς οἱ Ἑλληνοαλβανοί. Εἶναι περίεργα τοῦ ὑπὸ τοῦ Μήτκου παρὰ Meyer 64: mblojti virerat (γρ. virate ἢ vite) me uje. Ἡ φράσις αὕτη ἐν τῇ Τοσκικῇ σημαίνει οὐχὶ ἐπλήρωσε (mbushi), ἀλλὰ ἤλεσε, ἀόρ. τοῦ mbluanj. ἐπίσης: mbloj enet uje (ἀντὶ mbushi). Ἐκ τούτων τῶν παραδειγμάτων καταφαίνεται, ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ Μήτκου καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μύθοις, ὡς μὴ ὄφειλεν εἶναι ἐπιτετηδευμένη καὶ ἀνάμεικτος³.

mi hò, Ματ. 19,9 καὶ ἐν παρενθέσει kurvjar, ὅπερ μόνον ἔχει κατωτ. ὁ Χριστ. ἔχει τὸ ὄ. kurveron, μοιχᾶται. kurbe, μοιχαλὶς.

mushaveré, συμβούλιον.

Ματ. 24,4 ε bene mushaveré qe te zene Iisunë. Χριστ. keshille, ὅπερ σπανίως ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς Τσαμίδες, κυρίως δὲ εἶναι Γεγικόν. Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἤκουσα τὴν λέξιν, ἥτις φαίνεται Τουρκικὴ, ἐν τούτοις εὐρίσκω ταύτην παρὰ τῷ Κουλουριώτῃ: muxhaverè (W. 193) ἐν σ. 194 e perbledhura.

mko nj, Λουκ. 6,35 mbata qe e mkojene (τοῖς ἀχαρίστοις). Χριστ. nukë njohene te mire.

na, ἀντὶ ne, ἡμεῖς Λουκ. 4,34 ç' kemi na te bejme? Σωτ. Β'. 93,89 do te barete (=θά ταφῆ) njeti nga na.

ngosem, πίμπλημι.

Λουκ. 6,25 Ve mbe juvet qe jeni te ngosete. Χριστ. te ngjinjurite. Τοσκικὸν ngorem. Εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ Χριστ. δὲν ὑπάρχει ἡ λέξις. ὁ Hahn ἔχει ἀμφοτέρους, ὡς εἰκός, τοὺς τύπους.

ngua, ἐρυθρός.

Ματ. 16,3: sot eshte dimer se u nguq qelli. (ἀνωτ. 16,2 εἶπε esht i kuq,

¹ Σ. Α' 89,51.

² Ἡμερολόγιον, Δωδώνη ὑπὸ Γ. Γάγαρη ἔτ. Β' σ. 177.

³ Ἐρωτήσας τὸν σεβ. ἐπίσκοπον Μελητουπόλεως Ἱεροθέον Πρεμετινόν, ὡς εἰδήμονα καὶ τῆς Τσαμικῆς διαλέκτου, ἄτε ἐπὶ πλείστον διαμείναντα ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ, μήπως ἤκουσε τὸ mblonj ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πληρῶ, μοὶ ἀπήντησε ἀποφατικῶς, μάλιστα τό: u blua dashma, εἶπέ μοι, σημαίνει: ἐτελείωσεν ὁ γάμος!

ὅπερ εἶναι Τοσκικὸν καὶ Τσαμικόν, ὅθεν καὶ τὸ ῥ. kuq καὶ çkuq). Σωτ. Β' 108,239 nguq. Περὶ τοῦ φωνητικοῦ τούτου νόμου βλ. Weigand (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 204). nguq καὶ παρὰ Meyer (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 37).

njerasa καὶ gjerasa, (πολλαχοῦ), μέχρις, ἕως. Ματ. 16,28 gjerasa 17,17 gjera kur. Τοσκ. gjer, gjersa (Mey. 60). Ἐν Βαθεῖ ἤκουσα: gjera mbrema. προβλ. καὶ Σωτ. Α' 95 njerasa, ἀλλὰ καὶ njera 98. καὶ Meyer Alb. Stud. σ. 7 njera te vdise, σ. 48 njera la (=ἕως ἄνω).

pa gjene, πάλιν.

Ματ. 2,1 (ἴσως ἐκ τοῦ πάλιν-gjene) Τοσκ. gjene. προβλ. proto-pare.

pa meta, ὕστερον.

Ματ. 13,44. Τοσκ. pastaj ἢ pasandaj, ὁ Μῆτκος ἔχει pa meta (Mey. 58,60). ἐγὼ οὐδαμοῦ ἐν Τοσκαρίᾳ Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας ἤκουσα πώποτε τὴν λέξιν.

parimira, παροιμῖαι.

Ἰω. 16,25 (ὅπως τὸ silloira. ἢ κατάληξις ra καὶ παρ' Ἰταλοαλβανοῖς). Χριστ. τε pergjatura, ἀλλ' ἔπειτα τὸ Παροιμῖαι τοῦ Σολομῶντος μετέφρασε fjale te urta.

patitir, ληνός, πατητήριον λέγεται καὶ νῦν ἐν Ἀθῶ.

Ματ. 21,33, Χριστ. tige. (Γεγ.)

piraksi—piraksisem, (προβλ. καὶ Ματ. 6,13 pirasmò).

Λουκ. 22,44. Χριστ. nguçim, (καὶ νῦν nguxhimtar, ὁ δράστης). 6,18: ata qe piraksishne nga shpirtet. Χριστ. qe mundoneshine. Τοσκ. ngas pειραζω, καὶ ngasje πειρασμός.

pirgo, (βλ. κατωτ. stis) σύνηδες ἐν Ἑλλάδι. ἐκ τούτου οἱ Γέγιδες τὸ burg καὶ burgos (φυλακή, φυλακίζω), filaqi οἱ Ἰταλοαλβανοὶ (Skanderb. 233).

pramati, ἐμπόριον.

Ματ. 22,5 ὁ Χριστ. ἔχει τὸ Γεγικὸν tregeti (νῦν tregti). Οἱ Ἰταλοαλβανοὶ pramatia καὶ ῥ. pramatis (βλ. Scanderbegu, Sirdani)=ἐμπορεύομαι. παρὰ Meyer συνηθέστατον τὸ prame, pramatar, pramati pramatefti (Alb. Stad. V σ. 29, 36, 38, σ. 162. 173).

préhem, κλίνω.

Ματ. 17,5 ὁ ἀγαπητὸς=mbete prehem une. Χριστ. i dashuri. Ὁ Χριστ. ἐν τῷ Λεξικῷ ἔχει préhen, τὸ ἐμπροσθεν τοῦ γυναικείου ὑποκαμίσου. préher ἐν Ἀττικῇ (W. 189) ἢ ποδιὰ τῆς γυναικός, ὅπως καὶ ἐν Κολωνίᾳ (ἐπαρχία Κοριτσᾶς) ἔχω ἀκούσας. Οἱ Τόσκιδες γενικῶς λέγουσι τὴν ποδιὰν pregas, τὸ δὲ κλίνω prigem (ἀμφοτέρω Σλαβικά). ἕτερον τύπον τοῦ préher εὐρίσκω εἰς ἀρχαιότατον Ἰταλοαλβανικὸν ποίημα τὸ prohéri (ἐξ ἐπιδράσεως ἀγνώστου Ἑλληνικῆς λέξεως μᾶλλον ἢ ἀγκάλη, διότι τὴν ποδιὰν λέγουσι

podhè), προχέριον: mbiodhi lule nde ptoherit—lulezit e dheut tire (Skanderb. σ. 245).

protopare, πρότερον.

Λουκ. 21,9. Ἰω. 8,7. Πρῶξ. 3,26 καὶ Ῥωμ. 1,8. Χριστ. με pεpραpα. προβλ. τὸ Τσαμικὸν ποποpυpε καὶ protoene=ἐνιαύσιος (Hahn II, 130 ἐνδ' ἀνακαλύπτω ἐν τῷ -ene τὴν ῥίζαν τοῦ ἐνιαυτοῦ κτ.). ἐν Πpεμετῇ λέγεται καὶ protohere (=κατὰ πρῶτον).

pson j, διδάσκω (meshoj ὅπερ Γεγικόν, ἐν Ἀττικῇ=πάσχω ἀντὶ peshonj (R. Jockl, Die Bektasis von Naim Frasheri παρὰ Weigand, Balkan-archiv II σ. 250-251). Λουκ. 3,18 e pson llapene. 4,16 si kundre qe mpshare. Ματ. 13,52 u mpshua (ἐμαθητεύθη). 14,8 si e mpsoj mem' e saj «προβιβασθεῖσα» ἦτοι διδαχθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρός. Ὁ Χριστοφορίδης ἔχει εἰς ταῦτα τὰ χωρία mesonj (Γεγ. ἔξ οὗ καὶ νῦν mesonjes ὁ διδάσκαλος). ἀλλ' οἱ Τόσκαὶ καὶ Τσάμιδες εἰς τὸ mesonj ἀκούουσι διδάσκω καὶ οὐχὶ μανθάνω. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ καὶ οἱ Γέγιδες ἔχουσι τὸ mesonj, mpsonj καὶ psonj ἐπὶ τοῦ διδάσκειν, οἱ Τόσκιδες καὶ Τσάμιδες ἐπὶ τοῦ μανθάνειν. Οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ λάβω ἀπάντησιν ὁσάκις ἠρώτων τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ἀλβανούς mesove donje te re nga Athina? (ἐννόουν διὰ τοῦ mesove, ἔπαθες ἢ ἐπίστευσες), ἀντὶ τούτου ἐπὶ τῷ μανθάνειν ἐκεῖνοι γρῶνται τὸ nxe' ὅθεν ἡ ἀνωτέρω φράσις ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς Ἀττικῆς ἔδει νὰ λέγηται ὡς ἑξῆς: qe te râ nxure nka Athina? Ἐν τούτοις ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηρίου δημοσιευθεῖσι ποιήμασιν εὐρίσκω:

éçurit' te shtruare
kush ta ka mbeshuare? ¹

(καὶ ἐν Ἑλικῶνι ἤκουσα mesonj ἐπὶ τοῦ μανθάνειν).

râ (te), νέα.

Ματ. 13,52 nxjer nga hasinë e tij te râ e te vjetera. 16,17 gjube te râ do te flasene. Χριστ. te reja.

Ἡ συναίρεσις εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς καὶ Γεγικῆς (βορείας) διαλέκτου. ἐν τῇ μέσῃ καὶ νοτίῳ Ἀλβανίᾳ ἀκούεις πάντοτε εἰς τὴν πρώτην μετ' ἄλλου συνάντησιν qe rea kemi?. Οὕτως ἠρώτησα καὶ ἐγὼ χωρικὸν ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, ὅστις ἀντὶ νὰ μὲ ἀπαντήσῃ προσέβλεπε πρὸς τὸν οὐρανόν, ὁποῦ δὲν ὑπῆρχον νέφη (rea=τὸ νέφος). τότε ἐγὼ κανόνισας τὴν προφορὰν ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν: gjifare (τίποτε, ἀντὶ gjefare, ὅπερ ἐν τῇ Τσοκικῇ λέγεται skemi gjje=δὲν ἔχομεν τίποτε).

silloi—silloisem,

Ματ. 13,12. silloite e kesaj jetet (sic). 15,19 silloi te keqia. Λουκ.

¹ Ditur III σ. 343.

2,35 silloira. Πράξ. 4,29 silloisu. Ὁ Χριστ. εἰς ταῦτα ἔχει kujdes, mendim καὶ kujdesem, mentojem. Τὸ ῥῆμα εἶναι κοινὸν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλλάδι π. χ. Σωτ. Α' 89,50 καὶ ἄ. Εἰς γαμήλιον τῆς Λαμπερίας ἄσμα εὐρίσκω. Jeten mos e shko...me merak e me lloji...se bota te kanë zili.

simfonis, Ματ. 18,19 Χριστ. περιφραστικῶς jam me një faqe!

skotadh, Λουκ. 23,44. Χριστ. eresire.

sopate, (Λουκ. 3,9) πέλεκυς.

Τόσκιδες καὶ Τσάμιδες serate (καὶ Χριστ.) ἐν Κοριτσᾷ συνήθως sprate καὶ late, latoshke. Οἱ Γέγιδες sopate. παρ' αὐτῶν shprate λέγεται ἡ σπάθη: t' a shof shpratën si lozin¹, ὡς καὶ παρὰ τῶν Ἑλληνοαλβανῶν: shpratën edhë pistolatë (Meyer Alb. St. 33).

shtrate, ὁδός, ἡ στρατα.

Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρωτή, Ῥωμαῖοι strata via ἔλεγον κατ' ἀρχὰς τὴν στρωτὴν ὁδόν, εἶτα οἱ Γραικορωμαῖοι μετέβαλον τὸ ἐπιθ. εἰς οὖς. (Κοραῆς, Ἄτακτα I σ. 214). Λουκ. 5,24-23 shtratne καὶ shtratthine, οὕτω καὶ Ἰταλοαλβανοὶ shtrat πληθ. shtrrete ἢ κλίνη βλ. Λεξ. Χριστ. 415 καὶ Skanderbeg 240: u voeoe shtrane e teriorisum me gjoelpenje toe mundashta. τοῦτο Τόσκιδον, ἔτυμολογικῶς συνδέονται ἀμφοτέρω βλ. Curtius, Grundzug der griech. Etymologie (Leipzig 1866) σ. 195). ὅθεν ὁ Bogdanus ἐν Infallibile verità: possi kur te me thoj engjelli shtrazetar (=ὁδοιπόρος, Dituria II 271). ἀναμφιβόλως εἶναι τῆς αὐτῆς ῥίζης καὶ τὸ στρατὸς (ὅθεν stradiot). ὁ Meyer θεωρεῖ Σλαβικὸν (Βουλγ. stratar). Ἐν Ἑλλάδι προσφκειώθη ἐντελῶς τὸ dhrom (=δρόμος), σπανιώτατα δὲ ἀκούεται shtrate.

stereòs, στηρίζω

Λουκ. 22,32 stereòs vellazerit e tua. Χριστ. forçonj, ἐν γένει παρὰ Τόσκαϊς i benj krahe. shiguronj (νεολ.) καὶ bazonj.

stis.

Ματ. 21,33 stisi mbe te pirgo. Χριστ. ndërtoj një pirk. Ὁ πύργος παρὰ Γέγαις λέγεται burg καὶ burgos φυλακίζω. παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς kulle, ὅπερ ὁ Γρηγόριος ἔκλεισεν ἐν παρενθέσει, ὅθεν καὶ τὸ νεοελληνικὸν κουλάς καὶ Βυζ. γουλᾶς. Ὁ Meyer θεωρεῖ τὴν λέξιν τουρκικὴν. ἐν τούτοις ὁ Καναβούτσης συγγραφεὺς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος γράφει: «Ἀκρόπολις δὲ ἔστιν, ὄντινα καλοῦμεν ἡμεῖς λατινικῶς κουλάν (πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης Commentarius ἔκδ. Μαξ. Lehnardt Lipsiae 1890, σ. 57,4). πρβλ. καὶ Ζ. Μολοσσοῦ Ἑπειρωτ. Μελέτας Δ' σ. 109. Τὸ stis ὑπάρχει καὶ παρὰ τοῖς Ἰταλοαλβανοῖς: stisen katundin².

¹ Scanderbegu 145.

² Dit. II, 310.

telio-teliòs, τελειῶ.

Ματ. 19,21 nde dotë jëç telio. Χριστ. i sosur. Ἰω. 16,33 te jëne te teliosure και τὸ Ματ. 5,48 γίνεσθε οὖν τέλειοι: bëhuni adhà te teliosure. Χριστ. te sosure. Ἐπὶ τοῦ φέρω τι εἰς πέρας οἱ Τόσκιδες λέγουσι teleps και mbëtis (Τουρκ.). Ἐν Ἀττικῇ tellore, ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου (W. 186), τὸ δὲ telio ἔχει και τὴν σημασίαν τοῦ ἐντελοῦς ὠραίου.

turme, ὄχλος.

Ἰω. 12,12 shume turme. Χριστ. gjendëje. Ἐν τῷ Λεξικῷ τὴν λέξιν χαρακτηρίζει Γεγικήν. Νεοελλ. τσοῦρμα.

tharòs, θάρρος.

Ἰω. 16,33. kij tharòs (θαρδῶς). Χριστ. kini zemere.

thavme thavmaturgji.

Ματ. 12,38 duame prej teje nishan (θαῦμα). Χριστ. shenje. Ματ. 7,22 δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν=ben (sic) shume thavmaturgji. Χριστ çudira. τὸ δὲ Ἀποκ. 17,6 θαῦμα και Ματ. 24,24 ἀμφοτέροι μετέφρασαν çudi και çudira. ἦτις λέξις ἐπικρατεῖ και νῦν καθ' ὅλην τὴν Ἀλβανίαν. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν κ. Ἀλεξ. Γζοβάνι, φιλόλογον ἐν Ἀλβανία, ἐν Ἐλβασανίῳ ὑπάρχει ῥῆμά τε και οὖς. ἐκ τοῦ θαῦμα: me u thagmite και tagemja, παρὰ δὲ τοῖς Ἰταλοαλβανοῖς thamasem: kishin thamasur jeten¹. thame σύνηθες παρ' Ἑλληνοαλβανοῖς.

thelimë, Ματ. 12,50, Λουκ.22,42. Χριστ. dashurim, (εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι τοῦτο εἶναι Ἑλληνοαλβανικόν).

u-uj, πείνα (ὁ W. σ. 205 θεωρεῖ τοῦτο Γεγικόν βλ. Χριστ. Λεξ. σ. 293). Ματ. 5,6 οἱ πεινῶντες, ata qe kanë u. 12,3 i erdhi uj 21,18 e morri uja (πρβλ. και Ματ. 3,25 ἐπεινάσε). Wey. 173 me ka marrë uja. Τουσκ. uria, Γεγ. unia και ἀρχαιότερον un ἢ hun, ὡς ἔχει ὁ Bogdan ἐν τῷ Infallibile Verita). ἀλλ' uje τὸ ὕδωρ· ὅθεν αἱ φράσεις i erdhi uja, e morri uja, σημαίνουσιν τοῦ ἦλθε τὸ νερὸ (ἐπὶ τοῦ οὐρεῖν)! τὸν πῆρε τὸ νερὸ (ἦτοι κατεστράφη)! τσαύτη σύγχυσις ἐπέρχεται ἐκ τῆς ἀναμείξεως διαφόρων διαλέκτων. Οἱ Γέγιδες λέγουσι: Shkodra e ngustue pre ûjet e prej edjet, (=πιεζομένη ἐκ τῆς δίψης και ἐκ τῆς πείνης).

veveòs.

Λουκ. 22,59 veveòs nje tjater e thoshte, διίσχυρίζετο. Χριστ. qendroj

¹ Ditur. II, 312 ἦτοι εἶχον κάμει τὸν κόσμον νὰ θαυμάση. εἶναι περίεργος ἡ σημασία ἐνταῦθα τοῦ jete=κόσμος, ὅπερ ἐν Ἀλβανία και Ἑλλάδι σημαίνει ζωή. τὸν δὲ κόσμον λέγομεν boje, και ἐν Ἑλλάδι kosmi. κυρίως ὁμως boje εἶναι ἡ οἰκουμένη, ὅθεν και ἐν Ἑλλάδι boje=ἡ γῆ Σ. Β' 103,183 και ἐν Βαθεῖ ἤκουσα do te nqalles botne nde shtepi. θὰ ῥίψης τὸν κονιορτὸν στὸ σπῆτι. ἀλλ' ἐνίοτε σημαίνει και κόσμος: atò kan' allargjinote—çe janë ne njatre boje (ἐνθ. ἀνωτ. 116,35).

me fjale. vñn theksonj. Τὸ βέβαιος ὁμως, οὕτινος τοσαύτη κατάχρησις γίνεται ὑπὸ τῶν Ἑλληνοαλβανῶν, ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς ὁ Γρηγόριος καὶ ἐδημιούργησεν διαφόρους λέξεις, ὡς ἐν Ἑβρ. 2,2 e pa luajture καὶ Ῥωμ. 4,16 per te qene te taksurite te qendruare. Ἄλλ' ἐκ τούτων οὐδὲν λέγεται ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ, ἀλλὰ e sakte, e shigurte κττ. vñn δὲ (ἐκ τοῦ βάσις-base) καὶ bazonj=ἐξασφαλίζω.

v jell, τραγῶ.

Ματ. 7,16 mos vjellene nga gjembate rush? Χριστ. mbeledhene, ὡς πάντες ἄλλως οἱ Ἀλβανοὶ καὶ ὁ Γρηγόριος ἐν Ἰω. 4,36 καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ mbejeth, (ἦτοι ὑγραίνει τὸ l). Ἐν Ἀττικῇ τὸ vjell συνηθέστατον (προβλ. Wey. 176 καὶ Σωτ. πολλαχοῦ). Ἐν Ἀλβανίᾳ τὸ vjell σημαίνω ἐμῶ, κάμνω ἔμετον.

vllasfimis- vllasfimi.

Ματ. 9,3. 26,65. vllasfimis, vllasfimi, vllasfimi καὶ Λουκ. 5,21 vllasfimira. Χριστ. vllasfimis-vllasfimi. ὁμοίως καὶ οἱ Ἰταλοαλβανοί. Ἐν τούτοις ὁ Γρηγόριος ἔχει καὶ shauj ὡς ἐν Ματ. 27,39 e shajne atë ë-βλασφήμουν. Τοῦτο ἐπικρατεῖ ἐν Ἀλβανίᾳ. τὸ vllasfimis σχεδὸν εἶναι ἄγνωστον π. γ. ajy qe shan Perendine i prehet gjuha.

5. Γραμματικὰ καὶ φθoγγολογικὰ ἐν τῇ Μεταφράσει στοιχεῖα τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς. α') Ὁ τσιτακισμὸς. β') Ὁ ιωτακισμὸς. γ') Ὁ χιασμὸς: Τὸ *h* ἐν γένει ἐν τῇ Ἀλβανικῇ 1) ὡς δασὺ πνεῦμα, 2) ὡς εὐφωνικόν, ἐναλλάσσεται καὶ τῷ *j*. Γενικώτερα περὶ τοῦ *h* καὶ τῶν δασέων—ἡ θεωρία ὅτι ἡ Ἀλβανικὴ ἀνήκει εἰς τὴν Σλαβικὴν ὁμοφυλίαν—αἱ δύο τῶν γλωσσολόγων παρατάξεις—ὁ Meyer ἐλεγχόμενος.— Ἡ προφορὰ τοῦ *h* ἐν Ἑλλάδι ὡς *χ* καὶ ἡ παραποίησης τῆς Τσαμικῆς ἐν τῇ Μεταφράσει. δ') Ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς εἰς τοὺς τύπους: 1) διαφοραὶ ἐν τῷ ἐνεστώτι. 2) διαφοραὶ ἐν τῷ παρατατικῷ: Περὶ τοῦ εἰς —*je* Τσαμικοῦ παρατατικοῦ. Τὸ γ' ἐνικ. πρόσ. τοῦ παρτ., ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἀκαταλήκτου ἢ Ἀττικοῦ παρατατικοῦ. Οἱ συγκεκομμένοι τύποι. 3) διαφοραὶ ἐν τῷ ἀορίστῳ.—Αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου ὡς πρὸς τὴν Τοσκικὴν.

I. Πάθη φωνηέντων καὶ συμφώνων. 1) Μετάπτωσις φωνηέντων. 2) Συναίρεσις. 3) Τροπὴ συμφώνων ἐν τε τοῖς ὀνοματικοῖς καὶ ἑηματοτικοῖς τύποις. 4) Ἀνάπτυξις φωνηέντων καὶ συμφώνων. 5) Ἀποβολὴ συμφώνων πρὸς ἐξομαλισμὸν καὶ εὐφωνίαν. 6) Περὶ τῆς προσ. ἀντωνυμίας *υπε ἐγώ, μετοχῶν τινων, τοῦ εὐφωνικοῦ—th* καὶ τῶν ὑποκοριστικῶν.

II. Αἱ κυριώτεραι λέξεις, ἐν αἷς διαστελλεται ἡ Ἑλληνοαλβανικὴ τῆς Τοσκικῆς.

Πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῶν στοιχείων τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς

ἐν τῇ Μεταφράσει ἀνάγκη, ἵνα διὰ βραχέων ἀσχοληθῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν φθολογικῶν καὶ γραμματικῶν αὐτῆς διαφορῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν κυρίως Τοσκικὴν. Τούτων αἱ κυριώτεραί εἰσιν :

α') Ὁ τσιτακισμὸς, ἥτοι ἡ προφορὰ τοῦ *γε* ὡς *σε* (= ὅς, ὅ, τι, τι, ὄπου, πόθεν, ἀφοῦ κτλ.)¹. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ, ὃ παρέλαβον καὶ οἱ εἰς Ἱταλίαν καὶ Σικελίαν Ἀλβανοὶ ἄποικοι, προσπίπτει τοσοῦτον βαρὺ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χαιρετισμοῦ *σε βεν*, ὥστε ἀμέσως προδίδωσι τὸ Γεγικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ.

Ὁ Weigand δεχόμενος μεταγενεστέραν μετανάστευσιν τῶν Γέγιδων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνευρίσκει πλὴν τοῦ *σε* καὶ τῆς εἰρημένης παθ. μετοχῆς καὶ φθολογικά τινα στοιχεῖα καὶ λέξεις, ἅπερ θεωρεῖ νεώτερα τῶν Τοσκικῶν τύπων². Τυγχάνει δὲ ἡ χρῆσις τοῦ *σε* ὡς τε ἀντωνυμίας, συνδέσμου καὶ ἐπιρρήματος πολυσήμαντος, ὡς καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ τὸ ὄπου *σε the? τί εἶπες; ate σε thashe ὅ,τι εἶπον, σε kur erdhe? πότε ἦλθες; σε atehere σε te pashe ἔκτοτε ὅταν σὲ εἶδον, çili ha mish? ai σε ngjien τί τρώγει κρέας; ὅστις κυνηγᾷ κτλ.* Οὕτω πολλὴν κατάχρησιν οἱ ἐν Ἑλλάδι ποιοῦνται τοῦ μορίου τούτου, ἐφ' ᾧ καὶ οὐκ ἂν ἀμάρτοι, εἴτις τούτους καλέσειε Τσιτακιστάς. Ἦττων χρῆσις γίνεται ὑπὸ τῶν βορείων, καὶ ἐλαχίστη ὑπὸ τῶν νοτίων Ἀλβανῶν. Οἱ Γέγιδες χρῶνται καὶ τῷ *qish*, *grue qish do? qish qan? γῦναι τί θέλεις; τί κλαίεις; qish pune jane keto? τί πράγματα εἶν' αὐτά; qish te duesh ὅ,τι θέλεις κτλ.* οὕτω καὶ ἐν τῇ Γεγικῇ μεταφράσει τῆς Κ. Διαθήκης: *blij qish na duhene per festene* Ἰω. 13,29 ἀγόρασον, ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν. καὶ ὁ *Bogdan' qish u vin*

¹ Εἰς ἄλλας λέξεις βεβαίως εἶναι κοινὸν ἰδίωμα ὁ τσιτακισμὸς τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης, πρβλ. *čaj, çark, çorap, çarlonj* κτλ. Δυστυχῶς δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Norbert Jokl περὶ τοῦ ἀρχαίου *ç*: *Beiträge zur albanesischen Grammatik, zur Geschichte des Albanesischen ç in Urwörtern* (Indogermanische Forschungen Τόμ. XXX (1915) σ. 192-210). Τὴν γενικὴν τῶν Ἀλβανῶν ἐκτίμησιν προκαλεῖ ὁ ἀντάξιος διάδοχος οὗτος τοῦ Kretschmer ἐν τῷ Βιενναίῳ Πανεπιστημίῳ διὰ τὴν περιπαθῆ πρὸς τὴν Ἀλβανικὴν κλίσιν καὶ τὰς λαμπρὰς ἐργασίας ἐπὶ τῆς γραμματικῆς αὐτῆς, δι' ὧν συνεχίζει τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου ἐκείνου γλωσσολόγου. Ταύτας ἐν μέρει ἀνεγράψαμεν ἐν τῇ Βιβλιογραφίᾳ Ἠπειροῦ καὶ Ἀλβανίας (βλ. Ἠπειρ. Χρονικ. ἔτ. Ε', (Ἰωάννινα 1930) σ. 125 ε' καὶ Σ' (1931) σ. 142. Τὸ σπουδαιότερον τούτων εἶναι τὸ ἔξῃς: *Linguistisch-kulturhistorische Untersuchungen aus dem Bereiche des Albanesischen*, Berlin-Leipzig 1923, 8ον σ. 367.

² *Das Albanische in Attika ἐν Balkan-Archiv II (1926 Leipzig) σ. 204-205* λέξεις Γεγικαὶ ἐν Ἀττικῇ: *katund* (ἀντι *fshat* ἢ *pshat*) κόμη, *djelm* (ἀ. *djemte*) παιδιὰ, *uj-a* (ἀ. *uria*) ἡ πείνα· πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἐσφαλμένως ὁ Weigand νομίζει ὡς Γεγικά, ὡς καὶ τὰ φθολογικά, πλὴν τοῦ *e* ἀντι *u*, *neke* (ἀ. *nuku*, ἢ Μετάφρασις *nuke*) οὔτε, *vetelle* (ἀ. *vetulle*) ὄφρυς, *ulem* (*unjem*) προσκλίνω.

prej pronesit (Χριστ. pronesit) ὅ,τι προήρχετο ἐκ τῶν εἰσοδημάτων. qish bani dijeja e ameshueshime per te ¹. Ἄλλ' ὁ Weigand ἀντιτιθέμενος τῷ Χριστοφορίδῃ δισχυρίζεται, ὅτι δὲν ἤκουσεν ἐν Ἑλβασανίῳ τὴν λέξιν. Ὁ δὲ Ἀλέξ. Xhuvani, εἰς τῶν μᾶλλον εὐπαιδευτῶν τῆς Ἀλβανίας φιλολόγων (τοῦ Ἀθῆνῃσι Πανεπιστημίου ἀπόφοιτος) μαρτυρεῖ ὅτι πρὸ 33 ἐτῶν ἤκουε τὸ qish ke (ἀντὶ ς' ke) νῦν ὅμως, λέγει, ἐξέλιπεν ἐν Ἑλβασανίῳ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τοῖς πέριξ χωρίοις ². Χρῶνται δὲ οἱ Γέγιδες καὶ τῷ qysh ἢ qys (ἀφοῦ, ὅπου, ἀντὶ τοῦ gjer ἢ gersa) ka banue qysh ne fillim ἔχει ἐκτισμένον ἔξ ἀρχῆς, kishite hyre ne aktivitet qysh pardje ἐνήργει ἕως προχθές. Τοῦ qish τούτου (Λατ. quis) τὸ sh θεωρεῖται ὡς πανάρχαιος χαρακτήρ τῆς ὀνομαστικῆς ³. Μετὰ τοῦ Hahn καὶ ὁ Bopp δέχονται τὸ ς ὡς γλύκανσιν τοῦ q, ὅπερ καὶ διαλεκτικῶς ἐμφαίνεται ἐν τῷ çint ἑκατόν, çen κύων, çij οὗτος (ἀντὶ çint, çen, ky), ὅπως καὶ τὸ Σανσκρ. c' (c'ata-m, centum, ἑκατόν) ⁴. Δυσχερῆς εἶναι ἡ ἐξηγήσις τοῦ sh τραπέντος ἐν τῷ γ' ἐνικ. προσ. τῆς ὑποτακ. εἰς ς, ἥς ἱκανὰ παραδ. ἔχομεν ἐν τῇ Μεταφράσει π. χ. te ktheneç Λουκ. 22,32, te arniseç 33, te shtjeç 41. te keç Ματθ. 14,4. te shohç 15,5, te thaçe 16,11, te duaç 19,19 (ἐν Ἑλλάδι te desh ἢ duash ὅπως καὶ ἐν Κοριτζᾷ), te deftoç Ἴω. 14,22. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι καθαρῶς Τσαμικόν. ἐν τῇ ἄλλῃ Τοσκικῇ, ἐὰν ἀπαντᾶται ἐνιαχοῦ, δέον ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ π. χ. ἐν τῷ te shohç νὰ ἴδῃς (ἀντὶ shohsh) συμβαίνει ἀνομοίωσις, καὶ ἐν τῇ εὐκτικῇ, ἥς ὁ χαρακτήρ sh ἐνοῦται μετὰ τοῦ προηγουμένου t εἰς ς π. χ. mbeça (mbet-sha) μείναιμι, lenca ἢ lança ἀφείην (lent-sha πρβλ. lèta, σανσκρ. lata), paça σχοίην (patsha), καὶ ἐν τῷ ὑπερσυντελ. paçe, pate). Τὸ τοιοῦτον σαφέστατα διακρίνεται ἐν τῷ godit κτιζῶ εὐκτ. godit-sha-godiça, γ' προσ. goditt. (ἴδιον τῆς Τοσκικῆς) ⁵.

¹ Αὐτ. Diturijia III, 1927 σ. 181,206.

² Diturijia III, 1928, σ. 255.

³ Bopp, Über das Albanesische in seinem verwandtschaftlichen Beziehung, Berlin 1855, σ. 5.

⁴ Albanesische Studien II, σ. 57 καὶ 129. Τοσοῦτον δὲ ἐν Ἑλλάδι ἐπέδωκεν ὁ τσιτακισμός, ὥστε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν κ ἐτρέπη εἰς ς: pallamaçe, çinisisnje (κυνηγῶ), çutaks κυττάζω. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἰθαγενεῖς Ἀθηναῖοι ἔλεγον τσεφάλι τὸ κεφάλι, ὅπως καὶ Πιχέρμι Πιτσέρμι κατὰ τὸν Σουρμελήν.

⁵ Βλ. Meyer Alban. Gramm. σ. 41 περὶ τῶν τῆς εὐκτ. τύπων, καὶ λεπτομερέστερον παρὰ Peckmez, Grammatik der alb. Sprache σ. 190. Ὁ Bopp ποιῆται οὐσιώδη διάκρισιν μετὰ τοῦ ς ἐν τῷ çe, ὅπερ, λέγει προέρχεται ἐκ τοῦ Σανσκρ. c' καὶ εἶναι παραμόρφωσις τοῦ k, καὶ τοῦ ς ἢ ts τῆς εὐκτικῆς, ἢ μᾶλλον εἶναι ἀνάπτυξις τοῦ sh (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 5,12). Ἄλλ' οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ «πολλάκις προέρχεται καὶ ἐκ συναιρέσεως τοῦ t μετὰ τοῦ s, διότι τα πλείστα ῥήματα, ὅσα λήγουσιν εἰς σύμφωνον εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα ἔχουσι t, (μάλιστα) τοῦ ἀορ. καὶ τῆς παθ. μετοχῆς π. χ. ngjas μυχύνω, ngjita, ngjatur. shesh πωλῶ, shita, shitur, ὅθεν δύναται νὰ ἰσχυρι-

Καὶ ἐνῶ ἐν τῇ Γεγικῇ οἰκειότερον τυγχάνει τὸ *ϕε π. χ. ϕε atehere deri tashti, ϕε kure*, ἐν τῇ Τοσκιῇ σπανιώτατον· π. χ. *ϕε kestu shoqe nde mua?* (πῶς οὕτω φίλη εἰς ἐμέ;) ¹. ἰδίως ἐν τῷ *ϕ' eshte?* (τί ἐστί;), ὅθεν καὶ ἡ νεολογία *ϕeshtja* (=τὸ ζήτημα). ἀλλαχοῦ δὲ μαλακώτερον· *xben* (*ϕε ben*) ². Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ τσιτακισμὸς ἐπέδωκεν, ὅπως καὶ ἐν τῇ νεωτ. Ἑλληνικῇ, ἐπὶ φραγκοκρατίας εἰς τοὺς ἀκρίτας τῆς Ἀλβανίας, τοὺς Γέγιδες καὶ τοὺς Ἑλληνοαλβανούς ³, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τοὺς τελευταίους, ὥστε ἀπετέλεσε τὸ διακριτικὸν γνώρισμα· π. χ. ἐν Ἀττικῇ οἱ κτίσται, ὑδραγωγοὶ καὶ σαλεπτζίδες ἐξ Ἀλβανίας προερχόμενοι, παρ' ὧν οἱ γηγενεῖς ἀκούουσι ἀντὶ τοῦ *ϕε* τὸ *qysh* (=πῶς) ἐκαλοῦντο *Κιούσιδες*. ἐφεξῆς δὲ πᾶς γνήσιος Ἀλβανὸς ὀνομάζεται *Κιούσης*, καὶ παροιμία δὲ ὑπάρχει, καθ' ἣν οὕτω ἀποκαλεῖται ὁ ὤμος καὶ ἀμόρφωτος ⁴. Ἐν τούτοις οὗτοι νῦν ἀποστάντες τοῦ πλανοδίου βίου ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀττικῇ καὶ ἐν τισι χωρίοις ἀπετέλεσαν συνοικίας τῶν *Κιούσιδων* (ὡς ἐν τῷ Καλάμῳ) καὶ ἴσως κατὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὰ ἀρχαῖκά ἦθη καὶ ἔθιμα ὑπερτεροῦσι τῶν γηγενῶν, ἀλλὰ δὲν ἐλησμόνησαν καὶ δὴ οἱ ἐκ Κολωνίας καταγόμενοι τὸ *qysh* ⁵, ὅπερ οἱ γηγενεῖς διέσωσαν μὲν ἐν τισι φράσεσιν, ἀλλὰ μετὰ Ἑλληνικῆς προφορᾶς *qish*. κατὰ τοῦτο καὶ μόνον διατηρεῖται ἀκμὴν τὸ διακριτικόν. Ἐν τῇ Μεταφράσει ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρατηροῦμεν τόδε τὸ ἀξιοσημείωτον. εἰς τὴν πρώτην ὁ ἐκδότης ἐκδοσιν εἶχε πανταχοῦ κατὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν προφορὰν *qysh*, ἀλλ' εἰς τὴν δευτέραν ἐπανορθώσας ἔγραψε *qish* κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν προφορὰν ⁶. Δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς τὸν λόγον τῆς τοιαύτης ἀντικαταστάσεως, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ κλεινὸς ἱεράρχης ἠβουλήθη νὰ ἐμφανίσῃ εὐπρόσδεκτον τὴν Μετάφρασιν καὶ παρὰ τοῖς ἐν Ἑλλάδι ὁμογλώττοις αὐτοῦ. Κἀγὼ αὐτὸς ἀντελήφθην ἐπὶ πολὺ συνδιαγαγὼν αὐτοῖς ἀποστροφὴν τινα πρὸς τοὺς *Κιούσιδες*,

σθῆ τις ὅτι τὸ *s*...βασίζεται ἐπὶ λόγου εὐφωνικοῦ, ἢ εἶναι μεταγενεστέρα τοῦ *t* ἀντικατάστασις» (Bopp σ. 12).

¹ Meyer Alb. Stud. V, 91.

² Hahn ἐνθ. ἀνωτ. II 57. Ἴσως ἐκ τῶν μονομερῶν τούτων χρήσεων ὁ Hahn ὡς πρὸς τὸ *ϕε* ταυτίζει τοὺς Τόσκιδες πρὸς τοὺς Γέγιδες (II σ. 20) οὐχὶ ὀρθῶς. ὁ φίλος Θωμόπουλος ἐν τοῖς Πελασγικοῖς τὸ *ϕε* θεωρεῖ Πελασγικόν (σ. 242).

³ Βλ. Ἀθ. Μπούτορα, Περὶ τσιτακισμοῦ ἐν τῇ Ἑλλην. γλώσσῃ (Μηνιαῖον παράρτ. Ἀθηνῶν ἔτ. Ε' ἀρ. 16, 1912, σ. 3870-74, ὅστις ἀποδεικνύει ὅτι καὶ πρὸ τοῦ I' αἰῶνος ὑπάρχει τσιτακισμὸς ἐκ συμπτώσεως συμφώνων, ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ.

⁴ Meyer Alb. Stud. V, σ. 91.

⁵ Παρὰ Hahn II, 166 πο *qysh te bej?*

⁶ Βλ. Ματθ. 7, 4, 12, 4, 26, 16, 11, 29, 34 καὶ ἀ. μόνον ἐν Λουκ. 6,4 *gysh*.

διὸ καὶ μετ' εἰρωνείας ἀκούουσι αὐτὸ τὸ qysh. Ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς προσφωδίας τοῦ qysh εἰς qish προκύπτει ἕτερον φαινόμενον¹.

β'.) Ὁ *ιωτακισμός*, ἥτοι ἡ προφορὰ τοῦ *y* (=u γαλλικὸν) ὡς *i*: ὄθεν οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ προφέρουσιν *di* (ἄ. ay) αὐτός² *ti* (ἄ. ty) σύ, *di* (ἄ. dy) δύο, *si* (ἄ. sy) ὄμμα³, *brime* (ἄ. bryme) πύχνη, *grike* (ἄ. gryke) λαιμός, *ndrishe* (ἄ. dryshe) διαφόρως, *krie* (kryè) κάρα⁴, *frihem* (ἄ. fryhem) πρίσκομαι· ἔτι δὲ καὶ *gjekonj* καὶ *gjemonj* (ἄ. gjykonj, gjymonj) δικάζω, βροντῶ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀναντιροῆτως προέρχεται ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων εἶχεν ἀπολέσει τὴν γνησίαν προφορὰν τοῦ *v*, καὶ ἐν ἡ σπουδαιότατον τεκμήριον τῆς μεταβολῆς τῆς προσφωδίας εἶναι ὁ *ιωτακισμός*. Διεσώζετο ὁμοίως ἡ ἀληθῆς τοῦ *v* προφορὰ ἐν τῇ Δωρικῇ, ὅπερ μετέπειτα προφέρειτο ὡς *ou*, οὕτω καὶ νῦν ἐν τῇ Τσακωνικῇ, ὡς ἀπέδειξεν ὁ κ. Χατζιδάκις⁵. Ἐν Μεγάροις ὁμοίως (ἥτις τὸ πάλαι ἦν Δωρικὴ) τὸ *v* προφέρεται, ὅπως τὸ *y* τῆς Ἀλβανικῆς, ἥτοι *ιού*: ἀχίουρα σκιουλλι (ἄ. ἄχυρα, σκυλλι)⁶.

¹ Εἰς Κακοσάλεσι τῆς Ἀττικῆς εὐρισκόμενος εἰς συνάθροισίν τινα κατὰ τὴν ὁμίλιαν μου εἶπον ἀντὶ τοῦ fjale τὸ Ἑπειρωτικὸν Haf (Τουρκ.). ὅτε ἀκούω Ἀλβανίδα ψιθυρίζουσαν: moj ki ishte qyshe! οἱ δὲ παρεστῶτες σπουδαίως προσέβλεψάν με, καὶ ὡς παρείσακτον μὲ ὑπέλαβον. Τοῦτου ἔνεκα μετερρῦθμισε τὸ κείμενον ὁ Γρηγόριος κατὰ τὴν β' ἐκδοσιν. Ὁ Hahh ἄγνωστος τὸ τοιοῦτον καὶ θεωρήσας ὡς σφάλμα τυπογραφικόν, ἐν οἷς χωρίοις ἐξ αὐτῆς ἠντλησεν ἀντὶ τοῦ qish ἔγραψε qysh (Alb. Stud. III σ. 58).

² αἱ τονίζουσιν ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ὡς καὶ οἱ Γέγιδες, ἐν Ὑδρα καὶ ἄλλο ἐκείνη. Τὸ ay εἶναι Σανσκριτ. ἐξ ὄλων δὲ τῶν Εὐρωπ. γλωσσῶν ἡ Ἀλβανικὴ καὶ ἡ Κελτικὴ διέσωσαν τὸ y.

³ si ὄμμα (Ὁμ. ὄσσε) καὶ si πῶς (σύγχυσις ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ).

⁴ Ἐκ τοῦ krie ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι τὰ κύρια ὀνόματα Κριεζῆς (ὁ νῦν πρόεδρος τοῦ Ἑλληνοαλβανικοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου) Κριεζώτης, Κριεκούκης κττ. ἐν τῷ nepekrye προσκέφαλον (Λαογρ. Α' 101) διετηρήθη ἡ προφορὰ τοῦ y, ἴσως ἔνεκα τῆς συνθέσεως (εἰ μὴ σφάλμα τοῦ ἐκδότου κ. Σωτηρίου, ὅστις καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα ἔχει) ὡς καὶ τὸ hys χέω (B' 98, 118) do te hys χύσω. do ta hys in je θὰ ἔχεον· διότι ὁ Meyer ἔχει his (Πόρος). Βλ. πρὸ γμ. *ιωτακισμοῦ παρὰ Hahh II, 13*.

⁵ Μείζω σχέσιν παρουσιάζει ἡ Ἀλβανικὴ πρὸς τὴν Αἰολικὴν· οἱ Αἰολεῖς προέφερον τὸ *v* ὡς *ou* ἢ *iu* (Ahren, De graecae linguae dialectis, Göttingae 1837 τομ. I' σ. 124-126) πρὸ βλ. τυφος-τούφος, tu fe, γλώσσα-γλοῦσσα glu he, ὀδός-οὔδος, u d he. Οὗτοι πρὸς τούτοις ἔτρεπον τὰς διφθόγγους εἰς ἀπλοῦς φθόγγους καὶ δὴ ἐβαρυντόνουν, ἅπερ ἔχει καὶ ἡ Ἀλβανικὴ. (γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ Βοιωτοὶ ἐκ τῆς Ἠλείου κατήλθον· ὄθεν καὶ τὸ Βόιον ἢ Βοῖον ὄρος τῆς Κοριτσᾶς βλ. Ἡμερολόγιον τῆς Μεγ. Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1922 σ. 310 ἔ. Περὶ τῶν σπουδαιότερων χαρακτήρων τῆς Αἰολικῆς παρὰ Χατζιδάκι, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν καὶ μικρὸν εἰς τὴν Ἰνδικὴν γραμματικὴν, Ἀθῆναι 1902 Τόμ. Α' σ. 56-59.

⁶ Γλωσσολ. Μελέται (Ἀθῆναι 1901) σ. 550 ἔ.

Ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς ὁ ἰωτακισμὸς εἰσεχώρησε καὶ εἰς τὴν Μετάφρασιν, ξένος ὢν τῆς γνησίας Τοσκικῆς: *te th je je* (ἄ. *thyeje*) νὰ θραύω¹, *riet* (ἄ. *pyet*) ἐρωτᾶ², *qicete* (ἄ. *gycete*) τὰς κλεῖς, *Mat. 16,19, ndrise* (ἄ. *ndryshe*), 17,21, *siu* (ἄ. *syu*) ὁ ὀφθαλμὸς, 18,9. *mbilli* (ἄ. *mbylli*) ἔκλεισεν, *Λουκ. 3,20*. Τοῦτο παρετήρησε καὶ ὁ *Hahn*, καὶ λέγει ὅτι ὁ *Γρηγόριος* ἔχει ἀμφοτέρους τοὺς τύπους *ti—ty, di—dy*. ἀντὶ δὲ *atyre* (αὐτῶν, αὐτοῖς) ἔχει ἀεὶ *ature ksigjis ature* (III σ. 30, *Λουκ. 24,27*).

Κατὰ ταῦτα ἐξοικειωθεὶς ἐπὶ 20ετίαν καὶ πλέον πρὸς τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰδίωμα ὁ *Γρηγόριος* εἰσήγαγε καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τὸν ἰωτακισμὸν εἰς τὴν Μετάφρασιν, ἐνῶ οὐδόλως ἀπαντᾶται εἰς τὴν Τσαμικὴν, ὡς παρὰ τῷ *Hahn* βλέπει τις. καὶ γὰρ μεταβάς εἰς Τσαμουργιάν (μικρὸς ὅμως τὴν ἡλικίαν) καὶ ἐν Ἀθήναις μετὰ Τσαμίδων ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀναστραφεὶς παρετήρησα, ὅτι οὗτοι διατηροῦσι τὴν ἀρχαίαν προφορὰν, ἥτοι προφέρουσι τὸ *y* π. χ. *hyll* ἀστήρ, *dy* δύο, *dynja* κόσμος, *syri jyt* τὸ ὄμμα σου κττ. Τὸν ἰωτακισμὸν ἔχουσι καὶ οἱ Ἱταλοαλβανοὶ ὡς παρὰ τῷ *de Rada* βλέπομεν:

<i>hajin buk si di velezer</i>	συνέτρωγον ὡς δύο ἀδελφοὶ
<i>ngroeti prana sit ne qiel</i>	ὑψωσαν εἶτα τὰ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανόν ³ .
<i>me gjakun e faqevet</i>	διὰ τοῦ αἵματος τῶν παρειῶν
<i>ngjien sqeripin çoe qin-</i> <i>disen</i> ⁴ .	ἔβαπτε τὸ ἄκρον τοῦ ἐνδύματος ὅπερ ἐκέντιζεν.

Ἄλλ' ὁ *Γρηγόριος* ποιούμενος κατάχρησιν τοῦ ἰωτακισμοῦ κατέστησε διὰ τοὺς γνησίους Τόσκιδες ἐν πολλοῖς οὐ μόνον δυσνόητον τὸ κείμενον, ἀλλὰ καὶ ἀπροσδιόνυσον: π. χ. ἐν Ῥωμ. 1,26 τὸ πρωτότυπον ἔχει: «διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἶτε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν». Ὁ *Γρηγόριος* τὸ πάθη ἀτιμίας μετέφρασεν *mundime te ndiera*, ἥτοι ἐπὶ λέξει: κόποι ἐπιτετραμμένοι. ὁποῖα διαστροφή! διότι τὸ *ndjenj* συγχωρῶ ἐν τῇ ἐν Ἑλλάδι διαλέκτῳ λέγεται *ndelenj*. Ἐνταῦθα ὁ *Γρηγόριος* βεβαίως τὰ ἄτιμα πάθη ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ διὰ τοῦ Τοσκικοῦ *te ndyga*, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἰωτακισμοῦ παρασυσθεὶς ἔγραψε *te ndjera*!⁵.

¹ *Ματθ. 12,13*.

² *Αὐτ. 16,13*. ὁ *Meyer Gramm.* 35 θεωρεῖ τὸν τύπον *ries* ἀρχαιότερον, ἀλλ' ἵνα σχετίσῃ αὐτὸν πρὸς τὸ *Λατ. peto*, ἐνῶ λογικώτερον νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ *Σανσκρ. budh, bud* Ἑλλ. π.υ.θ. πυνθάνομαι.

³ *Scanderbeg* σ. 148, 150.

⁴ *Αὐτ. 166*.

⁵ Ὁ *Χριστοφορίδης*: *pesime felliqerie*. τὸ ἀκριβὲς θὰ ἦτο: *pesime te çndershme*. Ἀνυπόφορα εἰσι τὰ ἐξῆς *atij, tij, kuij* (ἀντὶ *ati, ty, ky*) ἀκατανόητον δὲ τὸ *pas sij, prej sij* (*Λουκ. 5,13*) ἀντὶ τοῦ *pas ati, prej ati* (=κατόπιν αὐτοῦ, ἀπ' αὐτοῦ).

γ'.) **Ὁ χιασμός.** Ἴδιον τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης ἐστὶν ἡ ἐκφώνησις τοῦ δασέος πνεύματος, ὅπερ παρίσταται διὰ τοῦ *h*. καὶ ὑπάρχει οὐ μόνον ἐν ἀρχῇ λέξεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ· π. χ. *haqonj* λησμονῶ, *heth* ὄπτω, *duhet* χροιάζεται, *behet* γίνεται. οὕτω προφέρεται καὶ τὸ *h* τῶν τουρκικῶν λέξεων: *Hamit*, *hambèr*, *sehir* (οὐχὶ *sehîr* = *σειριάνι*). Ἐντεῦθεν καὶ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς λέξεσιν τὸ *χ* ἢ ἀποβάλλεται· *ristòs* Χριστός, (ὅπως καὶ ἐν ταῖς Τουρκικαῖς *ambar*, *oxhak*), ἢ τρέπεται εἰς *κ*: *karte* χάρτης, *quill* χυλός, *efkaristò* εὐχαριστῶ, *qion* χιών¹. Ὡστε κυρίως ἐν τῇ Ἀλβανικῇ ὁ φθόγγος *χ* τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ὑπάρχει· ἐλλείπει ὅθεν καὶ ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Χριστοφορίδου, γράφει δὲ *lipari* (ἄ. *λυχνάρι*) καὶ σημειοῦται «δυσπρόφορον *χ* εἰς τὴν Ἀλβανικὴν» σ. 209. Παρὰ τοῖς Ἰταλοαλβανοῖς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς λέξεσιν ἀντὶ τοῦ *χ* ἔχομεν *g*: π. χ. *qarè* (χαρὰ ἐν *Hylli i Drites VII*, 1931, σ. 507). Παρὰ τοῖς βορείοις Ἀλβανοῖς τὸ δασὺ πνεῦμα εἶναι ἰσχυρότερον· *hek* ἔλκω. καὶ ἐν μέσῳ καὶ τέλει λέξεων τὸ *h* προφέρεται ὅπως ἐν τῷ Τουρκ. *bacht* τύχη καὶ ἐν τῷ Γερμ. *Macht* δύναμις) ἐνῶ παρὰ τοῖς νοτίοις μόλις ἀκούεται². Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι παρ' ἐκείνοις μὲν ἐν τῷ μέσῳ καὶ τῷ τέλει λέξεως τρέπεται, ὡς εἶδομεν, εἰς *f*, παρὰ τούτοις δὲ ἢ ἔξαφανίζεται ἢ μόλις ἀκούεται ὡς *j* ἐν μέσῳ λέξεως. *bejëm* γίνομαι (ἀντὶ *behem*). Παρεμφερές συνέβη καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ. καὶ ἐνταῦθα πρὸς δῆλωσιν τοῦ δασέος πνεύματος ἦν ἐν χρήσει τὸ *H*. *HOΣ*—ός, *HOPOΣ*—ὄρος³, *|-οκτώ*, *|-ιαρός*, ἀδεαλτώ|ειε, πεντα|ετηρίδα⁴. ἢ τὸ *j* ἐν ἀρχῇ, *Σανσκορ*, *yas* ὄς, *Ζενδ-αβέστα*. *yakar*, Λατ. *jecur* ἥπαρ, Ἰνδ. *yushma*, Γοτθ. *jus* ὑμεῖς, Ἀλβ. *june*, ὅπερ μεταξὺ δύο φωνηέντων, ὡς εἶπομεν, ἀπεβλήθη δέος (δείδω), καὶ ἐπόμενον συμφώνῳ διετηρήθη ὡς *ε* ἢ καὶ ἔξεπεσε μετ' ἐκτάσεως τῆς προηγουμένης συλλαβῆς⁵.

Πρὸς τὰ δύο ταῦτα ἀρχαῖα γραπτὰ σημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ὁμοιάζει καὶ ἡ χρῆσις τοῦ *h* τῆς Ἀλβανικῆς καὶ λαμβάνεται. 1) ὡς δ α σ ὺ π ν ε ὺ μ α· *hip* ἰππεύω, *heq* (*helq*) ἔλκω, Λατ. *sulcus*, *hyll* (Ἔγλας, ἥλιος) ἀστήρ,

¹ Πρὸς καὶ τὰ Δωρικὰ: δέχομαι, κρέματα, κιθών, ἀντὶ δέχομαι, χρήματα, χιτών, ὁ Χριστοφορίδης δύο μόνον λέξεις ἔχει μετὰ τοῦ *χ*: *χαρακοπί-α*, *χόβ-ι*.

² Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ *D o z o n* τὸ τελικὸν *h* τίθησιν ἐντὸς παρενθέσεως· *ngre* (*h*) ἐγείρω, *njo* (*h*) γινώσκω, *sho* (*h*) βλέπω κτλ. (*Manuel* σ. 260-261) ἐν δὲ τῇ κλίσει τῶν ῥημάτων παραλείπει αὐτὸ παντελῶς.

³ Τοῦτο ἔπειτα διηρέθη εἰς δύο *|-* *|-* ὡς δασεῖα καὶ ψιλῆ καὶ τὰ σημεῖα ταῦτα ἀπὸ τῶν ἐπιγραφῶν διετηρήθησαν ἐν τοῖς χειρογράφοις μέχρι τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος.

⁴ Ἐπιγραφαὶ Ἡλείας 1, 6, 9, 16 κτλ. Βλ. *Χατζιδάκιν* Ἀκαδ. Ἀναγν. Α' σ. 166 καὶ *Kirchhoff* ἐνθ. ἄνωτ. σ. 87.

⁵ Βλ. Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλλ. γλώσσης ὑπὸ Μιχ. Κωνσταντινίδου τόμ. Γ' σ. 553. *Χατζιδάκιν* ἐνθ' ἄνωτ. σ. 463. Ἐν τέλει σημειούμεθα ὅτι τὸ *h* διὰ τῆς Ἀλβανικῆς εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Ῥουμανικὴν ἐν τισὶ λέξεσιν τῆς περιφερείας Μότσην καὶ Ἐπταφυργίου (βλ. *Balkan-Archiv III*, σ. 220-221).

here ὥρα, χρόνος, καιρός, Zenδ. yâre ἔτος καὶ Γοτθ. jêr, ὑψηλὸν ἀρχ. Γερμ. jâr, Βοεμ. jar ἀνοιξίς. 2) ὡς εὐφωνικὸν (ἐναλλασσόμενον καὶ πρὸς τὸ j) har ἀνοίγω, heth ῥίπτω, ha τρώγω, hark τόξον¹ (Λατ. arcum), jam εἰμί, jar δίδωμι (ἐν τῇ Μεταφράσει ἄνευ τοῦ j. çdo te a p r e njeriu. Ματθ. 16,26. do ti a p r te gjitha 8,26. e p u n i Ἰω. 14,16) καὶ ἐν τέλει λέξεως· dij γνωρίζω (ἀντι di) tij σὺ (ἀντι ti) καὶ ἐν τέλει τῶν ῥημάτων ὡς εἶδομεν ἐν τῷ περὶ Ἰωτακισμοῦ κεφαλαίῳ. Ἐπίσης ὑπάρχει τὸ h ἐν τέλει τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ ἐν τῷ παθ. τοῦ ῥήματος μεταξὺ θέματος καὶ καταλήξεως· lâ-h-em mar-to-h-em (ἐνθα οἱ νότιοι προφέρουσι j' lajem mar-to-jem ἢ οὐδὲν εὐφωνικόν). Ὁ Βορρ θεωρεῖ τὸ h τοῦτο (ὡς τὸ r τῆς Λατ. amor) ἀρχικὸν γράμμα ἀντωνυμίας, ἧς ἡ ῥίζα ἐν τῇ Σανσκρ. sva (svá-tas ἔξ ἑαυτοῦ) οὕτω ἐν τῷ ve-te ἔξέπεσε τὸ s. ἐνθ. ἀνωτ. σ. 20). Πρὸς ταῦτα ἡ Ἀλβανικὴ πρόσκειται τῇ Ἑλληνικῇ· διότι ἐκ πασῶν τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν αἱ δύο αὗται μόναι ἔχουσι τὸ δασὺ πνεῦμα, ξένον ὅλως τῆς Ἰαπετικῆς².

Ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς τοιαύτης ἐν τῇ Ἀλβανικῇ χρήσεως τοῦ h, τοῦτο εἰς ἄλλας λέξεις ὑπάρχει ὡς φθόγγος προερχόμενος ἐκ τοῦ Ἰαπετικοῦ gh ἢ h. ἢ ἀντ' αὐτοῦ καὶ ἄλλο γράμμα.

Κατὰ τὴν πολυθρύλητον θεωρίαν τοῦ Grimm³ ἐκ τοῦ Ἰαπετικοῦ ἠχηροῦ δασέος gh ἔχομεν ἐν μὲν τῇ Ἑλληνικῇ χ καὶ g ἐν ταῖς Σλαβικαῖς καὶ λοιπαῖς γλώσσαις (k ἐν τῇ ἀρχ. ὑψηλ. Γερμ.)⁴. Ἡ Ἀλβανικὴ ἐπειδή, ὡς οἱ νεώτεροι δογματίζουσι γλωσσολόγοι, ἀντὶ τοῦ gh ἔχει g καὶ οὐχὶ h (=χ) ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν centum ἀλλ' εἰς τὴν τῶν satem γλωσσῶν, ἥτοι εἰς τὰς Σλαβ. γλώσσας. Οὕτω προσπαθοῦσι ν' ἀπομακρύνωσι τὴν Ἀλβανικὴν τῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιοπινούσας σχέσεως καὶ συγγενείας, ὡς καὶ τοῦ Πελασγικοῦ κορμοῦ. Καὶ ἐναντι τῆς ἀδιασείστου ἀυθεντίας διασήμων γλωσσολόγων καὶ ἐθνολόγων τοῦ Thunmann, Leibnitz, Leake, Xylander, O. Müller, Mommsen, Hübmänn, Max Dunker, Abel, Hahn, Reinhold, Camarda, Dozon, Dorsa, Κουπιτώρη, Stier, Fallmerayer, Malte-Brun, Reclus, Masci, Borpp, Hertzberg, Curtius, Hüpp, de Rada, Ascoli,

¹ Τοιοῦτον καὶ τὸ hudhra-udhra σκόροδα· ὄθεν ὡς εὐφωνικὸν καὶ ἐναλλάσσεται. hynj-rynj εἰσέρχομαι. Εὐφωνικὸν χ ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐν ἀρχῇ λέξεως πρὸς ζωηροτέραν ἐκφορὰν· χλαῖνα, χλιαρός (ἀντι λαῖνα, λιαρός).

² Χατζιδάκις, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 463 βλ. περὶ τῆς γενέσεως καὶ προφορᾶς τοῦ δασέος πνεύματος φωνητικῶς σ. 462· ἀπαράλλάκτως δὲ προφέρουσιν αὐτὸ οἱ Γέγιδες μέχρι σήμερον.

³ Βλ. Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache von Max-Müller für das deutsche Publicum bearbeitet von K. Böttger, II. Serie², (Leipzig 1870) σ. 216 κεφ. V. Vorlesung, Grimm's Gesetz.

⁴ Αὐτ. σ. 242 καὶ πληρέστερον πίνακα ἐν Κουρτίου Grundzüge der griech. Etymologie² (Leipzig 1866) σ. 120.

Marchiani, Kretschmer, Bentow, Whitney, Fligier, Sinvet, Θωμοπούλου μετὰ συμπάντων τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων, οἵτινες πάντες ὁμοφώνως θεωροῦσι τοὺς Ἀλβανοὺς ὡς Ἰλλυριοὺς ἀπογόνους τῶν Πελασγῶν καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀνήκουσαν εἰς τὸν Ἑλληνολατινικὸν κλάδον. Ἀντιτάσσονται οἱ νεώτεροι Meyer, Miklosich, Tomaschek, Barisch, Hirt, Jokl, Thalloczy καὶ Weigand (πάντες Αὐστριακοὶ Σλαβολόγοι, πλὴν τοῦ τελευταίου Ῥουμανολόγου, Γερμανοῦ, τὴν καταγωγὴν). Οὗτοι ἐκ τῶν εὐαρίθμων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος προσπαθοῦσι λίαν φιλοτίμως νὰ συναγάγῃσι τὰ στοιχεῖα τῆς Θρακο-Ἰλλυρικῆς καὶ Φρυγικῆς γλώσσης, ἥς ὡς τὴν σπουδαιότεραν ἐκπρόσωπον ἀνακηρύττουσι τὴν Ἀλβανικὴν καὶ πρὸς ταύτην σχετίζουσιν οὐ μόνον τὴν Ῥουμανικὴν καὶ Κουτσοβλαχικὴν, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ αὐτὴν τὴν Βουλγαρικὴν, καίτοι οὐχὶ τόσον ἐκπεφασμένως¹. Τῆς ἐξεζητημένης ταύτης ἰδέας ἤρξεν ὁ πολὺς Meyer διὰ τῆς διατριβῆς: Die Stellung des Albanesischen in kreise der Indogermanische Sprache², ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ Ἀλβανικὴ ἀφίσταται τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τοῖς ἑξῆς:

α) «ὅτι μετέβαλε τὰ ἀρχαιότατα δασέα gh, dh, bh, οὐχὶ ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ εἰς χ, θ, φ, ἀλλ' εἰς g, d, b, ὅπως δηλ. ἡ Σλαβικὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ.

β) ὅτι τὰς δύο ἀρχαίας σειρὰς τῶν λαρυγγικῶν καὶ οὐρανικῶν φθόγγων (περὶ ὧν ἴδε Schmidt ἐν Kuhn Περιοδ. τ. 25 σελ. 1 ἑ.) διετήρησεν ἀσυγχύτους, ἐνῶ ἡ Ἑλληνικὴ διεφύλαξεν ἴσῃ τινὰ ὀλίγα τῆς ἀρχαίας καταστάσεως.

γ) ὅτι τὰ σύμφωνα v, j, s, τὰ ἐν ἀρχῇ λέξεως δὲν ἀπεβλήθησαν, ὅπως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Τῶν τριῶν τούτων διαφορῶν μόνη ἡ τελευταία εἶναι

¹ H. Hirt, Die sprachliche Stellung des Illyrischen (Beiträge zur alten Geschichte und Geographie. Festschrift für H. Kiepert, Berlin 1898) σ. 187 ἡ πραγματεία αὕτη ἔχει πολλὰ τὰ ἀντιφατικά. Ὁ συγγρ. φρονεῖ ὅτι «ἡ ἀπλότης ἡ μεγίστη τῆς Ἀλβ. γλώσσης θὰ ἐπέτρεπεν ἡμῖν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι εἶναι συνέχεια τῆς ἀρχαίας Θρακικῆς, ἀλλ' αἱ περὶ ταύτης τῆς γλώσσης γνώσεις ἡμῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι τόσῳ ὀλίγαι, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα γλωσσικῶς νὰ ἀποδείξωμεν τοῦτο... Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν, ἐπιφέρει, τὸ ἐνδεχόμενον θὰ ἠδυνάμην μετὰ μεγαλητέρας βεβαιότητος ν' ἀποφανθῶ, ὅτι τὰ κοινὰ στοιχεῖα τῆς Ἀλβανικῆς, Βουλγαρικῆς καὶ Ῥουμανικῆς κατάγονται ἐκ τῆς ἀρχαίας Βουλγαρικῆς (sic), ἐφ' ἧς δύναται νὰ θεμελιωθῇ ἡ συγγένεια τῆς Ἀλβανικῆς πρὸς τὴν Ῥουμανικὴν, ἣν δὲν παρέχει ἡμῖν ἡ Ἰλλυρικὴ». Καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων παραλογισμῶν ἀνεπιφυλάκτως ὁ Hirt ἀποφαίνεται ὅτι ἡ Ἀλβανικὴ ἀνήκει εἰς τὰς satem γλώσσας. Ἀνεφέρθη εἰς τοῦτον ἐκ τῶν νεωτέρων, διότι ὁ Weigand ἐν τῇ περιληπτικῇ αὐτοῦ πραγματείᾳ περὶ τῆς θέσεως τοῦ ζητήματος: Sind die Albaner die Nachkommen der Illyrier oder Thraker? (Balkan-Archiv Τόμ. Ζ', (Leipzig 1925) σ. 227-251) τὸν Hirt ἀναφέρει ὡς αὐθεντίαν. Περὶ τῶν Θρακικῶν στοιχείων ἐν τῇ Ἀλβανικῇ. βλ. C. Patsch, Thrakische Spuren an der Adria (Jahresberichte des oesterr. archaeolog. Institut 1907. καὶ Mladenoff ἐν Balkan-Archiv IV σ. 185 ἑ.

² Ἐν Beitrage τοῦ Bezzenberher Τόμ. 8 1883, σ. 186, 188, 189.

ουσιώδης, ἡ δευτέρα ἦττον, ἡ δὲ πρώτη, ἂν μὴ σφαλλώμεθα, οὐδαμῶς, διότι αὕτη ἐνεφαινίζετο καὶ ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἰδιώματι, ὅπερ ὁμως δὲν ἐκωλύετο δι' αὐτὸ νὰ εἶναι 'Ἑλληνικόν»¹. Μετὰ ταῦτα ὁ Meyer συναθροίσας πλεῖον γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐξέδοτο τῷ 1891 τὸ Λεξικόν: *Etymologisches Wörterbuch, der albanesischen Sprache* (Strassburg) ἐνθ' ἀντικρούει ὡς ἐσφαλμένην τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Ἀλβανικὴ ταυτίζεται τῇ ἀρχαίᾳ Πελασγικῇ, καὶ δογματίζει, ὅτι αὕτη πλησιάζει ταῖς τῆς Βορ. Εὐρώπης (Λεττοσλαβικῇ καὶ Γερμανικῇ) μᾶλλον ἢ ταῖς τῆς Νοτίου ('Ἑλληνικῇ καὶ Λατινικῇ). Ἀλλὰ τὸ Λεξικόν τοῦτο περιέχον μόλις περὶ τὰς 5000 λέξεις ἦν ἑλλιπέστατον διὰ τὰς γλωσσολογικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις, καὶ περιέχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς ξένας λέξεις Λατινικὰς (1420) καὶ Τουρκικὰς (1180) καὶ Νεοελληνικὰς (840) κτλ. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐξέδοτο τὴν Ἀλβανικὴν Γλωσσικὴν: *Lautlehre der indogermanischen Bestandtheile des Albanesischen*². Ἐπὶ

¹ Μὴ ἔχων πρόχειρον τὴν πραγματείαν τοῦ Meyer παραλαμβάνω τ' ἀνωτέρω παρὰ τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι γράψαντος ἐν Πλάτωνι ('Αθήναι 1883) τόμ. Ε' σ. 421-422. ὅπερ δὲ λέγει ἐνταῦθα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀπέδειξε τρανώτατα τῷ 1896, Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ('Αθηνᾶ Η' τόμ. Ἀθῆναι, καὶ ἰδιαιτέρως) σ. 26-33. Ἐν τῇ Μακ. διαλέκτῳ δηλ. ἔχομεν β, δ ἢ b, d ἀντὶ φ, θ ἤτοι Βίλιπος, κεβαλά, Ξανδικός, δανῶν κττ. ἀλλ' οὐχὶ καὶ γ ἀντὶ τοῦ χ (ὅτε θὰ εἴχομεν, ὡς ἐν ταῖς Σλαβ. γλώσσαις, τὰ ἄγχα g, d, b ἀντὶ τῶν ἠχηρῶν gh, dh, bh δασέων, ἐνῶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ταῦτα ἐγένοντο χ, θ, φ). μετὰ δὲ τὴν τροπὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἠκολούθησεν ἀνομοίωσις ἐν τῇ πανελληνίῳ ἔτι, πρὶν διασπασθῆ εἰς διαλέκτους, γλώσση (ἤτοι ἔχομεν τίθημι, πέφυκα, κέχυμαι καὶ οὐχὶ δίθημι, βέφυκα, γέχυμαι). ταῦτα δὲ βλέπομεν καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ: Ἡμαθία, κάλιθος, πέχαρι, Ἐχέδωρος (ἀντὶ Ἡμαθία, γάλιθος, βέχαρι), ἤτοι ἐκ τῶν δύο ἄλλεπαλλήλων δασέων τὸ ἀ' τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ ψιλόν. ἄρα ἐτρέψε ποτε καὶ τὰ bh, dh, gh εἰς ph, th, kh. καὶ οἱ μετέπειτα φθόγγοι β, δ ἀντὶ φ, θ προέρχονται ἐκ τῶν περιστοιχοῦντων τοὺς Μακεδόνας βαρβάρους. Ἐν δὲ τῷ ΙΑ' τόμ. (1899) σ. 136 λέγει ὅτι ἦτο δυνατόν τὰ ὑπολειφθέντα δασέα φ, θ νὰ τραπῶσι κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνομοιώσεως εἰς μέσα β, δ. καὶ «οὐδαμῶς δύνανται...ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν γένεσιν (ὡς πρὸς τὴν προφορὰν οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῆ πειστικόν) νὰ ὑπολαμβάνωνται ὁμοιοτοῖς μέσοις b, d τῶν ἄλλων γλωσσῶν». (Βλ. καὶ ἐν Ἐπετηρίδι τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου 1911 τὴν πρὸς τὸν Kazurow ἀπάντησιν σ. 87-134). Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ ἀπεδέξατο ὁ Meyer καὶ δὴ καὶ ὁ Hofmann. (*Die Macedonien, ihre Sprache und ihr Volkstum*, Berlin 1906 ἐν ἀρχῇ).

² Ἐν Βιέννῃ 1892 ἐν τῇ Sitzungsbericht der Kais. Akademie der Wissenschaften, philos.—historische Cl. τόμ. 125. ἐξεδόθη ἐν τοῖς Albanesischen Studien III. Βάσει τούτου καὶ τοῦ Brugmann, *Grundriss der vergl. Grammatik der indogerm. Sprache* τομ. Ι' Strassburg 1897 ἐδημοσίευσεν ὁ Pekmezī ἐν τῇ Grammatik τὴν φωνητικὴν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης (σ. 19-45) χρησιμώτατον ὅσον καὶ περιεκτικὸν κεφάλαιον. Ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς Ἀλβανικῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἄλλων γλωσσῶν βλ. καὶ Max Müller, *The languages of the seat of war in the East* ἐκδ. β' London 1855 σ. 50-63.

τῆ βάσει τῆς σπουδαίας ἀπὸ ἐτῶν ἐργασίας καὶ τοῦ πλουσίου ὑλικοῦ ἀπεπειράθη ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ὁ Meyer νὰ καθορίσῃ τὰς σχέσεις τῆς Ἀλβανικῆς πρὸς τὰς Ἰνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὰς γενομένας ἐν αὐτῇ φωνητικὰς καὶ φθογγολογικὰς μεταβολάς. ὄθεν τὴν θέσιν τοῦ Ἰαπετικοῦ gh ἐν τῇ Ἀλβανικῇ καθορίζει ὡδε :

gh—g: n g a s τρέχω, Σανσκριτ. gâ, gâṁ, Ἑλλ. βαίνω, Λατ. venio, Γοτθ. qinam.

n g a r t h φραγμὸς Λιθουαν. gardas, ἄρχ. Σλαβ. guards.

g j e j, g j e n j εὐρίσκω (παθ. gjendem), Ἑλλ. χανδ-άνω, Λατ. pre-hendo.

gh—k k a βούς, Σανσκριτ. gâu-s, Ἑλλ. βούς, Λατ. bo-s.

l i k-i, λίγε κακός, Ἑλλ. ὀλίγος, Λιθ. ligà (ὁ Curt. lēsa-s καὶ Σανσκριτ. liç, ἄρχ. περσ. lik μικρός).

d j e k καίω (πληθ. djegem), Γοτθ. dags, Λιθ. digu.

g a s χαρά, Σανσκριτ. harj-a-mi, Ἑλλ. χαίρω, Λατ. gaudere.

Καὶ τὰ ἀνωτέρω μὲν τάσσουσι τὴν Ἀλβανικὴν οὐχὶ πρὸς τὰς centum, ἀλλὰ πρὸς τὰς satem γλώσσας· ἀλλ' ἔχομεν ἐν τῇ Ἀλβανικῇ καὶ τὰ ἐξῆς : gh—h p r e h e r ποδιά, ἄρχ. Σλαβ. p r e g a (ὄθεν καὶ τὸ Ἀλβ. p r e g a ç), p r e h e m, κλίνω, ἐντείνω.

l e h e-t e (i l e-t) ἐλαφρός, Ἑλλ. ἐλαχὺς (ὑπερθ. ἐλάχιστος), Σανσκριτ. laghu-s ἐλαφρός, ἄρχ. ὑψηλ. Γερμ. lih-t, ἄρχ. Σλαβων. lig-u-ku j ἐλαφρός, Λιθ. léngva-s εὐκόλος. Καὶ ἔνθα αἱ ἄλλαι γλώσσαι ἔχουσι s k ἢ Ἀλβ. ἔχει k :

a h ὄξυά, ἄρχ. βορ. Γερμ. askr μελία, Ἑλλ. ὀξύη (o-ksu-η).

h i j e σκιά, Σανσκριτ. skajâ, Ἑλλ. σκιά, ἄρχ. Σλαβ. scio. Ἐν τῷ h ὡσαύτως ὑποκρύπτεται τὸ s k τῶν Ἑλλ. ἐναρктиκῶν ῥημάτων : n j o h οἶδα, Λατ. posco, Ἑλλ. γι-γνώσκ-ω. κττ¹.

Ἐκ τῶν τελευταίων παραδειγμάτων, ἐν οἷς ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ἠχηροῦ δασέος ἔχομεν δασὺ h ἐν τῇ Ἀλβανικῇ (Ἑλλ. χ ἢ sk), καὶ οὐχὶ g ὅπως ἐν ταῖς Σλαβικαῖς γλώσσαις, ἀποδείκνυται πόσον πρόωρον εἶναι τὸ ν' ἀποφαίνηται τις ἔγκυρον γνώμην περὶ τῶν φθογγολογικῶν νόμων τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης καὶ νὰ προτείνῃ τὴν αὐθαίρετον κατάταξιν αὐτῆς εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κατηγορίαν τῶν γλωσσῶν². Ὑπάρχει τι τὸ

¹ Albanesische Studien III, 7, 9, 29, 33.

² Καὶ ὁ σεβ. καθ. Χατζιδάκις παρασυρθεὶς ἔπειτα ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ Meyer διετέλεσεν αἰεὶ ἀδυσώπητος εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, εἰ καὶ ὁ ἴδιος οὐδέποτε ἐνέκυψεν εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἀλβανικῆς· διὸ καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου ἀποφαίνόμενος ἀξιωματικῶς ὑποσημειοῦται τάδε περὶ τῆς Ἀλβανικῆς: «Ἀντείπη μηδεὶς ὅτι ἡ νῦν Ἀλβανικὴ ἔχουσα φ καὶ θ ἐλέγχει με ἐσφαλμένως

ἔξοφθαλμον, ὅπερ διαρρήδην παρὰ πάντων θεωρεῖται ὡς ἀπρόσβλητος ἀπόδειξις στενωτάτης συγγενείας τῆς Ἀλβανικῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν, ἢ κοινότητος τῆς προφορᾶς τοῦ *δ, θ*. ἦν οὐδείς τῶν Σλάβων καὶ σχεδὸν τῶν Εὐρωπαϊῶν δύναται νὰ μιμηθῆ. Ὁ Meyer ταύτην θεωρεῖ νεωτέραν, τὸ δ' ἀρχαῖον *δ, θ* ἄλλως διατίθεται, λέγει, ἐν τῇ Ἀλβανικῇ ὡς καὶ παρὰ τοῖς Σλάβοις. ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἀρχιοπινεῖς λέξεις ἐν αἷς τὸ *δ, θ* διασταυροῦται τῷ Ἑλληνικῷ.

d hash e ἔδωκα, *d hri* ἄμπελος (δρούες ἄμπελα Ἑσυχ.), *d h e m p* ὁδοὺς (δάπ-τω, δεῖπνον), *d h e* γῆ (Δαμάτερ), (*h*) *u r d h e* σκόροδον, *p o r- d h e*, *d h j e t e* δέκα.

*t h i t h e*¹ *θήθη-τήθη καὶ τιτή, Σανσκρ. *da-dhi* θηλάζω, Λατ. *felare* ἀρχ. ὑψηλ. Γερμ. *ta-u*, *tila* μαμμά, ἀρχ. Σλαβων. *doja* γάλα, *doilica* τροφὸς (τὸ *θήθη κοινὸν ταῖς δύο γλώσσαις πρὸ τῆς ἀνομοιώσεως).

t hash e εἶπον, ἀρχ. Περσ. *thas* ὁμιλεῖν, Ἑλλ. *θάζομαι* (Ἑσυχ.). ἐπίσης *th e s* σάκκος (Ἑλλ. θέσις), *p i t h* (Ἑλλ. πυθ-μῆν), *t h y e j*, θύω, θυάζω-θύζω, θυία, *t h e l l i m* θύελλα. Ἐν ταύταις ταῖς Ἰαπετικαῖς λέξεσι τὸ ἀντίστοιχον εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας εἶναι *dh, d, f, t*.

Ταῦτα λέγοντες οὐδόλως βεβαίως νὰ ταυτίσωμεν θέλομεν τὰς δύο γλώσσας, ἀλλὰ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ σταματήσωμεν ὀλίγω τὴν ὁρμὴν τῶν σπευδόντων ν' ἀνατρέψωσι τὸ κράτος τῆς ἀρχαίας παραδόσεως. Διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος χρειάζεται πολλὴ εἰσέτι ἐργασία. Ὁ Meyer ἔγραψε πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Χριστοφορίδου (ὅστις ἀνεβίβασεν εἰς 13000 τὰς Ἀλβ. λέξεις), οὔτε ἐγνώριζεν (οὔτε αὐτὸς οὔτε ὁ Weigand) τὴν Ἀλβανικὴν, τὰ δὲ κείμενα ἔλαβον συνειλεγμένα παρ' ἄλλων. Ὅπως ἀποκατασταθείς τῆς Ἰαπετικῆς ὡς κοινῆς τῶν Ἰνδοευρωπαϊῶν γλώσσης ἐστηρίχθη ἐπὶ ἀσαλεύτων βάσεων ἢ ὁμοφυλία τῶν γλωσσῶν αὐτῶν, οὕτω θὰ συμβῆ καὶ διὰ τὴν Ἀλβανικὴν, ὅταν ἀνασυνταχθῆ ἢ Θρακο-Ἰλλυρικὴ γλῶσσα. (Νῦν ἐπικρατεῖ, ὡς φαίνεται, ἡ γνώμη ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη ἀνήκει εἰς τὰς *s a t e m* ἀπὸ τοῦ St. Mladenoff πρώτου

διατεινόμενον, ὅτι οἱ ἡμέτεροι φθόγγοι *φ* καὶ *θ* ἦσαν ἀλλότριοι τῆς Ἰλλυρικῆς· διότι τό τε *h h* καὶ *d h* δὲν ἐγένοντο ἐν τῇ γλώσσῃ *φ, θ*, ἀλλὰ *h, d* καὶ ταῦτα εἶχεν ἡ Ἰλλυρικὴ, ἔκτοτε δὲ ἀνεπτύχθησαν ἐξ ἄλλων φθόγγων οἱ νῦν *φ, θ* καὶ *δ* τῆς Ἀλβανικῆς καὶ παραπέμπει εἰς τὸν Meyer ἔνθ' ἄνωτ. σ. 13, 16, 18, 19, 22. (Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων σ. 33).

¹ *t h i t h e* ἐν Κοριτσῷ καὶ γενικῶς *s i s e* σπανιώτατον δὲ *c i c e*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐγένετο κατ' ἄλλον νόμον, οὗ οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἔχομεν ἐν τῇ Ἀλβανικῇ, καθ' ὃν τὸ Ἑλλ. *θ* τρέπεται εἰς *ç*: *Θύαμις*—*Ç a m i s*, *θ ῶμαξ*—*ç o m a g e*, *Θωμάς*—*Ç o m e* καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχ. πόλεως *Πάρθος* ἢ *Πάρθιον* *B a r ç i* (ἐπαρχ. Κοριτσᾶς, χωρίον). εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἐγένετο κατὰ Σλαβ. ἐπίδρασιν πρβλ. θεῖος Σλαβ. *tsitse*.

γράφαντος τῷ 1892 : Albanisch und Trako - Illyrisc¹. καὶ μετὰ τὸν πολὺν Tomaschek, οὗ τὸ κύριον σύγγραμμα Die Thraker ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῶν Θρακολόγων, ἐσχάτως ὁ Jokl συνῆψε πρὸς τὴν Θρακοϊλλυρικὴν καὶ τὴν Φρυγικὴν). Μετὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην εἰς τὸ θέμα ἡμῶν περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ δασέος *h* ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἀλβανικῇ ἴδωμεν πῶς δὲ διετέθη ὁ φθόγγος οὗτος τῶν Ἀλβανῶν πρὸς Ν κατελθόντων καὶ συμφυρθέντων τοῖς Ἑλλησιν; Κατὰ τὸν κ. Γ. Χατζιδάκιν «ὄπου γλῶσσά τις ἐξαπλοῦται (ἢ Ἑλληνικῇ) περιορίζουσα ἄλλην (τὴν Ἀλβανικὴν ἐνταῦθα) τὴν ἐπιδιδοῦσαν ὑποκαθιστῶσιν εἰς τοὺς φθόγγους αὐτῆς τοὺς τῆς ἰδίας τῆς περιοριζομένης, διότι παρ' αὐτοῖς τὸ αἶσθημα τῆς κινήσεως καὶ τὸ τῶν φθόγγων δὲν διεμορφώθη ἐξ ἀρχῆς ἐλευθέρως καὶ διὰ τοὺς φθόγγους τούτους, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους»². Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ τὸ *h* δασὺ μετετράπη ἐν πάσῃ χώρᾳ ἐν ταῖς Ἀλβανικαῖς λέξεσιν εἰς *χ* μαλακὸν (*kh*), ἐν δὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς διετηρήθη ἀμετάβλητον. καθ' ὁλοκληρίαν μάλιστα ἐπέδρασεν οὗτος ὁ νόμος ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ (ἐν Ἑλλάδι: *χαγέ*, *χέρεμ*, *χίς*, *χίσινη*³, *vlastar te njome χίση*⁴, κττ. ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ: *χadhjar* (χαῖδευμένος), *χadhjà*⁵, *χαγερσεμ*⁶, *χάρετε* καὶ *χαργος* (χάριτες, χαίρω)⁷ *χογε* κτλ.). Ἐν τῇ Μεταφράσει εἰσήγαγεν ὁ Γρηγόριος τὰ ἐξῆς ἀσυνήθη δι' ἡμᾶς τοὺς τὴν γνησίαν ὁμιλοῦντας Τοσκικῆν: *χαῖγδε*, *χά*, *δούχαετε*, *χουαῖ*, *χαψάνε* κττ. (ἀντὶ *hajde* ἄγε, *ha trōge*, *duhete* χρειάζεται, *huaj* ξένος, *harsane* φυλακὴ καὶ ἔτι *χίρω* τὸ παντέχνι Λουκ. 13,2. *σίχμενι*, *σίχνι* 24,39. *χάπι* 45 (ἀντὶ *randehni*, ἢ *randejni*, *shihmeni*, *shihni*, *hapi*). ἀκούει δὲ τις παρὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀλβανῶν τὰ ἐξῆς: *χίνι* εἰσέλθετε, *vetehene* ἑαυτὸν (ἀντὶ *vetjehene* Τοσκ. καὶ *vetehene* Γεγ.) *atechere* τότε (οὕτω καὶ ὁ Γρηγόριος) Τοσκ. *atere*⁸, *mbajm* στηρίξου (ἀ. *mbaju*), *rihem* δέρομαι (ἀ. *rihem*) κττ. Ἡ μαλάκυνσις αὕτη τοῦ *h* ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συναναστροφὴν τῶν Ἀλβανῶν καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, (ὄρα ὅτι καὶ οἱ Ἴωνες δὲν ἠδύναντο νὰ προφέρωσι τὸ δασὺ πνεῦμα, ὅθεν καὶ τὸ *h=H* ἔτρεψαν εἰς *ε-η*) καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖον διακριτικὸν τῶν δύο διαλέκτων

¹ Βλέπ. καὶ ἐν *Balkan-Archiv* IV (1928) σ. 181-194.

² Ἀκαδ. Ἀναγ. τόμ. Α' σ. 236.

³ Ὁ Σωτηρίου κακῶς ἐξέδοτο *χίους* καὶ *χίουσινε* Λαογ. Β' 98, 118, 127.

⁴ *Χίση* ἦτοι ἀναδίδουσι Λαογ. Α' 91.

⁵ *Scanderb.* 152 καὶ 173 καὶ ἐν Αἰγίφ λέγουσι, *χαῖδάρος*, *χαῖδάρα*, ἀντὶ *χαῖδευμένος*.

⁶ *Meyer* ἐνθ' ἄνωτ. σ. 71.

⁷ *Marciani Rondinella*. τοσοῦτον δὲ ἐπέδωκεν ὁ χιασμός ἐν Ἰταλίᾳ, ὥστε ἔχομεν καὶ *χαγομε=ἄρωμα*. *Scanderbeg* σ. 147.

⁸ Ὁ *de Rada ahiera* τότε καὶ *mahere*, *Scanderbeg* σ. 150. Τὸ Τοσκ. *vetehene* εἶναι ὁ γνησιώτερος τύπος ἐκ τοῦ *ve-te*, ἐνθα τὸ μὲν *ve* προέρχεται ἐκ τοῦ *sana*, τὸ δὲ *te* εἶναι ἄρθρον.

γνώρισμα· διότι τὸ *χ*, ὡς παρατηρεῖται καὶ ὁ *Bopp* λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ Ἰαλβαν. ἀλφαβήτου ἐν τῇ διαληφθείσῃ πραγματείᾳ¹, εἶναι πάντῃ ξένον ἐν ταῖς γνησίαις Ἰαλβαν. λέξεσιν. Καὶ ὄντως ἀναφαίνεται σποραδικῶς καὶ ἀσθενῶς πως ἀκουόμενον ἐν Ἰαπειρῶ, ἔνθα ὁ συγχρωτισμὸς πολὺς μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐν Λουντζουριά π.χ. προφέρουσι *χιε σκιά*, *seçir*, *bejçem* ἢ *beçem* γίννομαι—ἐνῶ ἐν τῇ περιφερείᾳ Κοριτσᾶς αἱ λέξεις αὗται προφέρονται ὡσεὶ ἦσαν γεγραμμένοι *ie*, *seir*, *bejem* ἢ *beem*². Γενικῶς δὲ λέγομεν ὅτι ἐν ταῖς δύο ἐπισήμοις διαλέκτοις τῆς Ἰαλβαν. γλώσσης συμβαίνει τὸ ἐξῆς περὶ τὸν φθόγγον ἢ τὸ δασὺ πνεῦμα τοῦτο φαινόμενον, ἦτοι ἐν μὲν τῇ Γεγικῇ ἀκούεται ἰσχυρῶς ἐν ἀρχῇ, ἀσθενέστερον ἐν τῷ μέσῳ λέξεων καὶ τῷ τέλει, ἐν δὲ τῇ κυρίως Τοσκικῇ μόλις ἀκούεται καὶ ἐν ἀρχῇ. Ὡς πρὸς δὲ τὸν χιασμὸν ἀναφαίνεται μὲν οὗτος ἀσθενῶς εἰς τὴν Τσαμικὴν, ἐπιδίδωσι δὲ ἐν Ἑλλάδι καὶ παρὰ τοῖς ἐντεῦθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν μεταναστεύσασιν Ἰαλβανοῖς³. Παρόμοιόν τι παρατηρεῖται, ὅτι συνέβη τὸ πάλαι ἐν τῇ Ἰαλβανικῇ ἐν γενεῇ, ὅτι τὸ ἀρχικὸν δασὺ *h* ἐξέλιπεν ἐντελῶς καὶ ἐμφανίζεται *h* ἀντ' αὐτοῦ καὶ *d* ἀντὶ *dh*, *g* δὲ καὶ *j* ἀντὶ *h* καὶ ψιλὸν ἀντὶ Σανσρκ. δασέος μέσου, ὡς ἐν τῷ *tyt* ἐκ τοῦ *dūmās* ἔλλην. θύμος (θύω) λατ. *famus*, σλαβ. *dūm*. Ἐὰν τὸ τοιοῦτον ἐν χρόνῳ συνέπιπτε θὰ ἔλεγον, ὅτι καὶ ἐν προκειμένῳ ἐλειτούργησεν ὁ νόμος τῆς τροπῆς τῶν ἠχηρῶν δασέων *h*, *dh*, *gh* εἰς ἄλλα δασέα *rh*, *th*, *kh*, ἦτις συνέβη ἐν τῇ πανελληνίῳ τῇ ἔτι ἀδιαίρετῳ εἰς τὰς γνωστὰς διαλέκτους ἔλλην. γλώσσης, καὶ ἡ ἠκολούθησεν ἀνομοιώσις, ὅπως καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ⁴. Συνωδὰ τοῖς εἰρημένοις περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ *h* ἐν τε τῇ Τοσκικῇ καὶ τῇ Ἀττικῇ, οὐδόλως ἔχεται ἀληθείας, ὅτι ἡ τελευταία ἀπ' ἀρχῆς εἶχε *χ* ἀντὶ *h*, «ὅπερ ὅταν ἡ λέξις λήγη εἰς ἠχηρὸν σύμφωνον γίνεται ἄφωνον», τοῦτο δὲ θεωρεῖ ὁ *Weigand* (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 203) ὡς στοιχεῖον ἐν τῇ Ἀττικῇ Τοσκικόν. Ἐν τέλει τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι διδακτικώτατον περὶ μεταβολῆς τῆς προσωδίας τῆς Ἰαλβανικῆς συναγελασθείσης τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ ὅπερ παρέχει τοῦνδόσιμον, ἵνα καὶ ἄλλας τοιαύτας ἐπιζητήσωμεν.

δ) Ἡ μεταβολὴ τῶν ῥημάτων διὰ μεταπτώσεως καὶ ἀποβολῆς γραμμάτων. Τύποι συγκοπτόμενοι.

Ἡ Ἰαλβανικὴ τὴν θέσιν τῆς Λιθουανικῆς ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ Χερσονήσῳ ἐπέχουσα, ἄτε διὰ τῶν αἰώνων οὐδέποτε γραφείσα, ἦτο ἐπόμενον νὰ διατηρήσῃ τοὺς μᾶλλον ἀρχαιοπινεῖς καὶ ἀδιαφθόρους τύπους, ὡς ἀποδει-

¹ *Bopp*, ἐνθ' ἀνωτ. 3 καὶ 32. Περὶ τῆς τροπῆς ταύτης εἶπομεν διεξοδικῶς ἀνωτέρω.

² *Pekmez* 62.

³ Ἐνῶ λοιπὸν πάντες οἱ Ἰαλβανολόγοι καὶ Λεξικογράφοι θεωροῦσι ξένον τὸ *χ* τῆς Ἰαλβ. γλώσσης, ὁ *Haehn*, ὅστις δὲν εὑρεν αὐτὸ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἀλφαβήτῳ, εἰσήγαγεν αὐτὸ ἐν ταῖς *Alb. Studien*, παρασυρθεὶς βεβαίως ἐκ τῆς Μεταφράσεως.

⁴ *Χατζιδάκις*, Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων σ. 30-31.

κνύει καὶ αὐτὴ ἡ ὕπαρξις τοῦ ἡμιφώνου j ἐξαφανισθέντος ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ ἡ ἐκφώνησις τοῦ δασέος πνεύματος. Κατὰ τὸν μέγαν γλωσσολόγον Βορρ πολλὰ Ἰαπετικά στοιχεῖα διασώζονται ἐν τῇ Ἀλβανικῇ, ἐνῶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν γλωσσῶν ἕνεκα τῆς ἐπὶ μῆχιστον γραφῆς αὐτῶν ἀπετρίβησαν ἢ ἐξηλλοιώθησαν π. χ. ὁ χαρακτήρ τῶν τριτοκλ. ὀνομάτων, ὅστις ἐξέπεσεν ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς, σώζεται εἰς τὴν Ἀλβανικὴν (πρβλ. mjal-te μέλι ἢ mjalete), ἐν τοῖς ῥήμασι jam εἰμί, kam ἔχω, thom φημί τὸ a, m εἶναι πανάρχαια. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰς γραφομένας γλώσσας διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ μὲν φθόγγοι εἶναι ἄπειροι τὰ δὲ γραπτὰ σημεῖα περιορισμένα. Ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα κατελθοῦσα πρὸς Νότον ἕνεκεν ἐπιδράσεως τοῦ κλίματος διὰ τῆς ἀναμείξεως ἑλληνικῶν στοιχείων ὑπέστη σχετικὴν ἀλλοίωσιν. Ἰδίως παρατηρεῖται μετάπτωσις οὐ μόνον περὶ τὰ φωνήεντα, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ σύμφωνα, ἅπερ ἐνίονε ὡς τελικὰ ἐξαφανίζονται (ὡς συνέβη ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τῶν τριτοκλίτων τῆς ἑλληνικῆς). Ἐν μὲν τῇ Βορείᾳ νέᾳ Ἑλληνικῇ τῇ ὀριζομένη διὰ τῆς 38° βορείου πλάτους, μεταπίπτουσιν ἢ ἐξαφανίζονται τὰ φωνήεντα, καὶ ἐντεῦθεν ἀκούομεν τοὺς Μακεδόνας λέγοντας: *μνῶν, σκλί, μλὰρ κριά, πονός, δλεῦου, θμός* κττ. (ἀντὶ μνηῶν, σκυλλί, μουλάρι, κουκιά, πισινός, δουλεύω, θυμός) ¹. Ἐν δὲ τῇ Ἀλβανικῇ ἐν τῷ αὐτῷ σχεδὸν χρόνῳ συνέβη παρόμοιον φαινόμενον, ἀλλ' ἀντιστρόφως, δηλ. ὅταν αὕτη διῆλθε τὴν 40° καὶ ἐνεκλιματίσθη πρὸς Ν καὶ θάλασσαν, ὑπέστη συμφυεῖς περὶ τοὺς φθόγγους μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις περὶ τοὺς τύπους.

Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι φυσικῶς ὑπέστησαν τὰς μεγαλητέρας μεταβολὰς ἐν τῷ τῆς Ἑλλάδος τερπνῷ κλίματι, καὶ δὴ ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος. ὁ δὲ ἐνεστῶς ἔπαθεν ὀλιγώτερον. Πρόκειται δὲ ἐνταῦθα περὶ τῶν καταλήξεων μόνον ².

1) Διαφοραὶ ἐν τῷ ἐνεστῶτι τῇ προστακτικῇ καὶ ὑποτακτικῇ.

Τοῦ ἐνεστῶτος αἱ καταλήξεις ἐν μὲν τῷ πληθ. διετηρήθησαν ὅπως οὖν πλέον ἀδιάφοροι, ἐν δὲ τῷ ἐνικῷ ὑπέστησαν φθορὰν μεγάλην ³. ἀκραιφνέστεραί εἰσιν αἱ καταλήξεις τῆς εἰς—ο (III κατὰ Ρεκμεζι) μεγάλης κλάσεως τῶν ῥημάτων. Τὸ α' πρὸς. ἐνταῦθα κατὰ τὸν γνησιώτερον τῆς Τοσκικῆς τύπον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κοριτσᾶς καὶ ἐν γένει πρὸς Β αὐτῆς

¹ Βλ. Χατζιδάκι: Μεσαιωνικά καὶ νέα Ἑλληνικά Τόμ. Α' (1905) σ. 252-253. Τὸ κεφ. τοῦτο ἐδημοσιεύθη τὸ α' ἐν Kuhn's Zeitschrift Τόμ. Λ' 1880.

² «Ἐν ταῖς προσωπικαῖς καταλήξεσι τῶν ῥημάτων ἐμφαίνεται σαφέστατα ἡ συνάφεια τῆς Ἀλβανικῆς πρὸς τὰς Ἰνδοευρωπαϊκάς» Βορρ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 10.

³ Βλ. Βορρ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 11. τὸ ἀρχαῖκόν—m εὕρισκει οὗτος μόνον εἰς τὸ kam καὶ thom, ὅπερ ἐν τῷ ἀορ. διέσωσε καὶ τὸ ἀρχ. a thashe.

καταλήγει εἰς -nj καὶ οὐχὶ εἰς -j (ὁ χαρακτήρ τῆς Γεγικήσ διαλέκτου) ¹ π.χ. ruponj, mesonj, tregonj. Εἰς τὴν Τσαμικήν ἐν μέρει καὶ ὀλοσχερῶσ σχεδὸν εἰς τὴν βορείαν Γεγικήν ταῦτα ἔχουσι μόνον j: ruponj πονῶ ἐργάζομαι, mesonj μανθάνω, tregonj δεικνύω, καὶ συμπίπτουσι πρὸς τὸ γ' ἐνικ. πρόσ. ἀορ. ruponj=εἰργάσθη (ruponi καὶ ruponjti ἐν Κοριτσᾷ). καὶ ὑπενθυμίζουσι τὰ τῆσ ἑλλ. γλώσσης συνηρημένα ῥήματα, ἅπερ πρὶν ἢ πάθωσι εἶχον τὸ j, ὅπερ μετετέθη μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀπεβλήθη ². Καὶ ὁμως τὸ ἀποβλήθην π εἶναι ὁ χαρακτήρ εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν ῥημάτων καὶ διεσώθη εἰς ἄλλα πρόσωπα καὶ ἐν τῷ παρατατικῷ.

Παραδείγματα ἐκ τῆσ Μεταφράσεωσ:

Ἐν. α' πρόσ. ἐνεστ. ὄριστ. dertoj διορθώνω, dergoj στέλλω, deftoj δεικνύω, remoj σκάπτω, sherbej ὑπηρετῶ, vji ἔρχομαι κττ. οὕτω ἀνεξαίρετως οὐδαμοῦ ἔχει μετὰ -nj ἐνεστῶτα ἢ Μετάφρασισ.

Τῷ Γρηγορίῳ καὶ ὁ Hahn παρὰ πόδασ ἀκολουθῶν εἰσάγει πανταχοῦ τὸν βραχὺν ἐνεστῶτα, ὅστισ φαίνεται ὅτι ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Τσαμικήν ³, οὐχὶ ὁμως καὶ ἐν Ἑλλάδι καθ' ὀλοκληρίαν, ἔνθα συναντῶμεν καὶ τοὺσ μακροὺσ τύπουσ: dergonj, benj ποιῶ ⁴, ikenj ἰκνοῦμαι ⁵, vinj, sheronj ἰῶμαι ⁶. (τὸ vinj, εἶναι vin+j, dergon-j κττ.).

Ἐν. β' πρόσ. ἐνεστ. ὄριστ. ἐν τῇ Μεταφράσει μεμονωμένα πρδγ. ὑπάρχουσι βραχέων τύπων' ὡσ pergjegje Μάρκ. 14,60=pergjegjesh καὶ τοῦτο μέσον ⁷ καὶ dij ἀντὶ di γνωρίζεις: ku mbetej e ku rri? (ἀντὶ mbetesh κάθησαι ἐν Βαθει).

¹ Ὁ Meyer (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 5) φρονεῖ ὅτι τὸ nj (gn Ἰταλ.) προήλθεν ἐκ τοῦ ni καὶ ἀναφέρει τὸ njeri, ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμοῦ προφέρεται nieri, ὅπερ καὶ ἔτυμολογικῶσ δὲν εὐοδοῦται (Σανσκρ. nar, ἀ-νήρ).

² Π. χ. κλίνω, φαίνω, πονῶ. τιμῶ' ἀντὶ κλινῶ, φανῶ, πονεῶ, τιμαῶ. βλ. Χατζιδάκιν Ἀκαδημ. Ἀνιγν. Α' σ. 25, 179.

³ Pekmezî, Gramm. σ. 162. οὗτοσ διακρίνει τὴν Τσοκικήν εἰσ βορείαν, νοτίαν καὶ δυτικήν. Τὰ δύο τελευταῖα σημεῖα περιλαμβάνομεν ἡμεῖσ ἐνταῦθα εἰσ τὴν Τσαμικήν διάλεκτον.

⁴ Κοπιτόρη, Διατριβὴ περὶ τῆσ παρ' Ἀλβανοῖσ τοῦ τρίτου προσώπου ἀνω-νυμίας κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀλβανῶν (Ἀθῆναι 1879) σ. 7 (ἀπόσπ. ἐκ τῆσ Ἐφημ. τῶν Φιλομαθῶν τόμ. ΚΣ' Περ. Β' Παρὰ Meyer σ. 198 καὶ ὁ Ἀττικὸσ τύποσ μετ' ἐκτεταμένησ ῥίξησ λήγων εἰσ -enj, -inj: hipenj ἰππεύω, ulenj ταπεινοῦμαι, anthisinj, arandisinj, κτλ. τοιαῦτα καὶ ἐν Budi τὰ Γεγικά: arinj δίδωμι, vdonj διώκω κττ. καὶ παρὰ Bogdan: e po dergonj nji te madhe hun ἀποστέλλω λιμὸν μέγαν (Infaillibile Verita, ἐν Diturija II σ. 268).

⁵ Weigand 173. ⁶ Meyer 73.

⁷ Καὶ ἐν Ἀττικῇ mbâ κρατεῖ (ἀντὶ mbaj) Λαογρ. Β' 91,78.97,115.

Παραδείγματα ἐκ τῆς Μεταφράσεως.

Πληθ. β' πρόσ. ἐνεστ. ὄριστ. ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἐν τῇ Μεταφράσει ὁ συγκεκριμένος τύπος:

se pse doj (=doni ἢ dvanì) mua Ματθ. 10,18.

edhe nde doj ta dheksni ai eshte Ηλία qe duaj te vinte 11,14.

diji Ἰω. 15,18. rij i Λουκ. 21,34 (ἀντὶ dini, rini).

shtridhni kunupne e jamilene (sic) e haj te terre Μάτθ. 23,24 (ἀντὶ hani), shtrengim dotë kini, po kij tharos Ἰω. 16,33. (ἀντὶ kini): ὁμοίως καὶ οἱ μέλλοντες: do ti thoj Zotit Λουκ. 22,11, mos thoj fjale te terepa Ματθ. 6,7 (ἄ. thoni), do te qaj e do te mirolloisni Ἰω. 16,20. (ἀντὶ qani).

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι εἰς πολλὰ ῥήματα ἐν τῷ Τσαμικῷ ιδιώματι πλὴν τοῦ εἰς ni λήγοντος τύπου ὑπάρχει καὶ ἕτερος εἰς ri π.χ. te me liri veteme Ἰω. 16,32. ὁ Χριστοφ. Γραμμ. σ. 151 μόνον αὐτὸν τὸν τύπον σημειοῦται. οὕτω καὶ vini virni καὶ viri. σ. 151, bini καὶ birni (φέρετε σ. 152), zeni, zini καὶ ziri (συλλαμβάνετε σ. 153 καὶ Μετάφρ.). ἴσως ἡ-ri κατάληξις προῆλθεν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ὑγρόληκτα: mirni-mir λαμβάνετε. καὶ ἐν τῷ ἄορ. kerkojne ta zirine ἐζήτουν πιᾶσαι Ματθ. 21,46.

Ἡ προστακτικὴ ἔχει ὁμοίως. Παραδείγματα ἐκ τῆς Μεταφράσεως.

mos mirri me pahir gjen'je botese Λουκ. 3,14 (καὶ merri ketë 22,17), rrji xjuare Λουκ. 21,34, rrij ketu e mos fliji Μαρκ. 14,34. κττ.

Παρὰ ταῦτα ὁμως ἔχομεν καὶ τύπους μετὰ τοῦ n:

ngreuni e mos frikoni Ματθ. 17,7 κτλ. καὶ ngrenie ate e vinie jaste Ματθ. 22,13 καὶ zini, zirie κατ' ἀναλογίαν ἐκ τοῦ ἐνικ. bie, due.

Ἄλλ' ἔχομεν καὶ τύπους μετὰ r ἀντὶ n (καὶ δὴ εἰς τὸν ἄοριστον):

pse fliri? ngrihi e faluni te mos hini nde piraksi Λουκ. 26,46.

hiri dha qendrim nde zemera tuaj Λουκ. 21,14.

Καὶ ἐν Ἀττικῇ thoj (Λαογρ. Β' 102,172, Meyer Gramm. 73). ἀλλ' ὁ Weigand ἔχει thoni, τὸν γνήσιον Τσοκικὸν τύπον (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 184).

Περὰ Hahn ἐν τοῖς μύθοις συναντῶμεν τὸ doj (ἐνθ' ἄνωτ. II σ. 83,165). οὕτω καὶ παρ' Ἰταλοαλβανοῖς t'i shkruani e ti thoj s'ime momuse (Diturija 186, =νὰ γράφητε καὶ νὰ λέγητε τῇ μητρὶ μου).

Τοιοῦτοι συγκοπτόμενοι τύποι κυρίως εἰσὶν οἱ τῶν ἀνωμάτων καὶ συ-

νηθεστάτων δημάτων thom φημί (καὶ them), duva ἀγαπῶ, θέλω, rri κά-
θμαι, klaj κλαίω, marr λαμβάνω κτλ. (Βλ. ταῦτα παρὰ H a h n κλινόμενα
μετὰ τῶν παραλλαγῶν ἐν II σ. 80-85).

Ὑποτακτικὴ ἐνεστώτος.

Ἐν τῷ α' ἐνικ. προσ. ὁμοίως τῇ ὀριστικῇ: te rri j, te do j, te tho j
κτλ. ὁ H a h n (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 168) ἔχει καὶ τὸ ὀρθὸν te ben j. Οἱ Ἀττι-
κοὶ ἐν τῷ β' προσ. thesh, desh· π.χ. te mos thesh, puthme sa te desh
(ἀντὶ te duash, te thuash=νὰ μὴ λέγῃς, φίλα με ὅσον θέλεις Λαογρ. Β'
98,126)¹.

Παραδείγματα ἐκ τῆς Μεταφράσεως περὶ τῆς ὑποτακτικῆς.

Ἐν τῷ γ' ἐνικ. προσ. οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν τῇ ὀριστικῇ τύποι, καὶ
ἐπὶ πλέον τε dil νὰ ἐξέρχεται ἀντὶ te dale παρὰ Γρηγορίῳ, ὡς καὶ
παρὰ H a h n te ngit νὰ πειράζῃ (ἀντὶ te ngase). ἐν Λουκ. 13,6 te
kerkon (ἀντὶ te kerkonje). καὶ ἐν Ἀττικῇ te ben νὰ κάμνῃ, te kre-
hen νὰ κτενίζῃ (Λαογρ. Α' 94 καὶ Β' 98,103). ἀλλ' ὁ Κουπιτώρης
(ἐνθ' ἄνωτ. σ. 6) ἔχει καὶ τὸν κανονικὸν τύπον te lashonje (ἀντὶ leshonje),
te kerkonje.(=ν' ἀπολύῃ, νὰ ζητῇ).

Ἐν τῷ α' πληθ. προσ. οἱ συγκεκομμένοι τύποι, ὡς καὶ ἐν τῷ β':
te haj e te riji nde mesalle t' ime Λουκ. 22,30². ὁμοίως καὶ οἱ
Τσαμίδες: do j te me haj (ἀντὶ doni ἢ duani ἐν τοῖς μύθοις παρὰ
H a h n II σ. 165).

Ἐν τῷ β' πληθ. προσ. συνήθεις καὶ οἱ κανονικοὶ τύποι: te ruheni
Μαρκ. 16,11. καὶ ἐν Ἀττικῇ te ndreni (ἀντὶ te ndreqni, Weigand
σ. 170), ὡς καὶ ἐν τῷ γ' πληθ. te vrasene (ἀντὶ te vrasene), te ruhen e
(ἀντὶ te rvahene Ματθ. 16,12) te ve jne Λαογρ. Β' 104 (ἀντὶ te vene).

Ἐκ τούτων ἐξάγεται, ὅτι οἱ συγκεκομμένοι τύποι ἐξωβέλι-
σαν σχεδὸν τελείως τοὺς κανονικοὺς (ἐναπολειφθέντας ἐνιαχοῦ

¹ Παρ' Ἰταλοαλβανοῖς. te de (ἀντὶ te doje) pse (=qe) te de e te sherbenje t' ine
Zone nde kete gjelle (=jete) Matranga, Hulli i Drites, 1931 σ. 515.

² Ὡς γνωστὸν τὸ α' πρόσ. ἐνικ. καὶ πληθ. τῆς ὑποτακτικῆς εἶναι ταυτόσημον
τῷ τῆς ὀριστικῆς. βλ. Meyer Gramm. σ. 40. Ὑπομιμνήσκομεν καὶ τότε, ὅτι ὁ
Μπέλλος ἐν τοῖς Ἀλβανικοῖς σ. 16 γράφει ὅτι τὸ α' πρόσ. τοῦ ἐνεστώτος λήγει εἰς
-nj ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Ἑλληνοαλβανῶν, ἀλλ' οὐδὲν προσάγει παράδειγμα. Σημειω-
τέον ὅτι ἐν Ἀττικῇ ἀποβάλλεται ἐνίοτε καὶ τὸ μεταξὺ ῥίζης καὶ καταλήξεως κλει-
στόν ε: te marrme ἀντὶ te marrme (Λαογρ. Α' 96).

ὡς ἀρχαιολογικά λείψανα), καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ ἤδη ἐν τῶν σπουδαιότερων γνωρισμάτων τῆς Τσαμικῆς, Ἑλληνοαλβανικῆς καὶ Ἰταλοαλβανικῆς διαλέκτου.

Εὐκτικὴ. Ἐν τῇ Μεταφράσει ἔχομεν καὶ τύπους τινὰς ῥημάτων εἰς ἡληγόντων, οἵτινες παριστῶσιν τὴν εὐκτικὴν ἡλλοιωμένην· π.χ. Ματθ. 21,21 *nde mos q ofi me di zemera* (μὴ ἀμφιβάλλετε, ἀντὶ *mos q ofsi*), *nde mos nde jefi* Μάρκ. 11,25 (ἀντὶ *ndjefsi* ἐὰν δὲν συγχωρᾶτε), *nde mos qe ndrofi tek u* (γρ. *muu*) Ἰω. 15,4 (ἂν δὲν μείνητε εἰς ἐμέ, ἀντὶ *qe ndrofsi*), καὶ *nde i the fci* Ματθ. 21,2, *nde tha fci m* 21,25 (ἀντὶ *then-ci*, *thençim* ἐὰν εἴπητε, εἴπωμεν). οὕτω καὶ *nde u k the fi* ἀντὶ *nde u kethefsi* (ἐὰν μὴ στραφῆτε).

2. Διαφοραὶ ἐν τῷ παρατατικῷ.

Μεγάλη ἀνωμαλία καὶ ποικιλία παρατηρεῖται εἰς τοὺς τύπους τοῦ παρατατικοῦ ἐν τῇ Μεταφράσει. Ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ φύσει διαφέροντι ἐν ἐκάστη διαλέκτῳ ἐνταῦθα ἐπὶ πλεόν ἐγένετο ἀνάμειξις Τσαμικῶν καὶ Ἑλληνοαλβανικῶν τύπων. Καὶ παρίσταται ἀνάγκη πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ φαινομένου τούτου νὰ ὀμιλήσωμεν ἐκτενέστερόν πως, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τοὺς σπουδαιότερους τῶν γραμματικῶν *Dozon*, *Χριστοφορίδην*¹, *Rekmezi*, *Meyer* καὶ δὴ τὸν *Hahn*, ὅστις διὰ τὴν Τσαμικὴν εἶναι ἡ μόνη ἀὐθεντικὴ πηγή. Διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἢ Ἀττικῇ (ἣτις εἶναι ἡ σπουδαιότερα περιφέρεια τῆς Ἀλβανικῆς) διάλεκτον προτιμῶ τὸν *Weigand*, οὐ μόνον διότι τελευταῖος ἔγραψε περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διότι ἔχει ἄριστον ὑλικὸν ὑπ' ὄψιν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀσφαλέστερον ὀδηγὸν ἔχω ἐν πολλοῖς τὴν ἐξ αὐτηκοῦτας γνῶσιν τῶν διαλέκτων τούτων². Ταύτη ὡς Λυδία χρώμενος λίθῳ οὐχὶ ἀπροῖξ ἠκολούθησα τοῖς κειμένοις τῶν διαληφθέντων ἐκδοτῶν καὶ παραδείγμασι· π.χ. παρετήρησα, ὅτι ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ συμπολίτου μου

¹ Ἡ κλίσις τοῦ Ἀλβανικοῦ ῥήματος φύσει πολυσχιδῆς—καὶ αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς πολυσχεδεστέρα—ὁ Χριστοφορίδης κατέστησεν αὐτὴν πολυπλοκωτέραν ἐπινοήσας τοὺς «προπαρωχημένους» τοὺς «προτέρους» παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον, καὶ πρὸς τῇ «ἀπροσδοκῆτῳ» (*admirativus*) ἐγκλίσει, ἣτις εἰς οὐδεμίαν ἑτέραν ὑπάρχει, ὡς νομίζω γλῶσσαν, προσέθετο καὶ δύο ἑτέρας τὴν «βουλευτικὴν» καὶ «ὑποθετικὴν», ὥστε ἡ κλίσις τοῦ ῥήματος ἔχω περιλαμβάνει ἐν ὅλῳ 10 σελίδας! Ἐν τούτοις ἔχει τὸ προσόν, ὅτι διακρίνει χωρὶς τοὺς τύπους Γεγικόν, Τσοκικόν, Τσαμικόν, ἔτι δὲ καὶ Βερατινὸν καὶ Πρεμετινὸν ἑνιαχοῦ (βλ. σ. 99).

² Ἰστέον ὅτι τὰ ἐν τοῖς *Albanesische Studien V* κείμενα τοῦ *Meyer* ἐχρησιμοποίησα μόνον εἰς τὰ γλωσσικά, ἐλάχιστα δὲ ἐνταῦθα εἰς τὰ γραμματικά, μόλις ἐσχάτως ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσπικῆς κατορθώσας νὰ μελετήσω τὸ βιβλίον.

Μήτκου παραδοθεῖσι μύθοις ¹ πολλοὶ παρουσιάζονται κίβδηλοι τύποι καὶ λέξεις ἀνήκουστοι ἐν Κοριτσᾷ καὶ τινες νεολογίαι.

Κατὰ τὴν τοῦ παρατατικοῦ ἀνωμαλίαν ὁμοιάζει ἡ Ἀλβανικὴ τῇ Γερμανικῇ, ὅθεν καὶ οὐδεμία μέχρι τοῦδε γραμματικὴ δύναται νὰ ἐμφανίσῃ ἀκριβῆ παράστασιν τῶν διαφόρων τύπων καὶ καταλήξεων. Οὕτως ἐπὶ προδγμ. ὁ *Pekmezî*, ὁ τὴν πληρεστέραν γραμματικὴν παρουσιάσας τῆς Γεγικῆς καὶ Τοσκικῆς (ὅπως αὐταὶ ἐν τῇ μέσῃ ὁμιλοῦνται Ἀλβανίᾳ), ἔχει μὲν 4 τύπους τοῦ παρατατικοῦ, ἀλλ' ἓνα λήγοντα εἰς -nja, ὅστις ἰδιάζει εἰς τὴν ἀπὸ Βερατιοῦ μέχρι Φράσσαρης περιοχὴν. καὶ ὄντως οὗτος εἶναι ὁ ἀκραιφνῆς Τοσκικός ², ἐνῶ ἐκ τῶν κατωτέρω ἀποδεικνύεται, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ παραλλαγὰὶ αὐτοῦ.

Τούτου πληρέστερος τύπος εἶναι ὁ Βερατινὸς *drith-njam* ἔκλωθον διασώζων τὸ ἀρχαῖον *m*, ὅπερ ἔχει ἡ Σανσκριτ. καὶ ἡ Λατ. ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ ἐτέραπῃ εἰς *n* (προβλ. *abarani-ferabam-ἔφερον*). ἀλλ' ἔχομεν καὶ παρατ. (ὡς καὶ ἀορ.) μετὰ χαρακτῆρος δασέος *sh* π.χ. ἐν Κοριτσᾷ λέγομεν *thosha* καὶ *thoshnja* (ἀορ. *thashe*). καὶ τὸ ῥῆμα καὶ ὁ τύπος συγγενεῦει πρὸς τὴν παλαιοπερσικὴν ῥίζαν *thah* (ἐκ τοῦ *thas*=ὄμιλεῖν) καὶ ἀ' πρόσ. παρατ. *athaham*=*thoshnjam*. τὸ *sh* εἶναι ἀρχαῖκός χαρακτήρ τοῦ παρατατικοῦ καὶ εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ *isha* ἤμην τοῦ *jam* (εἰμί), γνώρισμα, καὶ τοῦτο τοῦ παρτ., τῆς Σανσκριτ., ἢ ἡ Ἀλβανικὴ ἐν τούτῳ προσομοιάζει ἀφισταμένη τῆς Ἑλληνικῆς ³. Καὶ ἐνῶ ἐν τῇ Τοσκικῇ τὸ *sh* τοῦτο ἐνιαχοῦ εὐρίσκεται, ἐν τῇ Γεγικῇ εἶναι καθολικὸν τοῦ παρατατικοῦ γνώρισμα· π.χ. *drith* κλώθω, *drithshjem* ἢ *drithshje*, *puno(j)she* εἰργαζόμεν, *gotitshe* ἔκτιζον, *pishe* ἔπινον ⁴.

Ὁ *Mejer* λέγει ὅτι ἐν Σκόδρα, ὅταν ἡ ῥίζα λήγῃ εἰς φωνῆεν, ἀκολουθεῖ ἀεὶ τὸ *j* π.χ. *martoj* νυμφεύομαι, *martojshe* (ἢ *martojshnja*), *martosjhe*, *martote*, πληθ. *martosjhim* κτλ. ⁵

¹ Ἀλβανικὴ Μέλισσα κτλ. (Ἀλεξάνδρεια, 1878).

² Grammatik σ. 175-179.

³ *Bopp*, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 13, 16. ὥστε ὁ παρατ. τοῦ *thom thoshnjam* προῆλθεν ἐκ τοῦ *tho-isha* ἤτοι ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ ῥήμ. καὶ τοῦ παρατ. τοῦ βοηθ. *jam*, ὅπως καὶ ἐν τῇ Λατ. τὸ -*bam* ἢ κατάληξις τοῦ παρατ. εἶναι αὐτὸ τὸ *fui*. ἐπομένως σφάλλεται ὁ *Pekmezî* (Gramm. 176), φρονῶν ὅτι τὸ *sh* προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐνσίγμου τύπου τοῦ β' πληθ. προσ. τοῦ ἐνεσιῶτος· π.χ. *shitni* καὶ Τοσκικῶς *shishni*, *flitni* καὶ *flishni*. τὴν ἀναλογίαν δεχόμεθα μετὰ τοῦ *Mejer* μόνον διὰ τὴν προέλευσιν τοῦ *n* ἐν τῇ καταλήξει -*nja* ἐκ τῶν εἰς -*n* ληγόντων ῥημάτων· π.χ. *punon-j*, *punonja*, *lith* δένω, *lithni* - *lithn-ja* (β' πληθ. πρόσ.). ἐκ τούτων φαίνεται ἀπεσπᾶσθη ὁλόκληρον τὸ *nja*.

⁴ Βλ. *Pekmezî* σ. 176, Χριστοφ. 99.

⁵ Gramm. 39. ὁ *Bogdan* καὶ *kujdesne* (Dit. II 269).

Εἶναι δὲ λίαν περίεργον, ὅτι Γεγικῶς σχηματίζεται ἐν Προμετῇ καὶ τὸ γ' ἐνικ. πρόσ. martonish, dridhish, shkruanish, ἐνῶ ἐν τῇ Γεγικῇ διεσώθη καὶ ἡ ἀρχαϊκὴ κατάληξις - t e' π.χ. harpte ἤνοιγε, drithte, goditte, rupo-te, p̄ite, ὅπως καὶ ἐν τῇ Τοσκικῇ ἐν γένει. καὶ τὸ te τοῦτο (Σανσκρ. t a τοῦ β' τύπου κατὰ τὸν B o p p) εἶναι λείψανον τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος ἐκπεσὸν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς (πρὸβλ. ἔγνοντι) διεσώθη καὶ ἐν τῇ Γερμανικῇ hatte, wolte κττ. καὶ τῇ Λατιν. amaba-t.

Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ κυρίως Τοσκικῇ ἔχομεν ἐπικρατοῦντα τὸν ἔνσιγμον παρατατικὸν εἰς τὰ τρία ἐνικά πρόσωπα· πρὸγ. τὸ ῥῆμα thom φημί ἔχει :

- ἐνικ. πρόσ. 1. thoshnajm, thoshnja, thonja¹ καὶ thosha.
 » » 2. thoshnje, thonje καὶ thoshe.
 » » 3. thoshte καὶ thosh, thonte.

Περὶ τοῦ εἰς—je λήγοντος Τσαμικοῦ παρατατικοῦ.

Ὁ Γεγικὸς παρατατικὸς διετήρησε τὴν πρωτογενῆ κατάληξιν - e, ἣτις ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ βοηθητικῷ ishe. καὶ μετὰ τοῦ e τοῦτο ἔχομεν τὸν μοναδικὸν Προμετινὸν τύπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ dret h κλώθω καὶ μεσ. κλώθομαι, σεῖομαι:

ἐνικ. dredhe, dredhe, drithtej καὶ dridhish.

πληθ. dridhim, dridhite, dridhine.²

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ μεταβατικὸς οὗτος τύπος προῆλθεν ἐκ τοῦ Γεγικοῦ διὰ σειρᾶς μεταπτώσεων τοῦ καταληκτικοῦ φωνήεντος ἢ κατὰ συμφυρμὸν τῶν τριῶν τύπων : martojshja-kerkoshje-drithshje ἤτοι ἔχομεν τροπὴν τοῦ a εἰς ē, καὶ ē.

Ὁ τύπος ὁ ἀρχικὸς ὁ ἐμφανίζων τὴν σύμπτωσιν 4 συμφώνων -jhsnj κατερχόμενος εἰς τὸ εὐκραέστατον καὶ γλυκὺ κλίμα τῆς Ἠπείρου καὶ Ἑλλάδος ὑφίσταται ἀπλοποίησιν καὶ περιορίζεται εἰς τὸ τελευταῖον nj ἢ j μετὰ

¹ Εἶναι περίεργον ὅτι παρὰ τοῖς Ἱταλοαλβανοῖς εὐρίσκομεν keshnja, keshnje εἶχον, εἶχες (ἀντὶ kisha, kisha Scanderbeg σ.156), καὶ ἐν Ἀτικῇ ὑπάρχει τὸ thonja, thonje (ἀορ.). Τὰς καταλήξεις βλέπει τις παρὰ M e y e r : n j a (m), n j e, t e, n i m e, n i t e, n i n e (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 39), ἃς ὀνομάζει τοῦ Βερατίου καὶ τῆς Φράσσαρης, καὶ αἰτινες συμπίπτουσι πρὸς τὰς Κοριτσαίας, ἄρα δικαίως ὀνομάζει ἐνταῦθα Τοσκικὰς. Ὁ Meyer ἀναφέρει ἐνταῦθα ἑλληνοαλβ. κατάληξιν τοῦ 1 ἐνικ. n j e, ἣτις ὁμως μόνον ὡς ἐξαίρεσις δύναται νὰ θεωρηθῇ, ἢ ἐγὼ οὐδαμοῦ συνήνησα. οὗτος ἀναφέρει ὡς συνήθεις Τοσκικὰς τὰς διὰ τοῦ j καταλήξεις ἔχων ὑπ' ὄψει βεβαίως, ὡς καὶ ὁ H a h n, τὴν Μετάφρασιν τοῦ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ. ἀλλ' αἱ γνήσιαι Τοσκικαὶ εἶναι αἱ προηγούμεναι. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τύπων τοῦ παρατ. τὸ μὲν s h ὀδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὸν Σανσκρ. τὸ δὲ nj ἢ n εἰς τὸν Ἑλληνικὸν παρατατικόν.

² Χ ρ ι σ τ ο φ. Γ ρ α μ μ. σ. 99, Dozon 58, M e y e r 39.

καταληκτ. \bar{e} τραπέντος εἰς μακρὸν ἔνεκα τῆς ἀποβολῆς τῶν συμφώνων· ὥστε ἐνταῦθα ἐπὶ τινα χρόνον διεξάγεται πάλη μεταξὺ τῶν δύο τύπων εἰς-ηje καὶ -je, ἕως οὗ ἐν Τσαμουργιᾷ ἐξενίκησε τελείως ὁ τελευταῖος, ὅστις καὶ παρὰ τῶν γραμματικῶν καλεῖται Τσαμικός. Ἡ ἐπικράτησις, ὡς φαίνεται συνέβη μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Τόσκιδων ἐν Ἑλλάδι· διότι ἐν Ἀττικῇ παρὰ τὸν εἰς-ηje τύπον σώζεται ἐνιαχοῦ καὶ ὁ εἰς-ηje λήγων· π. χ. fshehnje ἔκρυπτον, behnje ἐποίουν, shuanje ἔσβυνον¹, ἕως ἐπὶ τέλος ἀπεβλήθη καὶ τὸ ε ἐνιαχοῦ· Iuanj ἔπαιζον Weigand 175, ecehj: 198, shkonj 175, te iqehj Λαογρ. Β' 102, 172=ἔβαινον, ἔφευγον, νὰ μετέβαινον.

Οὕτω πρὸς Ν τὸ ἀπρόσ. τοῦ παρατατικοῦ τὰς τοῦ χρόνου φθορὰς ὑποστὰν κατέληξεν εἰς τὸ -ηje ἢ κατόπιν φωνήεντος -ηje ὅπερ σχετίζεται πρὸς τὸ σανσρκ. aya τῆς 10ης τάξεως καὶ causalform· προέρχεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ βοηθ. jam, ὅπως καὶ ἐν τῇ σανσρκ. ἑλλην. ἀρχ. σλαβικῇ (παλαιοπερσ. τὸ γ'. πρόσ. τοῦ thah=ὀμιλεῖν thatis ἐκ τοῦ thah-a-tij εὐρίσχεται πολλάκις ἐν σφηνοειδέσιν ἐπιγραφαῖς)².

Ἐν τῇ Μεταφράσει ἀνεξαίρετως ὑπάρχουσιν οἱ εἰς-ηje λήγοντες παρατατικοί. π.χ. kur. jeshe nde bote bashke me ta un' i rruaje atà Ἰω. 17, 12. Σπανιώτατα ὁμως εὔρηται τὸ ἀπρόσ. τῆς ὀριστ. ἐν τῇ Μεταφράσει. συνήθως συναντῶμεν τὴν ὑποτακτικὴν (ἦτις, ὡς εἴπομεν ταυτίζεται)· e si te vije une doje ta marre³ timene me fajde Ματθ. 25, 27. nuke me dhate te ha je... nuke me dhate te ri je Ματθ. 25, 42. Οὕτως ἔχει ὁ παρατ. τῆς ὑποτ. καὶ ἐν τοῖς παρὰ Hahn ἴσμασιν· π. χ. nga te doje te gjesdisje - dote te vije rreth avlise, do te hipije catish⁴ (ὅπου ἤθελον στρέψει, θὰ ἔρχομαι πέριξ τῆς αὐλῆς, θὰ ἀναβαίνω εἰς τὴν στέγην.

¹ Weigand σ. 197, 200, 201. παρὰ Dozon σ. 60,69 ἐν Ζαγοριᾷ vinje παρὰ τὸ νεj (σ. 57). φαίνεται ὅτι εἰς τὰ εἰς η λήγοντα ῥήματα σώζεται ἐνιαχοῦ ἐκ συμπτώσεως, ὅπως καὶ ἐν Ἀττικῇ ἔχομεν τὰ ἐξῆς παρὰ Weigand παραδgm. behnje (behnje) 175, thonj (παρὰ τὸ thonje 176) 177, rruanje, hipinje 177 καὶ lashonje, shkonje (Κουπιτώρης, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 5-7 καὶ Λαογρ. Β' 98, 126 te shkonje). Δέον νὰ μὴ συγχέηται ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἀπρόσ. τοῦ παρατ. πρὸς τὸ γ' ἐν τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστ., ὅστις λήγει ἐπίσης εἰς-ηje ἢ -je· π. χ. ay ke te munt-
nje.. te karcenje (γρ. kercenje ὁ δυνάμενος νὰ πηδᾷ Meyer 67), kur te vinje... te krrinje ὅταν θὰ ἔλθῃ ἄς ἐκτελῇ (Dozon, Manuel σ. 68). ὁμοίως καὶ ἐν Ἀττικῇ· te veshtronje, νὰ βλέπῃ, te thonje νὰ λέγῃ, te arrinje νὰ φθάνῃ (Weigand σ. 177, 178, 186, 191), te vinje νὰ ἔρχηται Λαογρ. Β' 100, 146. Διὰ τῆς καταλήξεως -ηje εἰς τινα ῥήματα σχηματίζεται καὶ μέλων· do vinje dlie dote arovinje (=θὰ ἔλθῃ καιρός καὶ θὰ παρέλθῃ (Λαογρ. Α' 93).

² Borpp σ. 11 καὶ 16. ³ doje ἀντί do, ἦτοι σώζεται ἐνταῦθα ὁ ἀκραιφνῆς τύπος τοῦ doj θέλω, δι' οὗ περιφραστικῶς σχηματίζεται ὁ μέλλων. ⁴ Alb. Stud. II σ. 128. Ὁ Meyer ἐν τοῖς ἀνωμάλοις ῥήμασι. περὶ τοῦ vij (vinj) ἔρχομαι, σημειοῦται, ὅτι

Καὶ παρὰ D o z o n ἔκτος τοῦ νινje ἔχομεν bej, hirje¹. ἀλλ' ἐν τοῦτοις καί: upe stregonje² (τῶν σπανιωτάτων τύπων ἀντι tregonje=ἐγὼ δὲν ἐφανέρωνα).

Ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπικρατεῖ σχεδὸν ὁ εἰς-je παρατατικός· π.χ. ne pallathure rrije, qerogje mollepe³ (στὸ παραθύρι ἐκάθησο, ἐκαθάριζες τὸ μῆλον). οὕτω καὶ thoje, doje, dale, lije, veje, blije, dije (ἔλεγον, ἠγάπων, ἐξηρχόμην, ἄφηνον, ἔθετον, ἠγόραζον, ἐγνώριζον)⁴. καὶ ἐν Πόρω τε shoje, te shinje (ἔβλεπον ἔβλεπες)⁵, theje⁶.

Ἐπίσης ἐν Ἀττικῇ παρὰ τὸ keje (Weigand 178= εἶχον) margre ἔλάβανον (Meyer σ. 198) συναντῶμεν καὶ τὸν τύπον keshhe⁷ (Τσαμικός Τσοκικός kisha) καὶ ngjeshhe (ἤκουον Weigand 116, 172. Meyer σ. 199 βλ. διαφόρους τύπους)· ngriheshhe kathe menate e thojë: Janji im vella nga vate? (ἔσηκώνεσο κάθε ἐσπέρας καὶ ἔλεγες: ὁ Γιάννης ὁ ἀδελφός μου ποῦ πῆγε;)⁸

Τὸ β' πρόσ. τοῦ παρατ. λήγει κανονικῶς εἰς-je Τσαμικῶς ἐν τῇ Μεταφράσει (ἢ καὶ εἰς-je ἐνίοτε)· te dergona (γρ. darona) ti gjith ate hoj qe me doje Ματθ. 18,32· duhaej dha ergjentne tim ta verre nda ta qe kemprejene asprete Ματθ. 25, 27. Καὶ εἰς τὰ Τσαμικὰ ἄσματα· vin gjatperi nde sinuar - i rrije me shkop nde duar ἤρχετο ὁ ὄφις εἰς τὸ ὄριον - ἐκάθησο μὲ ῥάβδον εἰς χεῖρας⁹.

Περὶ τοῦ γ' ἐνικ. προσ. τοῦ παρατατικοῦ.

Μέγιστος σάλος παρατηρεῖται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦτο. Ὁ ἀκραιφνέστερος τύπος εἶναι ὁ εἰς - te λήγων ἐν τε τῇ Γεγικῇ καὶ Τσοκικῇ lith-te drith-te (ἔδενε, ἔκλωθε). τὸ t ὁ B o r p θεωρεῖ ὡς προσωπ. κατάληξιν¹⁰ (τὸ e εἶναι εὐφωνικόν), ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὑπάρχων ἐξέπεσεν ὡς εἵπομεν ἀπωλέσθη ὁμως τὸ -je, ἦτο δηλ. ὁ πλήρης τύπος lidhjete, kendonjete (ἔψαλλε)¹¹. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Τσοκικῇ ἐπικρατεῖ ὁ τύπος οὗτος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ σπουδαιότερος αὐτῆς γραμματικός· π.χ. mirgte ἔλάβανε, grekonte ἐστέναζε, rintë ἔπινε,

ὁ παρατ. εἶναι ὁμοιος τῷ ἐνεστώτι vij (ἴσως μόνον τὸ α' πρόσ. ἐνικ.), ἐνῶ διὰ τὸ rri κάθημαι (οὐχὶ ri) ἔχει παρατ. rrije, rrije, ὅπως καὶ διὰ τὸ ha τρώγω, ha je, ha je καὶ dona (γρ. duva) θέλω doje, doje, οὕτω καὶ εἰς πάντα τὰ λοιπὰ σημειοῦται τὸν κανον. παρατ. εἰς-je (σ.82-85).¹ Manuel σ. 60,57,128. ² αὐτ. σ. 96. ³ Λαογρ. Β'. 94. ⁴ Weigand 176, 177, 178, 173, Λαογρ. Β' 98, 127. ⁵ Meyer Alb. Stud. V σ. 10. ⁶ αὐτ. 9.

⁷ Περὶ τῆς θεωρίας ταύτης ἐπιθι Χατζιδάκι Ἀκαδ. Ἀναγν. εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γραμματικὴν Τόμ. Β' (Ἀθῆναι 1931) σ. 177.

⁸ Λαογρ. Β' 119, 64. ⁹ Αὐτ. σ. 116, 35. ¹⁰ Ha h n, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 134 καὶ D o z o n σ. 58 hedhe, ἔρριπτες. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ. ¹¹ Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 15.

ndiqte ëdïwke, qante ëklaië, llampste ëlampe, rrinte ëkãthto ¹. 'Ομοίως
 έχει και ὁ Dozon εἰς τοὺς μύθους τῆς Ζαγοριάς: qante, vinte ἤρχετο,
 marrte (ã. mirrte ἐλάμβανε), pueste (ã. puette) ἠρώτα, kerkonte ἐζήτει,
 bente ἐποίει, pritte ἀνέμενε, duante ἤθελεν. ἔτι και ikente ἔφευγεν ². 'Ἐν
 'Ελλάδι εἶναι σπανιώτατος, ὡς ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς Ἀττικῆς (Κορωπὶ) harente ³.

'Ο εἰς -te τύπος συνηθέστερον εὐρίσκεται ἐν Ἰταλίᾳ. οὕτω ἐν ἀρχαίῳ
 συγκινητικῷ ποιήματι τῶν ἐκ Κορώνης τῆς Πελοποννήσου μεταναστευσάντων
 Ἀλβανῶν ὑπάρχουσι και οἱ τρεῖς τοῦ γ' προσ. τοῦ παρατατικοῦ τύποι:

mblidh lule vasheza,
 mblidhte sheshi i Koronit,
 monosaget e rea.
 mblidhte lule e kentonej,
 si vâm e fatit saj.

'Η ἔννοια εἶναι: ἡ κόρη ἐσύναζεν ἄνθη εἰς τὴν γῆν τῆς Κορώνης, τὰ
 νέα ἴα και ἔκλαιε τὴν μοῖραν της ⁴.

Παρὰ τὸν κανονικὸν και ἀρχαϊκὸν εἰς -te τύπον τοῦ παρατ. ἔχομεν ἐν
 Τροσκάρια και εἰς -tej Πρεμετινόν, ὅστις δι' ἐπεκτάσεως τοῦ e εἰς ej συνε-
 ξέδρομε τῷ Γεγικῷ γ' προσ. τοῦ παθητ. (harrej ἠνοίγετο, lahej ἐλούετο) ⁵.
 π.χ. ἐν τοῖς μύθοις τῆς Ζαγοριάς ἔχομεν thoshtej και thuantej ἔλεγεν, vintej
 ἤρχετο, dintej ἐγνώριζε, shrintej ἐκόμιζε, qantej, bentej ἐποίει ⁶. Τούτοις
 προσιδιάζει και ὁ ἐν Ἀττικῇ εἰς -ej: lakisej ἔτρεχε, rritej ἠύξανεν ⁷, ὡς
 και ὁ Ἰταλοαλβανικὸς vinej ἤρχετο ⁸, mbanej ἐποίει, qelnej εὐρίσκειν ⁹.

*Περὶ τοῦ ἐν τῇ Μεταφράσει ἀκαταλήπτου ἐνικ. γ' προσ. παρατα-
 τικοῦ, ὃν ὀνομάζω Ἀττικὸν και ἐν γένει Ἑλληνοαλβανικόν.*

'Ο παρατατικὸς οὗτος ἔχει γυμνήν τὴν ῥίζαν ἐν τοῖς συμφωνολήκτοις
 ῥήμασι, και μετὰ -j ἐν τοῖς φωνητολήκτοις. Καὶ ἐν μὲν τῇ Τσαμικῇ δια-
 λέκτῳ μόλις ἀναφαίνεται (παρὰ τὸν ἐπικρατοῦντα εἰς -te κανονικὸν) εἰς ἀνώ-
 μαλά τινα ῥήματα. οὕτω ἐν τοῖς μύθοις τοῦ Λαμπόβου τοῖς παρὰ τοῦ H a h n

¹ H a h n II ἐν τοῖς μύθοις σ. 164, 166, 167, 168.

² Manuel σ. 57, 60, 62, 63. ³ ἠνοίγεν. Meyer σ. 59.

⁴ Scanderbeg σ. 234. ⁵ Βλ. Pekmezi σ. 176, 206. ⁶ Dozon Manuel σ. 57,
 58, 63.

⁷ Weigand σ. 176, 186. μοναδικὸς ὁ παρὰ Κουλουριώτη, Ἀλβαν. ἀλφα-
 βητάριον κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι ὀμιλούμενον ἀλβανικὸν ἰδίωμα ('Αθήναι 1882) σ. 66
 beñj, lidhen, ulen.

⁸ Παρὰ Bogdan ἐν τῷ Cuneus prophetarum εὔρηται vinhej ἤρχετο, ὃν
 ὁ X h u v a n i θεωρεῖ ὡς ἀρχαϊκὸν (Diturija III σ. 254). ⁹ Scanderbeg (ἐν τοῖς ποιή-
 μασι τοῦ de Rada) σ. 144, 145.

ἐκδοθεῖσι συναντῶμεν καὶ τοὺς ἑξῆς τύπους: prit ἀνέμενε, flij ἐκοιμάτο, mbit ἔπνιγε, ngit ἀνεβίβαζε, mbreteron ἔβασίλευε, stij ἔρριπτε, duaj¹ κατὰ τοῦτον ἐλέχθη καὶ kluaaj ἔκλαιεν ἐν Ἰταλίᾳ². Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ ἐν τῇ Μεταφράσει, ἀλλ' ἀντιστρόφως: διότι ἐνταῦθα πλεονάζουσιν οἱ συγκεκομμένοι ἢ ἀκατάληκτοι τύποι: π. χ. παρὰ τοὺς κανονικοὺς τύπους shkonte ἔφευγε, shonte (sic, ἀντὶ shinte) ἔβλεπε, vinte ἤρχετο, hajte (ἀ. hante, παρὰ τὸ haj) ἔτρωγε, thosh καὶ thoshte, vijte ὑπήγαιεν³, ἔχομεν καὶ τοὺς ἑξῆς ἀκαταλήκτους: e mathitivet se tij u vin u Ματθ. 12, 1. e Petrua vij pas ti per se largut Λουκ. 22,54 καὶ 21,38. Illoj vij 24, 28. e eçen mbi ujera te vin nde Iisuj Ματθ. 14, 29. e thot' atij qe punon veshtene Λουκ. 13 7. (ἀντὶ punonte). nje Shpirt qe e mban te shemure Λουκ. 13, 11. nuk e duaj te rij Ματθ. 27, 34. 14, 9 duaj ta vrit (ὄθεν καὶ duhate) 16, 25. e vinje re ate te shihne nde duan ta sheron Μαρκ. 3, 2. e natene dile bente te ndenurite nde mal... Λουκ. 21, 37. e kerkon kohe tua ip ate ature Λουκ. 22, 6 πρβλ. καὶ 22, 4. tek flit ai akoma Ματθ. 12, 46. smunt te flit 22, 12. e zuri ate e mbit, e ithosh Ματθ. 18, 28. e nuk e lijte njeri qe te shkone Μαρκ. 11, 16. shih ἔβλεπε, kej εἶχε κττ. ⁴. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἠκρωτηριασμένων τούτων τύπων ἀνευρορίσκομεν τὸ ἐλληνοαλβανικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ Μεταφράσει. καὶ ἐν τούτῳ ἐπηρεάσθη μὲγάλως ὁ Γρηγόριος ἐκ τῆς πολυχρονίου ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς: χαρακτηρὸν γὰρ καὶ γνώρισμα τοῦτο τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου, ἔνθα οἱ εἰς -te παρατατικοὶ εἰσι πάμπαν ἀήθεις καὶ ἄγνωστοι καὶ ἀναφέρομεν.

Παραδείγματα ἀκατάληκτου τοῦ ἐνικ. γ' προσ. παρατατικοῦ ἐν τῇ Ἀττικῇ Ἀλβανικῇ διαλέκτῳ.

ip ἵππευε, rrih ἐκάθητο⁵, kej εἶχε, duaji, pëlqen ἤρεσκε, shërben ὑπηρέτει, mbill ἔσπειρε, vin, sill καὶ siell ἐκόμιζε, mirr ἐλάμβανε, shih ἔβλεπε, përiër ἔκλινε, thoj, vej ἔβαινε, jip ἐδίδου, gjuan ἐθήρευε⁶ prit

¹ Alb. Stud. II σ. 164, 166, 167, 169. ² Kenka e sprasme e Ballës ἐν Diturija II σ. 341, ὃν τύπον ὀνομάζει Τσαμικὸν ὁ Xhuvani: «veta e trete e vecorit t' imperfektit ne Çamerishten.

³ Μαρκ. 2,14. 14,31, Ματθ. 11,14, Λουκ. 24,51, Ματθ. 12,1. 16, 13, Λουκ. 3 16, Μάρκ. 14,51.

⁴ Καὶ οἱ Γέγιδες ἔχουσιν ἐν μέρει τὸν τύπον τοῦτον, ὡς ἐν τῷ Cuneus βλέπομεν: te doj, vin ἀντὶ donte, vinte (Ditur. σ. 254).

⁵ Κουλουριώτης, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 66.

⁶ Weigand 170, 173, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 193, βλ. καὶ κλίσιν τῶν ῥημάτων me klope εἶναι, me pasure ἔχειν, me thene φάναι, me dashure ἀ-

dru e tuarr. παρὰ τούτους ἔχομεν καὶ τοὺς μεταβατικούς τύπους: veshtronje ἔβλεπε, thoje ἔλεγεν, grije ἐκάθητο, arrinje ἔφθανε, vinje ¹, καὶ ἑτέρους πλέον περιέργους (e)lidhen ἔδενε, ulen ἔταπείνου ², korren ἔθέριζεν ³.

Οἱ συγκεκριμένοι οὔτοι τύποι συντελεσθέντες πρὸς Ν ἔχουσι τὸν λόγον ἐν τούτῳ, ὅτι οἱ Νότιοι δυσκόλως προφέρουσι τὴν συνδρομὴν πολλῶν συμφώνων, ὡς mirrte-mirr, thoshte-thosh-thoj. (τὸ j ἔμεινε, διότι εὐκόλως ἐν τῇ Ἀλβανικῇ ὡς ἡμίφωνον συμπροφέρεται μετὰ φωνήεντος ἐν τέλει). Ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὅπου καὶ τὸ j τοῦτο δὲν θεωρεῖται πολὺ ἀνεκτὸν ἐπεκράτησαν ὀλοσχερῶς οἱ ἀκατάληκτοι τύποι ἐν τῷ γ' προσώπῳ τοῦ παρατατικοῦ, ὅπως ἐν τῷ ἐνεστώτῳ ἐν τῷ α' ἐνικ. προσ. ὁ πλήρης Τοσκικὸς εἰς -nj. Ἡ κατάληξις αὕτη εὐρίσκεται οὐχὶ μετὰ φωνῆεν, ἀλλὰ καὶ προηγουμένου συμφώνου ὡς epj· π. γ. esepj βαδίζω (Τοσκ. ec). Ταῦτα γνωρίσματα τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου.

Ὁ συγκεκριμένος παρατατικὸς τοῦ πληθυντικοῦ γ' προσ.

Εἰς τὸν πληθ. ὁ παρατατικὸς δὲν παρουσιάζει μεγάλας παρὰ τῷ Γρηγορίῳ ἀνωμαλίας. ἐν Ματθ. 28, 13 ἔχει: kur flerem navet, ἀντὶ cur flinim ὅτε ἐκοιμώμεθα. Ὁ τύπος οὗτος εἶναι Ἀττικὸς ⁴ καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ flere (κατὰ τὸ dredhe-dredhim) ⁵, ἐν Ἀττικῇ kejime καὶ kejim (εἴχομεν Weig. 176 181). Τὸ γ' πληθ. πρόσωπον ἔχει τὸν συγκεκριμένον ἐν τῇ Μεταφράσει τύπον ἀνεξαιρέτως, ἐνῶ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ἀναγράφεται (ἐν τῇ Τοσκικῇ καὶ Τσαμικῇ) μόνον ὁ σῶος τύπος: martonine, ἐνύμφεον, qanine ἔκλαιον, gjenjine ἐψεύδοντο, benine ἐποίουν ⁶. Τὸ τελικὸν e ἐν τῇ κυρίως Τοσκικῇ παραλείπεται, ὅπως καὶ ἐν τῇ Γεγικῇ ⁷. Ὁ H a h n ἔχει ὡσαύτως καὶ τὸν ἀκέραιον τύπον, ἀλλ' εἰς -j e n e λήγοντα π.γ. plakijene ἐγήρασκον, kekkojene ἐζήτουν ⁸.

Παραδείγματα ἀκέραιων τύπων ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς Ζαγοριᾶς (Τσαμουργιά).

flitnine ὠμίλουν, vinine ἤρχοντο, mirrnine ἐλάμβανον (καὶ mirrnin), hidheshin καὶ hidheshine ἐπήδουν, ruetnine ἠρώτων κ.τ.λ. ⁹.

γαπᾶν, me nature βαίνειν, me dhene διδόναι κατὰ τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον (αὐτ. σ. 201-203) καὶ Meyer Alb. Stud. V. σ. 13 καὶ 14· ce remon σοj mallam.

¹ Weigand 177, 178, 191, 186 καὶ Λαογρ. Α' 93.

² Κουλουρ. 66. ³ Weigand 176.

⁴ Βλ. Weigand σ. 198 ἐ. marrem ἐλαμβάνομεν, pressem ἐκόπτομεν, κτλ. ⁵ Pekmezi σ. 179. ⁶ Dozon Manuel σ. 244, 246. πρβλ. καὶ Meyer σ. 39. ⁷ Pekmezi σ. 176. ⁸ Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 69 77. ⁹ Dozon, Manuel σ. 62, 58, 59, 64, 60, 64.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ *n* (kerkojene) ἐν τῇ Τσαμικῇ τῷ χρόνῳ ἐκ τῶν δύο ἀλλεπαλλήλων κλειστῶν *e* (ene) ἀπεβλήθη τὸ *a'*, καὶ οὕτω προήλθεν ὁ συγκεκομμένος τύπος τοῦ παρατατικοῦ.

Παραδείγματα συγκεκομμένου τύπου τοῦ παρατατικοῦ.

Ἐν τοῖς μύθοις τοῦ Λαμπόβου (πλησίον τοῦ Ἀργυροκάστρου) thoshne ἔλεγον, muarqe ἐλάμβανον, vijne ἤρχοντο, rGINE ἀνέμενον (ἀντὶ pritnine ἀπεβλήθη καὶ τὸ ῥιζ. t), bejne ἐποίουν, vejne ἔβαινον, luajne ἐχόρευον, skkojne ἔφευγον, vithne ἔκλεπτον¹.

Καὶ ἐνῶ ἐν τῇ Τσαμικῇ ἐπικρατεῖ σάλος μεταξύ τῶν δύο τύπων. πρὸς *N* ἐν Ἑλλάδι ὑπερίσχυσεν ὁ συγκεκομμένος κατὰ κράτος.

Παραδείγματα συγκεκομμένου τύπου τοῦ παρατατικοῦ ἐν Ἀττικῇ.

dojne ἠγάπων, lajn ἔλουον, duanje ἤθελον, kejn εἶχον, thojne ἔλεγον, shkojn ἔφευγον, zijhne συνελάμβανον, mirqe ἐλάμβανον, ikejne ἔφευγον, vejne², kalojne ἵππευον³. *ke ne* δὲ παρὰ Meyer καὶ ὡς ἤκουσα αὐτὸς καὶ ἐν Βαθεῖ τῆς Αὐλίδος, ἀντὶ τοῦ κοινοῦ kishine καὶ kishin (εἶχον)⁴. *ke ne* καὶ Ματθ. 18, 13.

Παρὰ τοῖς Ἰταλοαλβανοῖς συνηθέστεροί εἰσιν οἱ συγκεκομμένοι τύποι· π. χ. hajin buke ἔτρωγον ἄρτον, dojin (Γεγικῶς dojshin) ἠγάπων, shtijin ἔρριπτον· nkaha vinej Skenderbegu, dergojin em'a doijn, hajin buk si di vlezet ὅθεν ἤρχετο ὁ Σκενδέρβηης, ἔστελλον καὶ ἠγάπων αὐτόν, ἔτρωγον τὸν ἄρτον ὡς δύο ἀδελφοί⁵.

Παρὰ ταῦτα ὁμως ἔχομεν καὶ τύπον εἰς-nith· π. χ. po njato i vinjenith ὅτε ἤρχοντο⁶.

¹ H a h n Alb. St. II σ. 164, 166, 167, 168, 169. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἐνῶ καὶ οἱ δύο γραμματικοὶ περὶ τῆς αὐτῆς διαλέκτου τῆς Τσαμικῆς ἔγραψαν, παρουσιάζουσι τοιαύτην οὐσιώδη διαφορὰν ἐν τοῖς λαογραφικοῖς κειμένοις (ἐφ' οἷς αἰεὶ ἐνταῦθα στηρίζομαι). ὑποτοπάζω ὅτι ὁ H a h n, ὅπως ἐν ἄλλοις οὕτω κἀνταῦθα διεσκεύασε τὰ κείμενα κατὰ τοὺς τύπους τῆς Μεταφράσεως. ἐν τούτοις ἐν δημῳδῶν ποιήματι τοῦ Ἀργυροκάστρου ὑπάρχει· mbejne, mbijne ἐπαιζον (Δωδώνη Ἡμερολ. ἔτ. Β' 1899 σ. 176). Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ χρῆσις τοῦ συγκεκομμένου τούτου τύπου εἶναι λίαν περιορισμένη.

² Weigand σ. 174, 176, 179, 180, 181, 194 καὶ Λαογρ. Β' 118, 57.

³ Meyer Alb. Stud. V, σ. 12.

⁴ Βλέπε τὴν παρ' Ἀττικοῖς κλίσιν τῶν ἀνωμάτων τούτων ῥημάτων παρὰ Weigand. σ. 201-202.

⁵ Scanderbeg ἐνθ' ἀνωτ. σ. 145, 173, 148, 185.

⁶ Αὐτ. 145. Περὶ τοῦ εὐφωνικοῦ τούτου t h, ὅπερ ὡς προσχηματισμὸς μᾶλλον

*Παραδείγματα συκεκομμένου ἢ Ἀττικοῦ παρατατικοῦ
ἐν τῇ Μεταφράσει.*

e zune te ferkojne kallesë e ti ha jne Matθ. 12, 1.
 e tek flit ai.. erdhe mema edhe vellazerit'etij, e rrijne, e e ker-
 kojne ti flishne fjale Matθ. 12, 46.
 e kohene qe flijne njerezit Matθ. 13, 25.
 e thoshne nga u gjente nde kuj kaqe σοφία? Matθ. 13, 54.
 e vijne re ate te shihne nde duan ta sheron ate te shetune qe
 ta kallezojne ate Μαρκ. 3,2.
 e çuditejne per fjale t' embla qe dile nga goj e tij e thoshne
 Λουκ. 4, 22.
 e dhe dhemonete dile nga shume e therrishne Λουκ. 4, 41.
 dergoj nje kopil.. qe ti ipne atij nga pemet e veshtit Λουκ. 20,10.
 e si rrijne tuke ruajture Λουκ. 20, 20.
 edhe grammatejte kerkojne te shtijne duarrte mbi te
 Λουκ. 20,19.
 e ata burra qe mbajne Iisune lidure Λουκ. 22, 63.
 Ἐκ τούτων τῶν τύπων σοβαρὰ δύναται νὰ ἐπέλθῃ σύγ-
 χυσις, διότι συμπίπτουσι πρὸς τὸ γ' πληθ. πρόσ. ἐνεστῶ-
 τος, καὶ δὴ ἐν τῇ Τοσκιῇ bejne, vinjne ἢ vijne, kallezojne, rruane, gjejne
 κττ. Οὕτω τὸ Matθ. 21, 8 shtrojne rrobat' e tyre mb' udhe δύναται νὰ
 σημαίνει ἐστρώννουσιν καὶ στρωννύουσιν. ἐπίσης συγχέεται καὶ πρὸς
 τὸ γ' πληθ. πρόσ. τοῦ ἀορ. π.χ. nxori jashte gjith ata qe shitne..
 nde kishe Matθ. 21, 12=οἵτινες ἐπώλουν, ἀλλὰ καὶ ἐπώλησαν.

3. Διαφοραὶ ἐν τῷ ἀοριστῷ.

Καὶ ὁ χρόνος οὗτος, Τοσκικὸς ἢ Τσαμικὸς, ἐν τῇ Μεταφράσει δὲν εἶναι
 ἀμιγής. καὶ ὡσεὶ μὴ ἤρκει ἡ πολυσχιδὴς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ ἀνωμαλία,
 ἐπιτείνει ταύτην καὶ ἡ ἀνάμειξις τῶν τοπικῶν ἰδιωμάτων. Ἰδίως οὐκ ὀλίγον

τίθεται ἐν τέλει τῶν ὀνομάτων π. χ. ἐν Ἀττικῇ djaleth, vjerith, parethi,
 vellath (παῖς, πενθερός, παρᾶς, ἀδελφός) βλ. ἐν ἐκτάσει παρὰ Meyer Alb.
 Studien I σ. 31-34. Κατάχρησις μεγάλη γίνεται παρ' Ἰταλοαλβανοῖς εἰς πάντα τὰ
 μέρη τοῦ λόγου· οὕτω ὁ de Rada: sontenith me di ornate (Scanderbeg 166,
 ἀντι sonte ἀπόψε), vetmith (αὐτ. 170, ἀντι vete μόνος), i lavosi krahethin 144.
 Ἰδίως διὰ τοῦ thi-thin σχηματίζει τὴν μετοχὴν οὗτος: me vrathin φονεύων,
 me prerith κόπτων, me dejturith μεθύων. οἱ Ἀττικοὶ περιορίζουσι αὐτὸ μόνον
 εἰς τὰ ὀνόματα π.χ. nikoqirth, shokth (σύντροφος, Meyer Alb. St. V.
 12), nga malthi (ἐκ τοῦ ὄρου, αὐτ. 60).

ἐπέδρασεν ἡ ἑλληνοαλβανικὴ διάλεκτος εἰς τὴν Μετάφρασιν, ἔνθα ὁ ἔνσιγμος ἀόρ. ἔχει πολλὴν ἔκτασιν· πρβλ. u n g r e s h e ἠγέρθη, u r r i s h e ἠύξθη, k e s h e εἶχον¹ (ἀντὶ u n g r i t a, u r r i t a, k i s h a). καὶ μετὰ τοῦ n j' t h o n j a εἶπον, t h o n j e², d o j a, d o j e³ (ἀντὶ t h o s h a, t h o s h e, d e s h a, d e s h e ἠθέλησα). Ἄλλ' ὁ σάλος ἰδίᾳ ἐπιτείνεται ἐν τῷ γ' ἐνικ. προσώπῳ. Ἐν τῇ Μεταφράσει εὐρίσκουμεν τύπους ὅλως ξένους τῆς Τσαμικῆς· π.χ. e s i m u a r r t e s h t a t e b u k e t e Ματθ. 15, 36. m e m u a r r u j a 25,35. r r a m b e d h e e i d u a l l s h i r t i Πράξ 5,5 κ. ἄ.

Οἱ γνήσιοι ὅμως Τσαμικοὶ καὶ Τσαμικοὶ τύποι εὐρίσκονται συχνότερον· m o r r i ἔλαβε Λουκ. 22,17 ἔ. d o l l i ἐξῆλθε 22,39. Οὕτω καὶ ἐν Τσαμουγιᾷ (Λάμποβον) m o r r i, d o l l i⁴. οὐδαμοῦ δὲ ὁ H a h n οὔτε ἐν τῇ Γραμματικῇ οὔτε ἐν τοῖς κειμένοις ἀναφέρει m u a r r καὶ d u a l l. Ὁ P e k m e z i παρατάσσει αὐτοὺς μᾶλλον ὡς Γεγικούς d u a l l καὶ d u l l⁵ καὶ m u e r r καὶ γ' πληθ. m u e r r e⁶. Οἱ τύποι οὗτοί εἰσι καθαρῶς Ἑλληνοαλβανικοὶ (καὶ Ἰταλοαλβανικοὶ) καὶ ἀποτελοῦσι τὸ ἀναμφισβήτητον γνῶρισμα τῆς πολλῆς ἰδιωματικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς γλώσσης τῆς Μεταφράσεως. Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηρίου Ἀλβανικοῖς ἐξ Ἀττικῆς λαογραφίμασι εἶναι ἀνεξαίρετοι οἱ ἀόριστοι d u a l l καὶ m u a r r⁷. καθ' ὅμοιον τρόπον ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ ἐξῆς: m b u a l l ἔσπειρε⁸, s u a l l καὶ s a l l ἠνεγκε, n x u a r ἐξήγαγε⁹, p r u a r ἔκλινε¹⁰ καὶ p u a f¹¹ ἐγέννησεν.

Ἐν τοῖς τοῦ d e R a d a ποιήμασιν ἀναγινώσκομεν: m u a r r κλιζεζιτ n d o e d o r e. d u a l l κleshedra t e m' e g a j¹². m o e s u a l t i n t e b i r i n, καὶ k u a r t (ἀντὶ i k o r r i ἐθέρισεν αὐτούς)¹³.

¹ W e i g a n d 172,177,202 καὶ Τσαμικῶς k e s h e.

² Λαογρ. Β' 104.

³ Ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ παρὰ W e i g a n d σ. 203 d e s h a.

⁴ H a h n II σ. 131,164,167,168. ὁ D o z o n ἔχει καὶ d i l (Ζαγοριά σ. 242) ὅπερ μᾶλλον ὡς παρατ. δέον νὰ ἐκληφθῆ. οὗτος τὸ d u a l l καὶ m u a r r δὲν εὑρε καὶ ἀποδίδωσιν εἰς τὸν Χ ρ ι σ τ ο φ ο ρ ῖ δ η ν, ὅστις ἀνέγραψεν ἐν τῇ Γραμματικῇ σ. 152 αὐτούς, ἰσως ἐκ τῆς Μεταφράσεως λαβών.

⁵ G r a m m. σ. 182 καὶ σ. 257 m a r r Γεγικῶς καὶ d u e l l. σπανιώτατοι ὅμως οἱ τύποι οὗτοι καὶ εἰς τοὺς Γέγιδες· συνήθως λέγουσι d o l l i, m o r r i. Ἄνωμάλως ἀπαντᾶται καὶ ἡ ὑποτακτικὴ m e s h t r o j m e m a t e f l e r e μ' ἔστρωσεν ἡ μητέρα νὰ κοιμηθῶ Λαογρ. Α' 85,18.

⁶ Καὶ Ἀττικῶς γ' πληθ. m i r r e· Μάρκ. 8,14 h a r u a n e t e m i r r e b u k e. Ἰω. 7,39, d u a j n e t e m i r r e. W e i g a n d 194, ὅπως καὶ τὸ i k e j n e (αὐτ.).

⁷ Λαογρ. Α' 93,96,101,102 καὶ 98,12. παρὰ W e i g a n d 193 καὶ m i r r.

⁸ W e i g a n d 171.

⁹ Λαογρ. Α' 101,103. καὶ s o v a ἐν Ἀττικῇ, s e v a ἐν Ὑδρᾷ, s o g a Ἰταλ. (τὸ Ἢ καὶ ἐν Πόρῳ τρέπεται εἰς g, ἦτοι v g a ἀντὶ v e l l a ἀδελφός βλ. W e i g a n d. σ. 204).

¹⁰ M e y e r A l b. S t u d. V, σ. 6.

¹¹ Κουπιτ. σ. 5. ¹² S c a n d e r b e g σ. 153. ¹³ Αὐτ. σ. 157,174.

Εἰς τὰς δυσεξιχνιάστους ταύτας μεταμορφώσεις τοῦ ἀορίστου ἔχομεν καὶ τύπους διασταυρούμενους πρὸς τὸν παρατατικόν· π.χ. γ' ἐν. πρόσ. do j, t h o j (ἀντὶ desh, thosh)¹ καὶ ve j (ἀντὶ vate ἔβη)². Αἱ πλείσται τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων πάμπαν ξέναι τῆς γνησίας Τοσκικῆς ἀποτεθησαυρισμέναι εἰσὶ καὶ ἐν τῇ Μεταφράσει (πρὸβλ. te t h o s h ἀντὶ te thote, te z b r i t ἀντὶ te z b r e s e νὰ κατέλθη Λουκ. 3,22 h i p e n (ἀντὶ h i p i) ἔπλευσε, u n g r e³ ἀντὶ u n g r i t Ματθ. 14,2 ἠγέρθη, u k t h j e ἐστράφη Λουκ. 22,61). Ἄλλ' ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα τὸν συγκεκομμένον τύπον ἐν τῷ γ' πληθ. πρόσ. ὅστις ἰδιάζει τῇ Ἀττικῇ, ἀλλ' εἶναι καὶ Τσαμικός· π.χ. g j e n e (ἀντὶ g j e t n e εὔρον, p i e n e (ἀντὶ p i e t n e) ἠρώτησαν. καὶ ἐν τῷ α' πληθ. f j e m e (ἀντὶ f j e t m e) ὑπνώσαμεν⁴, κερυνε (ἀντὶ κ e p u t n e) ἀπέκοψαν, p r i n e (ἀντὶ p r i t n e) ἀνέμειναν⁵. Τὸ τ τοῦτο ἐξέπεσε καθ' ὁμαλισμὸν ἐκ τῆς πρὸς Νέμπολιτευομένης γλώσσης, ὡς εἴπομεν, ὅπερ συνέβη καὶ ἐν ὀνόμασι· π.χ. εἰς τὴν αἰτίατ. s u r a n e ἀντὶ s u r a t n e τὸ πρόσωπον⁵.

Συνήθως ἐν τῷ γ' πληθ. τὸ ε ἐκπίπτει· π.χ. vejin ἦλθον, doijn⁶.

Ἐπι μείζων συνέβη ἡ τοῦ ἀορ. καταστροφή εἰς τοὺς πέραν τοῦ Ἀδρια Ἀλβανούς. Ὁ Σκοδραῖνος Φραγκισκανὸς Μαρινοσ Sirdani, ὁ τὸ συνεχῶς μνημονευόμενον ὠραῖον βιβλίον «Περὶ τοῦ ἐν ταῖς παραδόσεσι τοῦ λαοῦ σωζομένου Σκενδέροβερη» γράψας, παρενείρει πολλὰ αὐτῶν ποιήματα, ἐν οἷς ἀναφέρεται ἡ Ἑλλάς ὡς ἡ ἀρχαία κοιτίς τῶν ἀποίκων τούτων⁷.

Κατὰ τὸ 1425 τὸ πρῶτον ἐκ Πελοποννήσου, ἔνθα τότε ὑπῆρχον περὶ τοὺς 100000 Ἀλβανοί, μετώκησαν εἰς τὰς ἐν Σικελίᾳ Ἑνετικὰς κτήσεις πολλὰ οἰκογένειαι καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπλήρωσαν 70 χωρία. Οἱ Ἀλβανοὶ καθ' ἑκάστην ἀνοιξιν ἀνερχόμενοι εἰς τὸ «Ὅρος τῶν Ῥόδων» (mal te drandofilleve) καὶ στρεφόμενοι πρὸς τὴν Ἑλλάδα περιπαθῶς ᾄδουσιν :

O e bukura Moré,	ὦ ὠραῖε Μωρηά,
ase kur te lje	ἀφότου σὲ ἄφησα
me nenk te pe!	δὲν σὲ εἶδα πλειά!
Atje kam u memen time	ἐκεῖ ἐγὼ ἔχω τὴν μητέρα μου,
Atje kam u t'im vella.	ἐκεῖ ἐγὼ ἔχω τὸν ἀδελφόν μου.

¹ Λαογρ. Β' 104. ² Αὐτ. Α' 96. ³ Οὕτω λέγουσι καὶ οἱ Τσαμίδες. ⁴ Weigand 170. ⁵ Hahn II σ. 166. τοιαῦτα ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς τὸ Ζοπε (ἀντὶ Ζοτνε) τὸν κύριον, τὸν Θεὸν καὶ εἶναι Γεγικά καὶ Τσαμικά. ⁶ Ἐν Ἑλικῶνι ἤκουσα duojn ἠθέλησαν.

⁷ Οἱ Ἀλβανοὶ (150 χιλιάδες) ὑπὸ ἀρχηγούς τὸν Μπούαν, Λιόσαν καὶ Σπάτα ἀγκατεστάθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι τῷ 1370 προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ δεσπότη τῆς Σπάρτης Ματαθαίου Καντακουζηνοῦ (;) καὶ ἀφοῦ κατεδίωξαν τοὺς Καταλανούς μετὰ μακροχρονίους ἀγῶνας (ᾔθεν καὶ ἡλ. Katallan ἐν τῇ Ἀλβ. σημαίνει τὸν ληστήν καὶ ἀποτρόπαιον) κατέλαβον τὰς ἐκλεκτὰς ἐπαρχίας (βλ. Γρηγορόβιον, Ἱστορία Ἀθηνῶν μετάφρ. Λάμπρου, Β' 233-5, καὶ 306-9., Χέρτζμπεργ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος μετάφρ. Καρολίδου Β' σ. 465.

O e bukura Moré,	ὦ ώραῖε Μωρηά,
ase kur te lje	ἀφότου σὲ ἀφῆκα
me nenk te pe!	δὲν σὲ εἶδα πλειά! ¹

Ὡστε καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν βραχὺν (ὄπως τὸν Προμετινὸν παρατ.) ἄορ. *le ἦ lje*, εἰς τὰ τρία ἐνικ. πρόσωπα. Οὕτω καὶ παρὰ *Matrang a' pse te de e te sherbjenje t'ine Zone nde ketje gjelle* διὰ τὴν θελήσης (τὴν ἀποφασίσης) τὴν ὑπηρετήσης τὸν Κύριον ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ (*Hylli i Drites*, 1931, σ. 515). Ἐν Ὑδρα καὶ *lejti* ², ἐν Ἑλικῶνι δὲ καὶ *filé* (ἄ. *fjete*) ἐκοιμήθης.

**Αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου
ὡς πρὸς τὴν κυρίως Τοσκικὴν.**

I. Πάθη φωνηέντων καὶ συμφώνων.

Μετὰ τὸν τσιτακισμόν, ἰωτακισμόν, τὸν χιασμόν καὶ τὰς λοιπὰς περὶ τοὺς ῥηματικούς τύπους διαφορὰς ἀνάγκη νὰ συνοψίσωμεν καὶ τὰ κεφαλαιωδέστερα τῶν μεταπτωτικῶν καὶ φθορολογικῶν φαινομένων. Οὕτω θὰ δύναται πᾶς τις νὰ σχηματίσῃ μᾶλλον συγκεκριμένην ἔννοιαν περὶ τοῦ ἰδιοτύπου τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Μεταφράσει παρεισφρησάντων ἰδιωτισμῶν, ξένων ὅλως πρὸς τὴν γνησίαν Τοσκικὴν ³.

1. Μεταπτώσεις φωνηέντων.

e ἀντὶ *e*: *ne* (ἀντὶ *ne ἦ nde*)· π.χ. *ne njatje bote* εἰς ἄλλον κόσμον, *me me* (ἀντὶ *me me* καὶ ἐν Κοριτσᾷ *em me*), *ate* (ἀντὶ *ate*) ἐκεῖνο, *tent* (ἀντὶ *tent*)· π.χ. *vgjente tent* αἱ πεῦκαί σου, *tere* (ἀντὶ *tere*), *dore* (ἀντὶ *dore*) χεῖρ, *le* (ἀντὶ *le*)· π.χ. *do t'a le ketu* θὰ τὸ ἀφήσω ἐδῶ. *ment* (ἀντὶ *ment*) νοῦς, *vent* (ἀντὶ *vent*) τόπος, *renje* (ἀντὶ *renje*) ῥίζα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ Γεγικῇ διαλέκτῳ ⁴. Σπανιώτατα ἀπαντᾶται τὸ

¹ Scanderbeg σ. 104.

² Meyer Alb. Stud. V. 7.

³ Παρατηρήσεις τινες—οὐχὶ καθ' ὁλοκληρίαν ὀρθὰς—περὶ τῶν διαφορῶν τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἐποιήσατο ὁ Weigand (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 203-205).

⁴ Εἰς τοῦτο ὑπακτέον καὶ τὸ *edhé* δέ, ἀντὶ *edhé*, ὅπερ ἀσφαλῶς εἶναι τὸ Ὀμηρικὸν ἡδέ. τὸ κλειστὸν *e* ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ καὶ παρεστάθη ἔπειτα διὰ τοῦ *η*, βλ. Χατζιδάκι Ἀκαδ. Ἀναγν. Α' σ. 381-382, ἐνθα λέγει ὅτι τὸ *η* ἦν κλειστὸν *e* (οὐχὶ μακρὸν) καὶ ἀνοικτὸν *e* μακρὸν. καὶ τὸ μὲν ἀνοικτὸν εἶναι τὸ μακρὸν *ε*, ὅπερ ἐτράπη ἔπειτα εἰς *η*. Ἀλλὰ τοῦ κλειστοῦ, ὅπερ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ Λατινικῇ τρέπεται εἰς *i*, τίς ἢ προφορὰ; τὴν ὀρθὴν ἀπάντησιν δίδωσιν ἡμῖν πραγματεία τῆς Περι τῆς προφορᾶς τῆς ἑλλ. γλώσσης ὑπὸ *Elisabeth Dawes* (με-

a ἀντὶ *e*: mbi all (ἀντὶ mbiell) σπείρω, pi all (ἀντὶ piell) γεννῶ.

e ἀντὶ *u*: ne ke (ἀντὶ nuku, Μεταφρ. nukε) οὔτε, ve t ell (ἀντὶ vetulle) ὄφρως. ταῦτα ὁ Weigand θεωρεῖ Γεγικά.

e ἀντὶ *i*: ce pe (ἀντὶ cipe) γωνία, ἔξοχή, qellonj (ἀντὶ qillonj) διακρίνω ἐπιτυγχάνω, selle (ἀντὶ sille) φέρε, u n gre (ἀντὶ u ngrit) ἠγέροθη, καὶ ἀντιθέτως: flit (ἀντὶ flet) ὀμιλεῖ, x brit (x bret) καταβαίνει, ndiz (ἀντὶ ndez) ἀνάπτω, i q i n j (ἀντὶ eq) te i q i n j dore nà τραβήξης χέρι, n d i n j (ἀντὶ ndenj) ἐκάθησεν.

e ἀντὶ *i*: çeli (ἀντὶ çili) τίς, ar ren (ἀντὶ ar rin) φθάνει καὶ ar rejti (ἀντὶ arrijti) ἔφθασε· te ar ren çe n xore ka gola σοῦ φθάνει ὁ τι εὔγαλες ἀπὸ τὸ στόμα (Meyer 23). Σπανιώτατον τὸ ἀντίθετον, καὶ μόνον εἰς τὸ nji (ἀντὶ nje) εἷς (Weigand 170), ndonji (ἀντὶ ndonje) κάποιος καὶ i n gra (ἀντὶ engrā) ἔφαγον. ἐνίοτε λέγουσι οἱ ἐν Ἑλλάδι shin (ἀντὶ shen) ἅγιος· shin Vasili. Σφαλερὸν καὶ τὸ gj i τοῦ Weigand (σ. 203) ἀντὶ gje ti· smunt te ben njatre gje δὲν ἠδύνατο νὰ κάμη ἄλλο τι¹, ὡς μαρτυρεῖ ἄλλως καὶ τὸ gj e f a r e: çe neke na thote gj e f a r e? διατὶ δὲν μᾶς λέγει τίποτα²; Ἐνίοτε καὶ ish te (ἀντὶ eshte) ἐστὶ· çeli ish te³ τίς ἐστὶ, an ish te edhe donje i shklepue ἂν εἶναι καὶ κανεὶς κουτσός⁴. καὶ παρ' Ἰταλοῦλβανοῖς ish t (Hylli i Drites 1931 σ. 513).

2. Συναίρεσις.

he (ἀντὶ hije) σκιά, te ra (ἀντὶ rea) νέα, te va (ἀντὶ vea) χῆραι, x ir, n x ir (ἀντὶ nxjer) ἔξάγω, zin j (ἀντὶ zjenj) βράζω, vit era (ἀντὶ vjet) ἔτη, le (ἀντὶ lere) ἄφες (καὶ lehe), sh u n j (ἀντὶ shuanj) σβύνω, pa g u n j (ἀντὶ paguanj) πληρώνω, sh k r u n j (ἀντὶ shkruanj) γράφω, ru h e m (ἀντὶ ruahem) δύομαι, φυλάττομαι, m b l o n j (ἀντὶ mbluanj) ἀλέθω, n g r u (ἀντὶ ngru) ἐγείρου, g e z o (ἀντὶ gезου) χαῖρε· g e z o, o e g e z u a r e χαῖρε, ὧ κεχαριτωμένη⁵, x a t h e, x a t h u r (ἀντὶ xvathur) γυμνόπους, x a r e (ἀντὶ xvare) συρτῶς· lumi e mirr x a r e e do mbithej παρέσυρεν αὐτὴν ὁ ποταμὸς καὶ θὰ ἐπνίγετο⁶. Τοῦτο συμβαίνει ἐν πολλοῖς ἐν τῇ συνεκφορᾷ τῶν ἀντωνυμιῶν καὶ δὴ τῆς τριτοπροσ. τοῦ ἐνικ. *e* μετὰ τοῦ τε. αὕτη κατὰ τὸν Κοουπιτώρην εἶναι «εἶναι παντὸς γένους Ἰαλβανικὴ αἰτιατ. τοῦ

τάφρ. εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Mary Dawes (Ἀθῆναι 1898) σ. 43), ὅτι ἦτο διάμεσος ἡχος μετὰ τῶν Λατ. *e* καὶ *i*, καὶ ἀναφερόμεθα εἰς τὸν γνωστὸν στίχον τοῦ Κρατίνου: «ὁ δ' ἠλίθιος, ὡσπερ πρόβατον, βῆ βῆ λέγων βαδίζει» ἀλλὰ τὸ η ἐνταῦθα οὔτε *i* οὔτε *e* δύναται νὰ εἶναι, ἀλλὰ τὸ κλειστὸν *e* τῆς Ἰαλβανικῆς (be be βελάζει τὸ πρόβατον).

¹ Λαογρ. Α' 103 μεσ. ² Αὐτ. ³ Αὐτ. ⁴ Αὐτ. 91. ⁵ Λουκ. 1,28. ⁶ Ἀντὶ mbytej, Meyer Albanesische Studien V, 23.

ένικοῦ ἀναφερομένη εἰς πρόσωπον ἢ πρᾶγμα καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰς (ἑλληνικὰς) εἰ, ἐ, αὐτόν, αὐτήν, αὐτό, (τὰς Λατ.) se, eum, eam, id κττ. καὶ τὰς γαλλικὰς le, la»¹. te kem, e ap². ἂν τὸ ἔχω, τὸ δίδω (ἀντι (te e) ta kem), nde e thefsha do te be nj εἰς τὸ εἶπω θὰ τὸ κάμω (ἀντι do ta be nj)³, te marr, te ken νὰ τὸ πάρω, νὰ τὸ ἔχω (τῆς Μεταφράσεως ἀντι ta marr, ta ken)· dua te marr grua θέλω νὰ τὴν πάρω γυναικα⁴. ἐπίσης καὶ ἡ ἀντων. na (ἀντι neve) ἡμεῖς.

3. Τροπὴ συμφώνων ἐν τε τοῖς ῥηματικοῖς καὶ ὀνομ. τύποις.

ν ἀντι ll: ma vi ὁ πόθος (ἀντι malli), p r i vi Ἀπρίλιος (ἀντι prilli), ka va (ἀντι kalla) ἔθαψα, so va ἤνεγκον (ἀντι solla)⁵, m bo va ἔσπειρα (ἀντι mbolla), ngaj, ng a vi (ἀντι ngjalli) ἔξωγογήνησεν, ἢ τρέπονται τὰ ll εἰς j· m j e g u j καταχνιά (ἀντι mjegull)⁶. die j ἡλιος (ἀντι diell) u j ἔλαια (ἀντι ulli ἐν Ἀττικῇ καὶ Ἑλικῶνι lli). Ἐνίοτε καὶ ἐντελῶς ἀποβάλλονται τὰ ll· kuos βόσκω (ἀντι kullos), r r a o n ἀραιῶ (ἀντι rrallon). Ἐν Ὑδρα τὰ ll τρέπονται εἰς f· π. χ. grua ja p u a f (ἀντι polli) ἡ γυνὴ ἐγέννησε⁷, καὶ r ἀντι ll· rotur (ἀντι rotull) πέριξ.

j, i ἀντι l: p j a g ἤπαρ (ἀντι planç), p j a g o s πληγῶνω (ἀντι plagos) p i e s h t, ψύλλα (ἀντι plesht), p i a n g οἰκογένεια (ἀντι plang), f i j e, f i j e m e κοιμῶμαι, κοιμώμεθα (ἀντι fle, fleme) e a, e a n i (ἀντι ἔλα). ἐν Budi eja ὅπως τὸ Νεοελλ. ἔγια. ἀλλὰ καὶ fruturoj (ἀντι flytyronj ἴπταμαι). παρὰ ταῦτα ἔχομεν καὶ τὰ ἀντίθετα l ἀντι j: v a l ἔλαιον (ἀντι vaj), m i l χίλιοι (ἀντι mij), v a l i t o n j (ἀντι vajton) μοιρολογῶ, k e l t o n j (ἀντι kujtonj) ἐνθυμοῦμαι, p e r p j e l t e ἀνήφορος (ἀντι perpjete), t e d i l s h νὰ γνωρίζης (ἀντι te dish), m b e j e t h, m b j o d h i⁸ συνάγω, συνήγαγε (ἀντι

¹ Διατριβὴ σ. 6. αὐτή, κατὰ πάντα ἀξιόλογος, ἐγράφη «κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι διάλεκτον τῶν Ἀλβανῶν, μάλιστα τὴν τῶν Ὑδραίων», (διότι Ὑδραῖος ἦν ὁ ἐνθουσιώδης γυμνασιάρχης Κουπιτώρης) καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν (ἔτ. ΚΣ' περίοδ. β' ἀρ. 23-24 τοῦ μηνὸς Μαρτίου), ἐντεῦθεν δὲ ἐξεδόθη καὶ ἰδιαιτέρως εἰς 17σέλιδον φυλλάδιον. ² ap διαλεκτικόν (ἀντι jar) κατὰ τὸ Γεγικόν. συγγέεται δὲ πρὸς τὸ ap ἀνοίγω· do ti a p t e g j i t h a Ματθ. 18,26 δώσω σοι πάντα, ἀλλὰ καὶ ἀνοίξω σοι πάντα. ³ Διατρ. Κουπιτώρης σ. 7. ⁴ Λαογρ. Α' 104.

⁵ Ἐκ τοῦ ἀορ. so va ἐν Κρανιδίῳ καὶ Μεθάνοις ἐσχηματίσθη ῥῆμα meson φέρω καὶ ἀορ. mesona.

⁶ Ἴδιον τοῦ Πόρου καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἀλβανῶν τυγχάνει ἡ τροπὴ τῶν ll εἰς g· π. χ. v g a, t a g a n t i s e (ἀντι vella ἢ villa, dallandise, ἀδελφός, χελιδὼν) v g a s t i m i s (ἀντι vllastimis). βλ. W e i g a n d, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 204. κακῶς οὗτος λέγει ὅτι τὰ ll διατηροῦνται ἐν Ἀττικῇ.

⁷ Κουπιτώρης ἐνθ' ἄνωτ. σ. 5.

⁸ Ὁ Γρηγ. ἔχει τὸν μετὰ τοῦ e τύπον: e m b e j i d h e s n s s h u m e t u r m s t e d i j i o j n e Λουκ 5.15.

mblesh, mblodhi), velenj ἀξίζω (ἀντι vjenj), gole στόμα (ἀντι goje. τοῦτο Γεγικόν), ndelenj και ndelesε (ἀντι ndjenj και ndjese) συγχωρῶ, συγχώρησις, gluha και glufa (Weig.) γλῶσσα (Τοσκ. gluha, ἀλλὰ και gjua), glisht δάκτυλος (Τοσκ. glisht και gjishti· οὕτω και ὁ Rossi), hilq ἔλκω, τραβῶ (ἀντι heq), i glate ὑψηλός (ἀντι i gjate), glias ὁμοιάζω (ἀντι ngjas), ulem κύπτω (ἀντι unjem), klofsha εἶην (ἀντι qofsha), me klene τὸ εἶναι (ἀντι me qene), glunj γόνυ (ἀντι glu και gjuri). και ἀποβάλλεται τελείως ἐνίστε· π.χ. fudhe (ἀντι fludhe), shqerper (shkiperer) χολός.

Περὶ τῆς τοῦ I τροπῆς παρατηροῦμεν ὅτι συμβαίνει, ὅσον κατερχόμεθα ἐκ τῆς ἐνδοχώρας πρὸς τὴν παραλίαν· π.χ. ἐν μέσῳ τῶ δήμῳ Δρύσπης (Πελοπόννησος) ἀκούεται vaj, ἐν δὲ Μεθάνοις val. οὕτω και ngjall - me nga ue τὸ ζῆν, ἤτοι τὰ ll ἐτρόπησαν εἰς u (ὅπως ἐν Κρήτῃ λάκκος - οὐάκκος). Πρὸς τοῦτοις ἐνίστε ἀντι τοῦ j ἔχομεν h mbahu¹.

th ἀντι f : thengill ἀνθραξ (ἀντι fengill), i thelle βαθύς (ἀντι i felle), thera πέτραι (ἀντι fera), thelleze πέρδιξ (ἀντι felleze). ταῦτα πάντα ἤκουσα ἐν Ἐλικῶνι.

Ἴδιον δὲ τῆς Γεγικῆς ἡ τροπὴ αὕτη τὸ f εἰς th· thele τεμάχιον (ἀντι fele) και thellim βάθος (ἀντι fellim)². ἔχουσι τοῦτο και οἱ Τσάκωνες θυτρούνου — φυτρώνω, θίλε — φίλος, νύθη — νύμφη³. ἡ δὲ Νεοελληνικὴ ἀντιθέτως φηκάρι—θηκάρι, ὅπως και ἡ Τοσκικὴ fron—thron θρόνος. Κατωτέρω περὶ τῆς ἐτυμολογίας Ἀθηνᾶ λόγον ποιούμενος προσεκόμισα πρὸς γ. τοιαῦτα τροπῆς τοῦ φ εἰς th ἄλβανικόν, ὅπως και τὸ thur (φράσσω και) θῶμαξ (πρὸς βλ. Ὀμηρ. φάρος και Ἑσυχ. φᾶραι· ὑφαίνειν).

4. Ἀνάπτυξις φωνηέντων και συμφώνων.

Ἡ πρὸς N. τάσις τοῦ νὰ ἀποβάλλονται τὰ ἀλλεπάλληλα σύμφωνα παρουσιάζει ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κλειστοῦ ε· gjimese ἤμισος (ἀντι gjysme), vener (vrer) ἴος, veneshte ἄμπελος (ἀντι vreshte), ἀμφοτέρα Γεγικά, Shen-miter ἅγιος Δημήτριος (Shmitri. ἀλλὰ sheng vangjel)⁴ therrés φωνάζω (ἀντι thr-

¹ Thjake, mos mbahu me trima - do ta (γρ. ti) vrase shqeretima θειά, μὴ κρατεῖσαι μὲ τὸ παλληκάρια, θὰ σοῦ τὰ σκοτώσῃ τὸ ἀστροπελέκι (Λαογρ. Β' 91,82).

² Ἀντιστρόφως κἀνταῦθα ὁ Hahn (II σ. 21) σημειοῦται τὰ Τοσκικὰ ἀντι τῶν Γεγικῶν. περὶ τῆς τροπῆς ταύτης βλ. Meyer Alb. Stud. I (1883) σ. 30-34.

³ Μπέλλου Ἀλβανικά σ. 14.

⁴ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Ἀνεξήγητον τὸ nestre ἀντι nesere· πάντα δὲ τὰ ἄλλα πρὸς γ. τοῦ Weigand (σ. 204) οὐ κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀναπτύξει. Περὶ ἀναπτύξεως βλ. Χατζιδ. Ἀκαδημ. Ἀναγν. Α' 147, Β' 545-548. Τὸ δὲ mesonj Τοσκ. μαν-

res)¹, plesés σκᾶσε (ἀντὶ plas), shprente ἤλιψε (ἀντὶ shprente), mjalte μέλι (ἀντὶ mjalte), belè ἀγοράζω (ἀντὶ ble, te belij), mbleth συνάζω (ἀντὶ mbleth), mbejedhene συνάζουσι (ἀντὶ mbledhene) καὶ mbelidhuni συναχθῆτε (ἀντὶ mbliidhi)². οὕτω καὶ ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀημάτων vinjene, temeshohene κττ. ὁμοίως καὶ ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀνομάτων ἐπεκτείνεται ἡ κατάληξις: sqeparine τὸ σκέπαρον (ἀντὶ sqeparë), vedekja ὁ θάνατος (ἀντὶ τοῦ Τσαμικοῦ καὶ Ἰταλ. deqja καὶ Τοσκ. vdekja), hazineja ὁ θησαυρὸς (ἀντὶ hazna Τουρκ.), hasmerite οἱ ἐχθροὶ (ἀντὶ hasmit Τουρκ.). Παρὰ τοῖς Ἰταλοαλβανοῖς ἐπέδωκεν ἐπὶ πλέον ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κλειστοῦ ε (βλ. Δημ. Camarda: Fyletia e Arbenore peregj kanekate (ἀντὶ kengete ἄσματα), laoshima (ἀντὶ laoshme λαϊκά) enkethyeme ne shkjipe). ἀξιοσημεῖωτα καὶ τὰ ἐξῆς: mekata (ἀντὶ τοῦ Γεγικοῦ mpkata ἀμαρτήματα Bogdan ἐν Diturija II 268), mesonj πάσχω (ἀντὶ psonj ἢ psonj). Ἡ ἀνάπτυξις ὀργιάζει ἐν τῇ μετὰ τῶν ὀνομάτων συνεκφορᾷ τῶν προσ. ἀντωνυμιῶν at πατήρ, titati ὁ πατήρ (ἀντὶ iati) γεν. te jatit. emma ἡ μήτηρ, tejemmen τὴν μητέρα (ἀντὶ temmen καὶ Τοσκ. temmen), ne shteri t'atia εἰς τὸ σπῆτι του (ἀντὶ ne shteri te ti), vetehene e tia τὸν ἑαυτὸν του (ἀντὶ vetjen e ti). Καὶ εἰς τινὰ ὀνόματα: dejerse (ἀντὶ dirse) ἰδρώς. Σπανιώτατα δὲ παρουσιάζονται ὀνόματα μετ' ἀναπτύξεως συμφώνων· π.χ. τὸ nestre (ἀντὶ nesere) αὐριον, djelme (ἀντὶ djem) παιδιά, (djalthë (ἀντὶ djathe) τυρός, ziarim (ἀντὶ ziar) πῦρ.

5. Ἀποβολὴ συμφώνων πρὸς ἐξομαλισμὸν καὶ εὐφωνίαν.

meritem (ἄ. merzitem) ἀπεχθάνομαι, kescenj (ἄ. kercenj) πηδῶ, dufej, αἰτ. dufejne (ἄ. dyfek), grua (ἄ. gruva) γυνή, dua (ἄ. duva) θέλω, ne (ἄ. nde) εἰς, mekat (ἄ. mpkat) ἀμαρτία, sheh (ἄ. msheh), Γεγ. fsheh Τουσκ.) κρύπτω, la (ἄ. lart) ὑψηλά³, nit (ἄ. ngit) κολλῶ, zit (ἄ. nxit) βία, dierte (ἄ. dverte θύραι (ἀποβολὴ τοῦ ν καὶ ἀνάπτυξις i)⁴, bukursohem (ἄ. xbukurohem) ἐξωραίζομαι,

θάνω ἐν Ἑλλάδι λέγεται nxe' cete ra nxure? psonj παρὰ τοῖς Βορείοις διδάσκει (Bogdan ἐν Ditur. II, 268).

¹ Καὶ Ἰταλοαλβανοί· therresh (Scand. 148).

² Τοῦτο καὶ Γέγιδες· mbeledhine (ἀντὶ mbledhene). δυσξύμβλητα ταῦτα παρ' ἡμῖν. e mbejdheshne shumeturme συνήγοντο ὄχλος πολὺς Λουκ. 5.15.

³ Κακῶς ὁ Weigand, γράφει lert Ἀττικὸν καὶ Γεγικὸν καὶ nalt Τοσκικὸν (σ. 205).

⁴ Σανσρκ. dvara-m, (ἀρχ. Σλαβων. dve ri). τὸ dver ἐξαίρει καὶ ὁ Βορρ ὡς ἀκραιφνῆ τύπον τῆς ἀλβανικῆς.

s h k u m ε (ἄ. shkumb) ἄφρος, r r g j e n t (ἄ. errgjent Λατ. argentum) και Ἰταλοαλβ. rrgjan. Ἔχομεν και μαλάκυνσιν τοῦ k : n g u g (ἄ. ckuq) ἐρυθραίνω (μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ c ἀνάπτυξιν εὐφων. n), g r u n d e (ἄ. krunde) πίτυρα, g u x o n j (ἄ. kukonj) τολμῶ, s g j o h e m, (ἄ. sqohem) ἔξυπνῶ, ὅπερ και ἀποβάλλεται u n d r e (ἄ. kundre) ἐναντίον. και μεταβολὴν τοῦ ç εἰς c: m e l c i (ἄ. meici) ἦπαρ, και εἰς shq: s h q a n (ἄ. çanj) θραύω, s h q e r (ἄ. çer) σχίζω.

6. Περὶ τῆς προσ. ἀντωνυμίας υπε ἐγώ¹, μετοχῶν τινων, τοῦ εὐφωνικοῦ th και τῶν ὑποκοριστικῶν.

Ἡ ἀντωνυμία αὕτη εἶναι σπουδαῖον διαλεκτικὸν γνώρισμα. Ἐν τῇ Μεταφράσει ἔχομεν *u* π.χ. do tua bej *u* kete², xdo dhri qe nukε ben tek *u* (ἄ. de mua Τοσκ.) peme³, nde mos qentrofi tek *u*⁴. ἀλλὰ και υπε ἐν τῷ αὐτῷ μάλιστα στίχῳ: qentroni mbe mua edhé *u*πε mbe ju. Ὅσον ἀπολύτως ἐπικρατεῖ ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ τὸ *u* τοσοῦτον σπανίζει ἐν τῇ Τσαμικῇ. μόνον οἱ Λιάπηδες, οἵτινες τὰ τελικὰ περικόπτουσι σύμφωνα (rellu, ἄ. rellumb περιστερά), ἔχουσιν ἐνίοτε *u*. και ἐν τοῖς παρὰ Ha h n λαογραφήμασι τετράκις μόνον ἀπαντᾶται τοῦτο: *u* martonem ἐγὼ νυμφεύομαι, kam *u* vellazer⁵ ἔχω ἐγὼ ἀδελφούς⁵; Ὁ Dozon ἔχει μόνον υπε.

Συνήθως ἀποβάλλεται, ὡς εἶδομεν, και τὸ t ἐν τοῖς ῥηματ. τύποις (kerune-kerune) και τῇ αἰτιατ. τοῦ ἐνικ. Zone, mone, mbrene (α. Zotne, motne, mbretne κύριον, ἔτος, βασιλέα). ἔτι δὲ nonje-dnonji τίς, κάποιος. e n e t e -endete τὰ ἐνώτια (Τοσκ. veth), και ngje nj -ndjenj αἰσθάνομαι. Ὁ Weigand (σ. 204) ἐνταῦθα ἔχει και ngjij -ndinj, ὅπερ σημαίνει καταλαμβάνω (και οὐχὶ παρατηρῶ) ἀντὶ τοῦ Τοσκ. marr vesh⁶ π.χ. neke ndit çe flit δὲν καταλαμβάνει τί λέγει πβλ. και τὸ δίστιχον: djlmeria njihete τὰ παλληκάρια γνωρίζονται.

ama del do ndihete ὅταν ἐξέλθουν θὰ καταλαμβάνονται⁶.

Ἄλλη μεταβολὴ ἐν τούτῳ τῷ ῥήματι δὲν γίνεται.

Μετοχαί. Καὶ ὁ μετοχικὸς τύπος διαφέρει τοῦ γνησίου Τοσκινοῦ ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς παραδειγμάτων:

¹ Τὸ u n e, ἀρχικὸς τύπος, συναπτόν πρὸς τὸ Αἰολ. ἰώ ν. οἷ τε Γέγιδες και Ἰταλοαλβ. ἔχουσιν *u*.

² Ἰωάνν. 14,13. ³ 15,2. ⁴ Ἰωάνν. 15,4.

⁵ Alb. Stud. II, 132, 165, 167, 168. Ἐν Ἀργυροκαστριτικῷ ποιήματι (Diturija, III, 314): deftoine te te deftoj—une sa viet do te rroj δεῖξε μοι, νὰ σὲ δεῖξω, ἐγὼ πόσα ἔτη θὰ ζήσω. ἐνταῦθα ὁ ῥυθμὸς ἀπῆται *u*. Ὁ Bogdan ἔχει υπε.

⁶ Λαογ. Β' σ. 104, 196. Περαιτέρω ὁ Weigand λέγει (σ. 204) ὅτι και ἀντὶ nk, mp ἔχουσιν οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ ng, mb, ὅπως και ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

duke rraze πίπτων (ἀντι dyke rrene) ¹, ἦτοι ἔχομεν *r* ἀντι *n*. και ἀντιθέτως· neke keje bene ute nji apusi ² (ἄ. bere) εἶχον καμωμένην, mire bene καλῶς καμωμένον, jam nxene te ze te tjege ἔχω μαδοῦσα ³ (Τοσικὸν). Συνηθεστάτη εἶναι ἡ μετοχή τοῦ οὐδ. ῥήματος *le j* = γεννῶμαι (ἄ. lind)· *ilege* ὁ γεγεννημένος ἢ (γεννηθείς)· *ish tri dit ç'* *ish lege* ⁴ εἶναι τρεῖς ἡμέρας γεννημένος. συναντῶμεν δὲ καὶ τοὺς περιέργους τύπους τοῦ *ha* καὶ *thaj* (τρώγω, ξηραίνω) *ajtur*, καὶ *thajtur vartur*, (ἄ. *vajtur*) ἀπερχόμενος, *thertur* (ἄ. *therur*) ἐσφαγμένος, καὶ *ve* (ἄ. *vajtur*)· *çe jape ve ne njatre bote* Λαογρ. Β' 116, 35 ποῦ εἶναι παημένοι εἰς ἄλλον κόσμον.

Οὕτως ἔχει ἄει καὶ ἡ Μετάφρασις καὶ τὸ μετοχικὸν *te le rite* ἡ γέννησις. Ἄλλοτε ἀντι τοῦ *r* συναντῶμεν *m*, ἦτοι ἔχομεν Γεγικήν μετοχήν :

mal' i larte (i) lulezua m βουνὸν ὑψηλὸν ἀνθισμένον·

ishte nje trim i pamartua m ⁵ ἦτο ἓνα παλληκᾶρι ἀνύπανδρον. *gra te martua me* ⁶ γυναῖκες ὑπανδρευμένοι, *te shtrenguame te* αἱ στενοχωρίαί, *te derguamite* ἡ ἀποστολή ⁷. ἀλλὰ καὶ *te qertuarit* ἡ ἐπίπληξις ⁸. Ἡ Τοσικὴ εἰς ταύτας ἔχει *ri luluzua e i pamartua e* κττ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἀξιοπαρατήρητον καὶ ὑποδηλοῖ τὴν τάσιν τῶν διαλέκτων πρὸς μόρφωσιν κοινῆς γλώσσης, ὅ,τι ἀκριβῶς συμβαίνει νῦν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἐφημερίδων τῆς πρωτεύουσῃς τῆς Ἑλλάδος. καὶ ἐκεῖ ὁ Τοσικὸς τύπος διαμορφῶν ὁσημέραι τὴν κοινὴν ἔλαβεν ἐκ τῆς Γεγικῆς πλὴν ἄλλων καὶ τὴν μετοχήν, ἣν ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων ἔχει ἡ Ἑλληνοαλβανικὴ π. χ.

jarin msimet tue i derguem te shtypen jape per jape.

nje artikull te gjate mbi kto te botuem ne nje fletore.

ne krye te nje rruges, e cila asht frekuentue me prej te huajve.

Τὸ εὐφωνικὸν *th*. Εἶναι περίεργος ὁ τρόπος τῆς συνδέσεως τοῦ ὀνόματος μετὰ τῆς κτητ. ἀντωνυμίας διὰ τοῦ *th*, χάριν εὐφωνίας, ὅστις σπανίως ἀπαντῶμενος ἐν τῇ νοτιῇ Ἑλλάδι ἐπέδωκε τὰ μάλιστα ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ· π.χ. *djaleth-im*, *vellath-im* ⁹ παιδί μου, ἀδελφέ μου, *djalethin eti* τὸν υἱὸν τοῦ ¹⁰, *iparethi flori*, *iditethi*, *itretethi* ¹¹, *vgjerithim* ὁ πεῦκος μου ¹², *lumthi ay çore vend* εὐτυχισμένον ἢ καλότυχον ἐκεῖνο τὸ μέρος ¹³, *punethi* ἡ δουλειά ¹⁴, *nikoqirth*, *shokth*, σύντροφος, *malthi* πόθος. *vetmith* μόνος, *sontenith* ἀπόψε ¹⁵. προσαρτώμενον

¹ Λαογρ. Α' 82,3. ² Weigand 178. ³ Meyer All. Stud. V, σ. 9. ⁴ Λαογρ. Α' 93. ⁵ Αὐτ. Β' 104, 189. ⁶ Meyer Alb. St. V, 34. ⁷ Αὐτ. 36, 46. ⁸ Meyer 36 καὶ 46 *ifilluami* ὁ μονογενής.

⁹ Λαογρ. Α' 102. Β' 116,35. ¹⁰ Meyer Grammi. 61 τοῦτο ἐν Κοριτσᾷ ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ Μήτκου, ὅθεν ἀμφίβολον. ¹¹ Λαογρ. Β' 111,263. ¹² Αὐτ. Α' 102. ¹³ Hahn II, 134. ¹⁴ Weigand 194. ¹⁵ Scanderbeg 170, 166.

δὲ εἰς τὸ θέμα τοῦ ὀνόματος λαμβάνει τὰς πτωτικὰς κατάληξεις: *i lavosi kra-*
hethin τὸν βραχίονα, *djalithin*¹. Κατάχρησιν ποιεῖται ὁ *de Rada* εἰς
τὴν μετοχὴν *me vrathim* φονεύων, *me prethim* κόπτων, *me dejturith*
μεθυσμένος. Οὕτω καὶ ἐν *Budi* τῆς βορείου Ἀλβανίας: *petkuthi* ἐπενδύ-
της, *fillthi* μικρόν, νημάτιον. ταῦτα καὶ τὸ Ἰω. 13,30 *djelmthite mi*
τεχνία μου δηλοῦσι πασιφανῶς, ὅτι τὸ εὐφωνικὸν *th* κατήντησεν ἔπειτα ὑπο-
κοριστικὴν κατάληξιν. Περὶ τούτου οὐδεὶς τῶν γραμματικῶν ἐσημειώσατό τι,
πλὴν τοῦ *Meyer* ἐξηγησαμένου διὰ πολλῶν παραδειγμάτων μόνον τὴν θέ-
σιν καὶ γένεσιν νοῦ *th* καὶ ἐν ἄλλοις ὀνοματικοῖς καὶ ῥηματικοῖς τύποις².

Τὸ ὑποκοριστικὸν - *ze*. Καὶ τούτου ὑπερβολικὴ ἐν Ἑλλάδι γίνεται
κατάχρησις. Ἐν τοῖς λαογραφήμασι π.χ. τοῦ κ. Σωτηρίου συναντῶμεν *ka sel-*
leze, *bukeze* ψωμάκι, *pallathureze*, *djalez* παιδάκι, *mjekre-*
ze, *tutizenevet* ἀπ' ὄλους³, *dromizene*. Ἐντεῦθεν μετεδόθη καὶ εἰς
τὰ ἐπιρρήματα ἄνευ ὅμως ἐννοίας σμικρότητος. *vertetaze*⁴, *fshetaze*
κρυφίως⁵, *glunjaze* γονατιστί,⁶ *njericize*⁷. ἐν τῇ Μεταφράσει
καὶ εἰς-*za*: *faqeza dotu thom juvet* παρορησίᾳ λαλήσω ὑμῖν⁸. Ἐν Πόρῳ
ὑπάρχουσι καὶ ἐπιρρήματα λείγοντα εἰς-*risht*: *burrerisht* γενναίως,
grarisht γυναικωδῶς⁹. Ταῦτα τὰ τελευταῖα νῦν ἐν Ἀλβανίᾳ πολιτεύον-
ται, τὰ δ' ἀνωτέρω πάμπαν ἀήθη. Περίεργος εἶναι καὶ ἡ προσφωνημα-
τικὴ τούτων κλητικὴ, *tatezô*, *mémmezô* καὶ *mémmezô*, *thjaketzô*,
πατεράκι, μανίτσα, θειίτσα, *vashetzô* κοριτσάκι καὶ *bilezô*¹⁰. Σπανιώτατα
καὶ ταῦτα παρ' ἡμῖν¹¹. συνήθεις αἱ κλητ. εἰς-ο' *memmô*¹², *Zotô*: *si po-*
*munt te benete kejo pune Zotô*¹³ (ἀντὶ ο *Zot*), *birô* καὶ *birô*, καὶ *pe-*
nô (οὔτω καὶ μόνον ἀκούεται ἐν Κοριτσᾷ) ἄ. παιδί μου, μητέρα μου' π. χ.

nismu, *nismu dhentetô*...

*uratene memmezô*¹⁴.

Κατ' ἐπέκτασιν δὲ ἐν τοῖς ἄσμασι καὶ ἐν τέλει διαφόρων τύπων:

¹ Αὐτ. 144. ² Alban. Studien I, 31-34.

³ Meyer Alb. Stud. V, 10,15. ⁴ Λαογρ. Α' 104, Meyer 41, Χριστοφ. *vertet* ἀληθῶς. ⁵ Weigand 194. ⁶ Meyer 35. ⁷ Ὀλίγον, εἶναι τὸ μόνον τοῦ εἰδους τούτου, ὅπου ἐνθυμοῦμαι λεγόμενον ἐν τῇ περιφερείᾳ Δεβόλεως, ὅπερ ἐν Κοριτσᾷ καὶ ἐν Πόρῳ συνηθέστατον ὑπ' ἄλλον τύπον ἦτοι *riske* (Meyer 37). ⁸ Ἰω. 16,25. ⁹ Meyer 39,40. ¹⁰ Meyer 60. ¹¹ Ἐξ ὑποκοριστικῶν τοιούτων προήλθον αἱ τοπωνυμιαὶ τῆς Ἀττικῆς Θράσιζας, Ντράσιζα, Πύριζα, Κοπρίζα, Δρέζα, Ξυλοκέριζα, Καλογρέζα, Βελανιδέζα κττ. Βλ. Τοπωνυμίας τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τοῦ φίλου Ι. Σαρεῆ ἐν Ἀθηναῖ τόμ. 40 σ. 117-160.

¹⁴ Ἐκ Ῥίτσας, Ἡμερολόγ. Δωδώνη Β' 1899, σ. 130.

Ç' jan ata qe vifin - ð ?
 Mena ime moj nen - ð ?
 Jane krushq Ducatas - ð
 bija-ime moj bij - ð !¹

Τοιαῦται καὶ τοσαῦται αἱ ποικιλίαι καὶ διαφοραὶ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς καὶ ταύτας ἐν ταῖς οὐσιωδεστέραις περιορισθέντες συνηγάγομεν ἐνταῦθα, ἵνα ὁ διεξιὼν τὴν Μετάφρασιν ἔχη ἀεὶ ὑπ' ὄψιν πρὸς πλήρη κατανόησιν τοῦ λόγου καὶ τῆς φράσεως. Ἡ διάλεκτος αὕτη ἐπὶ 600 σχεδὸν ἤδη ἔτη ἐν τῷ τερπνῷ τῆς Ἑλλάδος κλίματι μεταφυτευθεῖσα ὑπέστη διάφορον ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης τῆς μητροπόλεως ὡς πρὸς τοὺς τύπους καὶ τὴν φθολογίαν ὡς πρὸς τὴν λεξιλογίαν δὲ ἀντὶ τῶν ὀλίγων Τουρκικῶν καὶ Σλαβικῶν λέξεων ἐκείνης ἐνταῦθα ἔχομεν εἰς πλησμονὴν τὰς ἑλλ. λέξεις καὶ ὀλίγας φραγκικάς, ὥστε ὁ ἀδαῆς τῆς Ἑλληνίδος Ἀλβανὸς δυσκόλως τῇ ἀληθείᾳ δύναται νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Μενιδιάτου καὶ Κουλουριώτου.

II. Αἱ κυριώτεραι λέξεις, ἐν αἷς διαστέλλεται ἡ Ἑλληνοαλβανικὴ τῆς Τοσκικῆς.

Ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου παρετάξαμεν λέξεις τινὰς τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου ἀπαντιωμένας ἐν τῇ Μεταφράσει. Ἐνταῦθα σταχυολογοῦμεν ἄλλας ἐκ ταύτης ἰδιωματικὰς συνήθως ὑπὸ ἄλλον παρουσιαζομένας τύπον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν προειρημένων καὶ συνάπτομεν ἅμα τὴν ἀντίστοιχον Τοσκικὴν λέξιν. Οὕτω δύναται ὁ ἀναγνώστης ὅσον ἔνεστι πληρεστέραν ἔννοιαν τῆς διαλέκτου λαμβάνων εὐχερῶς νὰ διακρίνη τὰ ἐν τῇ Μεταφράσει διάφορα τῆς τῶν Νοτιοαλβανῶν γλώσσης. Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι οὔτε πάσας ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ τὰς διαλεκτικὰς περιλαμβάνομεν λέξεις, ἀλλ' οὔτε καὶ οἰανδήποτε μὴ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ κυρίως Τοσκικῇ—καὶ εἶναι μέγα τούτων τὸ πλῆθος—οὐδὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν ἢ τῆς Ἑλληνικῆς εἰλημμένας οὐδὲν γὰρ αὗται συμβάλλονται τῷ προτεθέντι ἡμῖν σκοπῷ, τῆς ἐκθέσεως δηλονοῦν τῶν διαλεκτικῶν διαφορῶν. Φρονοῦμεν, ὅτι σὺν ταῖς ἑκασταχοῦ τῆς παρουσίας πραγματείας ἐγκατεσπαρμέναις λέξεσι καὶ βράσει τῶν προεκτεθειμένων ἐν τε τοῖς τύποις καὶ τῇ προσφδίᾳ ἔχει ὀπωσοῦν ἀπρητισμένην ὁ ἀναγνώστης τὴν τῆς διαλέκτου ταύτης εἰκόνα.

a n d e — de ἐάν. ὁ σύνδ. de πρὸς ἐπίτασιν λαμβάνει καὶ τὸ ἑλλην. ἄν· a n d e do te rosh mire ἐάν θέλῃς νὰ ζήσης καλὰ M.17,20², a n d e befsha u kete ἐὰν ἔκαμνον ἐγὼ τοῦτο M.33, a n d e je trim i mire ἐὰν

¹ Ἐν Λιπουριᾷ, Diturija III σ. 342.

² M= Meyer Albanesische Studien V.

εἶσαι καλὸ παλληκάρι M.33, a nd e me do ἔαν μὲ ἀγαπᾷς. εἶτα καὶ μόνον τὸ ἄν' a n ishte edhe ndonje ftoho ἄν ἦτο καὶ κανέννας πτωχός.

bare m—humbem ἀπόλλυμαι, φθίνω (Γεγ. bire m καὶ vdi rem καὶ dvi rem bdare m) ἔκ τοῦ ἑλλ. βαρ, βάρανθρον, var. ἄλβ. τάφος. Ἀμφίβολον τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Χριστοφοροῦ, ὅτι τὸ bare m εἶναι καὶ Τσαμικὸν (ἢ Μετάφρασις ἐν γένει ἔχει humbas καὶ humbem). Τὸ ῥῆμα ἔχει ποικίλους τύπους ὡς δεικνύουσι τὰ ἑξῆς πρὸς γμ. i erth te bare n mente τοῦ ἦλθε νὰ χάσῃ τὰ μυαλὰ Λαογρ. Α' 104, do bare te njeri nga na θὰ χαθῆ ἕνας ἀπὸ μᾶς Β' 93,89, sa te bare mi te di-me mire te bare sh ti ἀντὶ νὰ χαθοῦμεν οἱ δύο, καλλίτερα νὰ χαθῆς σύ, nga ketu je bar-ture ἔντεῦθεν εἶσαι χαμένος Λαογρ. Β' 105,208, u buare ἔχάθησαν 115,26, bar u χάσου M.55, ata ce kane te raka . . . bare ne edhe te rakate (ἐνεργητ.) οἱ ἔχοντες τὰ ὀλίγα, χάνουσι καὶ τὰ ὀλίγα M. 15, rbi er jete ne t' ime χάνω τὴν ζωὴν μου M.19 καὶ ἀλλαχοῦ. Πρὸς τούτοις καί: te bar jete ne t' ime νὰ χάσω τὴν ζωὴν μου M.19, e rbuare separate καὶ rbuare m separate ἔχασαν τὸν πέλεκυν, ἔχασαμεν τὸν πέλεκυν M. 25, rbi r hem M.28 (ὁ ἐνεστώς), e gati te bir edhe jete n e tia καὶ ἔτοιμος νὰ χάσῃ καὶ τὴν ζωὴν του M.29. Ἐν Ἑλικῶνι καὶ ὁ ἀόρ. u mbuare sa ἔχάθη, u mbasare ἔχάθησαν, ce mbures? τί ἔχασες; Ὁ Χριστοφ. (σ. 16) ἔχει καὶ ἐνεργ. τύπον μετὰ παθ. σημασίας vdi r καὶ bi r κτλ. Γεγικὸν καὶ τοῦτο· ὅθεν ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι συμφυρμὸς τῶν δύο τύπων (βλ. bir hem).

bi ce le καὶ bi z ge le — perplot πληρέστατα M.70.

bi n ja r — bi n ja k δίδυμος M.51.

bi r he m καὶ rbi r hem ἀφαρπάζομαι, ἐκλείπω (βλ. bare m)· te mos bi r he te fara e shqirjese νὰ μὴ ἐκλείψῃ τὸ γένος τῆς Ἀλβανικῆς M.7, e vej te bi r he j karani καὶ πήγαινε νὰ χαθῆ τὸ καράβι M.16, te pa-surit e mbretit bi r he te ἡ κτῆσις τοῦ βασιλέως χάνεται καὶ rbo ra ἀπώλεσα M.40.

bi o n j, mbi o n j—(mbush), mblush γεμίζω (πί-μ-πλη-μι, im-ple-o)· mbluane tuti kozmine nga te thenete ἐγέμισαν ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τὰ λόγια M.45, me blove gjine lot μ' ἐγέμισες τὸν κόρπον δάκρυα Λαογρ. Α' 89,51, muair nje penekrye e bloj mire, πῆρε ἕνα προσκέφαλον καὶ τὸ ἐγέμισε καλὰ 101. ἐν Ἑλικῶνι mbluon j καὶ mbshton j, Ἴταλοαλβ. bion j. Ὁ πλήρης τύπος ἐν Κοριτσᾷ mbulon j καὶ εἶτα ἐν Ἑλλάδι mbelon j· mbelo spritharine bote γέμισον τὸν πίδακον χώματος Λαογρ. Α' 98,121.

bo re — debo re χιών Λαογρ. Α' 87,34 Γεγικὸν ἀπὸ Βερατίου καὶ πρὸς Νότον debo re, ἐν Ἀργυροκάστρῳ καὶ çbo re, Ἴταλοαλβ. sbore Hylli i Drites 1931 σ. 511.

botε—dhe γῆ, χῶμα, πηλός· te ecurite per ne botε Λαογρ. B' 103,183 τὸ διὰ τοῦ χῶματος βαδίζειν (=τὸ πλέον ἤσυχον βάδισμα), doτe ngalles bot ne ne shtepi θὰ φέρῃς τὸ χῶμα εἰς τὸ σπῆτι (λικμίζων, ἐν Βαθει), theru si thereshε p̄ota—thoe: do na ndanje bota σφάζου ὅπως ἐσφάζεσο πρῶτα εἰπέ: θὰ μᾶς χωρίσῃ τὸ χῶμα Λαογρ. B' 103, 182. ἀλλὰ καὶ κόσμος·

ato kane allargjinoτe — ce jane ne njatre botε αὐτὰ ἔχουν οἱ ξενιτευμένοι, ποῦ ἔχουν μεταβῆ εἰς ἄλλον κόσμον 116, 35, friksi dheu friksi bota (συνώνυμα) 110,257. Παρὰ τοῖς κυρίως Ἀλβανοῖς botε = γῆ, ἡπειρος, κόσμος, ἄνθρωποι, λαός, ξένοι (βλ. Χριστοφ. σ. 49), ἐνῶ παρ' Ἱταλοαλβ. ἔχει τὴν σημασίαν, ἣν καὶ ἐν Ἑλλάδι· me te ngrehashin cope botε = νὰ τὴν ἐσήκωναν ὡς κομμάτι χῶμα, Scanderbeg 232. παρ' ἀμφοτέροις ὅμως καὶ kozmi (ιδίως ἐν Ἑλλάδι) p̄o nde di u babe mjere - se do benet kozm' i erre ἐὰν ἐγνώριζον δυστυχισμένε πατέρα, ὅτι ὁ κόσμος θὰ σκοτισθῆ¹.

buçe — bushtre σκύλλα· dosa dhe buça bejne ksill ἢ σκρόφα καὶ ἡ σκύλλα συνομιλοῦν M.30.

çan̄j — thvenj θραύω· çan̄j bastune θραύω τὴν ῥάβδον, καὶ çon̄j M.42 (κεάζω).

çel, n̄cel — ndes ἀνάπτω· n̄cel ziarmin ἀνάπτω τὴν φωτιά. καὶ οἱ Ἱταλοὶ çel ziarin² καὶ ruatin pa çelur ἐφύλαξαν ἄσβεστον³.

çegon̄j — p̄erflas κατηγορῶ, πειράζω· tuti i çegoni ὄλους τοὺς πειράζετε Λαογρ. A' 83,6. (βλ. ἄνωτ. περὶ τῆς ἔτυμολογίας).

çon̄j καὶ n̄çon̄j — gjej, gjenj εὐρίσκω· te te çoje betalia νὰ σὲ εὔρη ἢ πανοῦκλα ἐν Βαθει, do ços ndonje bela θὰ εὔρης κανένα μελὰ Λαογρ. A' 86, 30, londari edhe arkudha çuane nje viç ὁ λέων καὶ ἡ .. εὔρον ἓνα μοσχάρι M.21, neke n̄çona dhromine δὲν εὔρον τὴν ὁδόν. Παρὰ Χριστοφ. σ. 450=ὕψω Γεγ. çoj syte ne qelle ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν σημαίνει καὶ στέλλω. Ἐν τούτοις συναντῶμεν σπανίως καὶ τὸ gjenj ἢ μάλλον vgjej· nek u vgjent nje gur me cera δὲν εὔρέθη λίθος με γωνίας (ἀγκωνάρι) Λαογρ. B' 108,242, nde jam jashte, mberda vgjendem, ἄν καὶ εἶμαι ἐκτός, εὐρίσκομαι ἐντός 102,173, gjeti ἐπέτυχε M.40. συνηθέστατον τοῦτο ἐν Ἑλικῶνι ἀντὶ τοῦ çon̄j, ἐν δὲ Κολωνίᾳ σημαίνει κυνηγῶ ἢ τίθεμαι εἰς κίνησιν ἐπὶ ζώων ὀδευόντων ἐν γένει (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κοριτσᾶς).

çukure πληθ. cukura—xhumbe κορυφή ὄρους· prane nje çukure çuane shume dhent W.174⁴ πλησίον μιᾶς κορυφῆς εὔρον πολλὰ

¹ Diturija τόμ. A' 9. ἐκ Πόρου τὸ ποίημα. ² αὐτ. II. 311. ³ αὐτ. 310.

⁴ W = Weigand Das Albanesische in Attika ἐν Balkan—archiv II. 1926 σ. 167-220.

πρόβατα. *çukε τσούκα* ἐν Ἄθῳ ἢ ὑψηλὴ κορυφὴ καὶ ἐν Προμετῇ τὰ αἰδοῖα μικροῦ παιδίου.

çun, çuci — *kar* πέος ἐν Ἐλευσίνι, ἐν νοτίῳ Ἄλβανίᾳ *çun* 12ε-
τὲς παιδίον ἢ *shule* καὶ *cul* ἐν Μαλεσίᾳ.

daldis — *kuxonj* θαρῶ, *τολμῶ* M.72.

dej — *rasneshre* μεθαύριον E¹. ὁ Χριστ. 94 γράφει : Τσαμ.-Ἀργυρ.

djema — *dje* χθές.

deveronj — *parkonj, qerthullonj, rethonj* κυκλώνω. τὸ *devre* ὑπάρχει καὶ παρὰ τοῖς Νοτιοαλβανοῖς καὶ σημαίνει περίοδον ἢ μᾶλλον ἐποχὴν : *devre q' arrime!* ἐποχὴν ποῦ ἐφθάσαμεν ! (*deveronj* κάμνω ἑτέραν περίοδον χρόνου εἰς τὴν ξενιτείαν (ὁ Χριστ. ἐαρίζω, *peron* τὴν ἄνοιξιν).

dertonj, ndertonj — *godis, benj* κτίζω, κάμνω, κατασκευάζω *dertonj shterine, bojen, fagjne* E. κατασκευάζω τὴν οἰκίαν, τὸ χῶμα, τὸ φαγητόν (τὸ τελευταῖον καὶ *ndreq*). οἱ Τόσκιδες *ndertonj shterine* = ἐπιδιορθώνω κτλ. ὅπερ καὶ *hujdís* λέγεται καὶ ἐν γένει *ndreq* (=κυρίως ἰσάζω). τούτου δὲ ποιοῦνται κατάχρησιν οἱ ἐν Ἑλλάδι *ndreq zogun* ἀντὶ *sprastronj z.* καθαρίζω τὸ πουλί.

díçe behet — *çeç behet* κάτι γίνεται E.

díçu be — *çeç u be* κάτι ἔγεινεν E.

díçerthonja — *çeç thosha* κάτι ἔλεγον E.

dicile — *dicush* κάποιος.

dorberi — *koré, tufe, turme* ἀγέλη M.43.

drashte — *torbe torbās* ἢ *tourbās* E.

dreqt — *dale me dreqt* = *me nga dale* σιγὰ σιγὰ, *dreç* ἀκριβῶς, ἴσα E. *ku dreç e kanë shterine* ποῦ ἀκριβῶς ἔχουσι τὸ σπῆτι.

dridhem — *kithenem* ἐπιστρέφω· *ama psaraj u droth ne kalin* ἐγύρισε εἰς τὴν καλύβην W.187, *drithu meta ne gruaja* ἐπίστρεψον ἔπειτα εἰς τὴν γυναῖκα 190, *dridhem te veshtonj* στρέφω νὰ βλέπω Λαογρ. A' 86,32, *dridh te ndajme sevthane* γύρισε νὰ μοιράσωμεν τὸν ἔρωτα B' 95,105, *drith sin' e luaje* γύρισε τὸ μάτι καὶ παῖζε 101,157. Τὸ ὄημα *dreth* παρὰ τοῖς Νοτιοαλβανοῖς σημαίνει κλώθω, εὐνουχιάζω καὶ μέσ. *drithem* τρέμω, εὐνουχίζομαι καὶ *dridhet dheu* σείεται ἡ γῆ.

drize — *dru drūs, pān dēndron u njit sipre nde nje drize e shkunt farazet e drizese* ἀνέβηκε ἐπάνω εἰς ἓν δένδρον καὶ ἐτίναξε τοὺς σπόρους (τὰ βαλανίδια) τοῦ δένδρου M.29. *pān tounantion* οἱ Τόσκιδες *drize* = θάμνος καὶ κατὰ τὸν Χριστοφ. 108 ἄκανθα.

¹ E=Ἑλικῶνος περιφέρεια, χωρία Δομβραίνα, Χόστια, Ζιζίκι, Κυριάκι κττ.

d u a — *duva* θέλω, ἀγαπῶ· *me ndote* (ἄ. *me do*) με ἀγαπᾷς M.41.
du retille — *dhuneti* Γεγ. *dhurate* Τοσκ. δῶρον, χάρις (ἔλλ. δω-
 ροῦμαι) M.46.

d h u n e — *turp* ἐντροπή· *me muarr d h u n a e dunjajt* με πήρεν
 ἡ ἐντροπή τοῦ κόσμου Λαογρ. B' 108,238. παρὰ Χριστ. σ. 89 σημαίνει
 λύπην, βίαν καὶ προᾶξιν ἐπιβλαβῆ.

e a, e a n i — *ajde, ajdeni* ἔλα, ἔλατε. καὶ ἐν Budi ¹ *eja, eani*. ἀναφέρο-
 μεν τὸ τοῦ δημοτ. ἄσματος (Ὑδραίων καὶ Σπετσιωτῶν) *ἔγια μόλα, ἔγια*
λέσα, ὅπερ εἶναι ἄλβανικὸν ἠδόμενον ἀσυναισθήτως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς
 προανάκρουσμα καὶ ἐπωδὸς ἑλληνικῶν ἄσμάτων.

e c e n j — *vete, baris* περιπατῶ· *ec' nde dhrom' e klanj me lot*
te zi περιπατῶ . . . καὶ κλαίω με μαῦρα δάκρυα Λαογρ. B' 91,79, *te*
ecurit τὸ περιπατεῖν 103,183, *ec ejne bashke* περιεπάτουν ὁμοῦ M. 20.
 ταύτην τὴν σημασίαν ἀναγράφει καὶ ὁ Χριστοφ. 117, πρὸς δὲ καὶ τὴν
 τοῦ ἔρχομαι, ὅπερ ἐσφαλμένον. λέγομεν π. χ. *ec jashte* πήγαινε ἔξω. συνή-
 θως ὁμως παρ' ἡμῖν τοῦτο λέγεται ἐπὶ ζώων φορτωμένων· *mushkat ec en*
pire τὰ μουλάρια περιπατοῦσι καλά, *te ecurit' e kalit* τὸ περιπάτημα
 (ῥεβάνι) τοῦ ἵππου, ἐπὶ ἀνθρώπων λέγομεν *vete* πηγαίνει, *baret* περιπατεῖ.

edheva — *edhe unë* ἀγῶν· *n' ato ksenjiti te thella* — *meletis te*
vinj edheva (Λαογρ. B' 96 τέλ.) εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην ἐκείνην ξε-
 νιτειᾶν . . . νὰ ἔλθω καὶ ἐγώ.

ehenj — *mpreh, preh* ἀκονίζω· *nje derk i eger . . eh en dhe-*
mbete ἕνας ἀγριόχοιρος ἀκονίζει τὰ δόντια M.30. *ahem* Γεγ. καὶ *ehem*
 Τοσκ. πρίσκομαι ἐκ τροφῆς, ὅπερ καὶ *fryhem* ἢ *frihem* λέγεται.

ene — *placka* (Σλαβ.) τὰ πράγματα τοῦ οἴκου· *i shrtotj te flij, po*
pse pa ai enete παλὸ τοῦ ἔστρωσε νὰ κοιμηθῆ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶδε
 τὰ ῥοῦχα παλαιὰ Λαογρ. A' 93, (*do te martonj*) . . . *edhe me nje stive ene*
 Λαογρ. B' 93,86 θὰ σὲ παντρέψω . . . καὶ με μιὰ στίβα ῥοῦχα Λαογρ. A' 93,86,
 ἀπ πληθ. *ene* Γεγ. ἀγγεῖον. *enete* Τοσκ. τὰ σκεύη τὰ μαγειρικὰ καὶ ἐνώτια.

eshter — *koske* ὄστον W.191 (Σλαβ. *koske* Μαυροβ. *kostke*)·
e brenda jane plot eshtera (sic) *te se vdekuret* Ματθ. 23,27. ἐντεῦθεν
 ὡς νομίζω παρέλαβε τὸ ὄνομα ὡς Τοσκικὸν ὁ Χριστοφ. εἰς τὸ Λεξικόν.
 ὁ *Hahn* (III 34) ἔχει μόνον τὸ Γεγικὸν *eshtena*.

etja ἡ δίψα ἐν Ὑδρα καὶ Σπέτσαις. παρὰ μὲν τοῖς Βορείοις *et-i'*
kam et per uje ἔχω δίψαν διὰ νερόν, παρὰ δὲ τοῖς Νοτίοις πάντοτε πε-
 ριφραστικῶς *meriet uje* μου πίνεται νερό, ὅπως καὶ τὸ *peinō*: *me*
hahet buk u μου τρώγεται ψωμί, σπανίως δὲ *kam uri* ἔχω πείναν.

¹ Κώμη τῆς βορείου Ἀλβανίας, ὅθεν ὁ Χριστοφ. ἠντλησε πολὺ ὕλικόν.

farenje — donje κάποιος-α-ο· do gjendet farenje gjilpere
 B¹ θὰ εὐρεθῆ κάποια βελόνη. σημαίνει δὲ τὸ fare² καί που, πουθενά,
 veshtuane torre fare tate ἐκύτταξαν πέριξ πουθενά πατήρ Λαογρ. B'
 53, καὶ ἀμφοτέρω: te gjen donji fare shkak W.191 νὰ εὕρισκε οἶαν-
 δήποτε αἰτίαν.

femçe — thumb κέντρον (ἀγκάθι) κατὰ τὸν Meyer (σ.76) ἐκ τοῦ
 thembonj (γρ. thumbonj) ἀγκυλώνω, ἐρεθίζω (μεταβολῆ τοῦ th εἰς f).

filloi πληθ. filloite ἐρωτικῆ συνέντευξις·

nde te njoha vre dhjosmali ἄν σὲ (ἐγνώρισα) γνωρίσω βρὲ λεβέντη
 do te siell ne filloi θὰ σὲ προσελκύσω εἰς συνομιλίαν.

Λαογρ. B' 97,115. ἡ λέξις οὐχὶ ἐκ τῆς ἑλλ. φίλος, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως
 θὰ ὑπέθετέ τις, ἀλλ' ἐκ τῆς Σκοδριανῆς fijoj μνηστεύω ἀρραβωνιάζω
 (Τοσκ. vlonj), ὅθεν καὶ fijese, vlese ἀρραβώνιασμα. ὁ πλήρης τύπος fil-
 loij, ἀλλ' ἔχομεν καὶ filloj, za ἡ ze fill ἄρχομαι, πιάνω τὸ νῆμα ἐπομένως
 ἀρχομαι (Τοσκ. nis). οὐδεμίαν βεβαίως σχέσιν ἔχει τὸ νῆμα πρὸς τὸν ἀρ-
 ραβῶνα, ἀλλ' ὅπως τοῦτο εἶναι ὁ πυρὴν ἢ ἀρχὴ τοῦ ὑφάσματος, οὕτω
 καὶ ὁ ἀρραβῶν τοῦ γάμου. ἐκ τούτου ἐν Ἑλλάδι τὸ :

filloisem συνομιλῶ ἐρωτικῶς, ἐνῶ τὸ fillohem ἀρραβωνιάζω, ὅπερ
 καὶ mbulonj (κυρίως σκεπάζω) καὶ mblonj καὶ vlonj λέγεται, (ἴσως ἐγένετο
 χρῆσις καὶ ὑφάσματος ὡς δώρου εἰς τὴν σύναψιν τοῦ ἀρραβῶνος)·

ea te filloisemi — ra djelm jemi e ojdisemi

ἔλα νὰ συνομιλήσωμεν (νὰ ἐρωτευθῶμεν), καὶ παιδιά εἴμεθα καὶ ταιριάζομεν
 Λαογρ. A' 90,55. Ἐκ τῆς τοῦ ἀρχεσθαι σημασίας ἔλαβε τὸ filloj
 καὶ τὴν τοῦ ἀριθμεῖν M.76.

ifilluami — i vetemi ὁ μονογενῆς⁴.

fundér - fundér — çrejt - çrejt M.77 γλήγορα, γλήγορα.

fundit — fare smunt fundit = smunt fare δὲν ἤμπορῶ διόλου.

futumak — i merzitur (Σλαβ.), i urrejtur ἀποκρουστικός M.77.

frushkullinj — veshellenj, vershellenj σφυρίζω M.77. ἐκ τοῦ

Γεγικοῦ vishkelloj, vishkulloj, ἐν Καβάγια frashullij.

gamelisem — leh γαυγίζω M.24.

¹ B = ἐν Βαθεῖ τῆς Αὐλίδος ἔναντι τῆς Χαλκίδος, ἔνθα παρεθέρισα δις 1919—
 1920.

² Ἀντὶ τούτου ὁ Meyer σ. 77 ἔχει καὶ fraço τίποτε.

³ διοσμάλῆς (ἄγνωστος ἢ λέξις ἴσ. ἐκ τοῦ ἡδύοσμος-διδόσμο, ὡς ἔχομεν καὶ ἄλλας
 τοιαύτας μεταφορὰς ἐξ ἀρωματωδῶν φυτῶν (βλ. Ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθέων) εἰς ἐρωτας.

⁴ Meyer 46, ὅστις παραπέμπει εἰς Ἴω. 1,18, ἔνθα ὁ μὲν Γρηγόριος ἔχει
 i vetemi, ἡ δὲ Γεγικὴ μετάφρασις vetem - lemi. καὶ ἐν ἄλλοις παραπέμπει οὗτος εἰς
 τὴν μετάφρασιν (ὠρισμένα κεφάλαια) τὴν ἐν τέλει τῶν Alb, Studien V.

gatis—gezohem χαίρω E. ἐν Ἀττικῇ herem.

gerdhes, gerdhis—merdhinj, merdh:h, merdhás, ἐν Κοριτοῦ ng rinj κρυώνω M.77 ὄθεν gerdhinj, gerdhim καὶ merdhim M.21. kardhiás E (ἡ καρδία θεωρεῖται ὡς ἔδρα κτλ.).

gjerdellan—gerreshmaq λάρουγξ W.195 καὶ kapexerk (αὐτ.). ἐν τῷ Ἑλληνοαλβανικῷ λεξικῷ τοῦ K. Tasi, (Ἀθῆναι 1928) gergelak, skerfull, fyt, rrul, ἄπερ ἀσφαλῶς εἰσι Γεγικά. Τοσκικὸν εἶναι τὸ gurmaz (γρ. gurmas).

gjera, gjerasa—gjer, gjersa ἕως, ἕως ὅτου gjera mbrema B. ἕως ἐσπέρας.

gjigjem, gjegjem—degjonj ἀκούω. ἐν τῶν πλέον ἰδιωματικῶν ῥημάτων τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς (καὶ Γεγικῆς), ὅπερ ἀμέσως διακρίνει τὸν ὁμιλοῦντα (παρ' ἡμῖν ὁ τύπος διετηρήθη ἐν συνθέσει përgjegjem ἀποκρίνομαι). παρατ. gjegje W.181, ἀόρ. ἐνσιγμος u gjesh a καὶ u gjigja, u gjegje, u gjigji. προστ. gjegju καὶ gjigju ἄκουσον. ἐνιαχοῦ δὲ ἀκούεται καὶ ὁ τύπος degjonj: duva te (de)gjon djalen θέλω ν' ἀκούω τὸ παιδί, digjuri ὁ ἀκουόμενος, καὶ ὁ Bogdan njerij me ndegjiuem e me gjegjune ἄνθρωπος νὰ ἀκούη καὶ ἀκούων...Diturija II σ. 268.

gjim(ε)se, gjems, gjimpse—gjysme ἡμισυ (ἐκ τοῦ *Φημισυ) καὶ τοῦτο Γεγικόν shkoj nje varke me plehure-gjems a Turq, gjemsa gjauere. Λαογρ. Β' 112,271 πέρασε μιὰ βάρκα μὲ πανιά — ἡ μισὴ μὲ Τούρκους ἡ μισὴ μὲ γιαιούρηδες (=Χριστιανοί).

grasith—kopsht, kopesh (Ἰταλοαλβ. Hylli i Drites, 1931, σ. 518), bashçe W.170 κῆπος. τὸ α' ἐκ τοῦ γρασίδι (Νεοελλ.), τὸ β' ἐκ τοῦ ἑλλ. κῆπος, ὄθεν ὁ Tasi ἔχει καὶ qipsht, καὶ τὸ γ' ἐκ τοῦ τουρ. baktse.

grinj—pres κόπτω do te grinj donje dru θὰ κόψω κανὲν ξύλον B. κυρίως παρ' ἡμῖν τὸ grinj ἐπὶ τῶν εἰς λεπτὰ μέρη κατατεμαχιζομένων λαχάνων ἢ κρέατος, ἄπερ λέγονται cikra grinj korminkat κατατεμαχίζω τοῦ ἀρνίου τὰ ἔντερα (διὰ μαγειρίτσαν).

igrumbë—i shtruker M.77 κυρτός, καὶ grumbiás—shtrukem κυρτοῦμαι (αὐτ.). ὁ Tasi διὰ μὲν τὸ κυρτός ἔχει germuc, gerbut καὶ kerbut, διὰ δὲ τὸ κυρτοῦμαι kerbunjem, germuqem, karavoshem, karavuhem, kerusem, ἐν δὲ τῇ πατρίδι μου καὶ kurisem ἢ me ze kurizi (κυρίως μὲ πιάνει ἡ μέση).

gjua nj—ndjek διώκω çobani gjua jti qenerat W.174 ἐδίωξε τοὺς κύνες, παρ' ἡμῖν μόνον κυνηγῶ, ὄθεν gjuatat κυνηγός. ἐν Λαογρ. Α' 92,66 σημαίνει ἐγγίζω, πειράζω. (Σλαβ. gonja).

gjyko hem—mundohem βασανίζομαι B. (ἀντὶ δικάζομαι, ὅπερ σημαίνει εἰς τὴν Τοσκικὴν). ἐνῶ τὸ gjékonj ἔχει τὴν κυρίαν σημασίαν (ἀντὶ gjykonj).

guc—derr, thi Γεγ. χοῖρος ἀνωτέρω εἶδομεν καὶ derk. guc Γεγ.

σημαίνει *λαιμαργία*, *guc* δὲ ἐν Ἀργυροκάστρω δάγκαμα· *kali ze guc* = *ka-fson* ἢ *karson* δαγκάνει. Ἐν Δεβόλει *derkuc* χοῖρος.

h a j — *hajde* ὑπαγε· *h a j me* Κογορί Λαογο. Β' 105, 209. τοῦτο καὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων γενικῶς λέγεται· *αἶδε σὴν εὐχή, αἶδε νὰ φᾶμε* κτ.

h e l q, *h i l q* — *heq* (ἔλλ. ἔλκω) σύρω τραβῶ· *do te helqe* *thikepe* M.35 θὰ σύρω τὴν μάχαιραν, *h i l q e vallen* Λαογο. Α' 85, 20 σύρω τὸν χορόν, *te h i q e do* B. νὰ τραβᾷς χέρι, *e h o l q me te dia duarr* 105 τὸ τράβηξε μὲ τὰ δύο χέρια.

h e r e — *ne casht* εἰς τὴν στιγμὴν· *djali h e r e n e ç' e la flij, edhe prin te sgjonej vate mira* τὸ παιδί τὴν στιγμὴν ποῦ τὸν ἄφησεν ἐκοιμάτο, καὶ πρὶν τὸ ἐξυπνήσῃ πῆγε ἢ μοῖρα Λαογο. Α' 95, *h e r e n e çe do t' iken* τὴν στιγμὴν ποῦ θὰ φύγῃ (αὐτ.), *erth h e r a e do hash buke* ἦλθεν ἢ στιγμὴ καὶ θὰ φᾶς ψωμί Β' 98, 119. Εἰς τὰς πολυπληθεῖς σημασίας παρὰ Χριστοφ. (σ. 444) αὕτη δὲν περιλαμβάνεται. ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ὁ φίλος Ἰ. Θωμόπουλος σχετίζει αὐτὸ πρὸς τὸ Ὅμηρ. ατ+άρ, Κυπριακῶς ἔρ.¹ ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ατ+here σχετίζεται πρὸς αὐτό. τὸ δὲ *here*—*here* (Σκόδρα)=ἀμέσως λέγεται καὶ παρ' Ἑλλησιν· *ἐλα χέρι—χέρι*² ἦτοι ταχέως.

h e r. *h e r* — *kur.* *kur* ὅτε μὲν... ὅτε δέ· *h e r m bill, h e r korren* W.176 ὅτε μὲν σπείρει ὅτε δὲ θερίζει.

h i m e t o h e m — *shteronj* στειροῦ· *qengji nga rreposh pi uje prej nga h i m e t o n e j uje* W.191 τὸ ἄρνι ἀπὸ κάτω ἔπινε ὕδωρ, ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἔστείρουε τὸ νερό.

h i d h i — *hidherim* πικρία, λύπη καὶ *i d h e t e* (ὄπερ ἔχει καὶ ὁ Χριστοφ. 131) πικρῶς M.³.

h i m e s — *hyrje* εἴσοδος· *u rrus h i m e s e ndè folè* M.6 ὤρμησεν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς φωλεᾶς. ὁ Bogdan *hijm* μετοχὴ τοῦ *hynj* εἰσέρχομαι.

i — *a* διαζευκτικόν· *te jar...* *i te mba u vete* Λαογο. Α' 100 νὰ τὸ δίδω ἢ νὰ τὸ κρατῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, *je burre i grua* 104 εἶσαι ἄνδρας ἢ γυναῖκα (κατ' ἐπίδρασιν ἑλληνικὴν).

ine - Zot — *im* *Zot* ὁ Θεός μου, ὁ Κύριός μου (ἐκ τῆς κλητ. ο *Zot -i -im*) τοῦτο εἶναι τῶν Γέγιδων. τὸ δὲ *Perendia* δηλοῖ παρ' αὐτοῖς αὐτοκρατορία (ἐκ τοῦ *imperator* !), οὐδέποτε δὲ Θεός· ὅθεν *perendesha* ἢ βασίλισσα καὶ *perendon djelli* βασιλεύει ὁ ἥλιος. παρὰ *Bogdan* καὶ *Budi Tin ezot*. Πρδγ. *kie ishte nga i n e z o t* Λαογο. Α' 96 τοῦτο εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, *katallavi se ai plaku ish i n e z o t, herri kriqene* 98 ὅτι ὁ γέρον

¹ Πελασγικά σ. 23. ² Αὐτ. σ. 391.

³ *e me lak e me hidhi* καὶ μὲ λυγμούς καὶ μὲ πικρίαν *Scanderbeg* σ. 184 Γεγ. *hidhni*, τὸ ῥῆμα *idhenoj* καὶ Τοσκ. *hidheronj* πικραίνω. ἐν Ἀττικῇ *te idhete*—*te idhur* πικροί, λυπημένοι.

ἦτο ὁ Θεός, ἔκαμε τὸν σταυρόν. ὁ Weigand σ. 175 (ὡς καὶ ὁ Meyer) ἔχουσι καὶ τύπον *kenē-Zot* καὶ φρονεῖ ὅτι τὸ *kenē* σημαίνει *καλός*, ὅθεν μεταφράζει ὁ καλὸς Θεὸς (ἀμφίβολον. ἴσως εἶναι παραφθορὰ τοῦ *Tinezot*). Ὁ *Matranga* παρὰ τὸ *inē-Zot* ἔχει καὶ τὸ ἀντίστροφον· π.χ. *hir te Krishtit, Zotit t' inē* (ἐνθ. ἀνωτ. 513, 520) ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

je n j — venj, end ὑφαίνω· kish je re plehure M.32 εἶχεν ὑφάνει τὸ πανί.

je r d a n — shpirtmath μεγαλόψυχος M.81.

ka ç a b e — gunë, tallagane καὶ Γεγ. *kase M.84.*

ka cit — qyç, klyç κλειδώνω E. *kacit* Τοσκ. σκαλώνω καὶ κλειδώνω.

ka ç u a t — i perkedhelur· pule ka ç u a t e ὄρνιθα χαϊδευμένη Λαογρ.

A'. 83, 9.

ka ç o l e — kalive (ἐκ τοῦ *casa*) Γεγ. *kasole* καὶ Σκοδρ. *kaçole*. Λαογρ.

A' 103 *hipi ne nje vçje pranë ka ç o l e z e s e* ἀνέβηκεν ἐπάνω εἰς ἕνα πεῦκο πλησίον τῆς καλυβίτσας.

ka d e r — i zoti ἱκανός· *po ti je ka d e r t e me nxjresh kokaline M. 23* ἔὰν εἶσαι ἄξιός νὰ μὲ βγάλῃς τὸ κόκκαλον.

ka f s h — bageti ζῶον, κτῆνος.

ka l l e z o n j — rrefenj, deshmonj διηγοῦμαι, μαρτυρῶ (Γεγικόν)· *njerezite çe neke kallëzonj e ne te vertetene, kallëzon hene nga te benate e punëvet tire M. 10* οἱ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι δὲν μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν, μαρτυροῦνται ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. παρ' ἡμῖν σημαίνει μόνον τὸ διαβάλλω, καταγγέλω· *ka l l e z o n a djalen nde dhaskalli.*

ka mi z o l e — kemishe γυναικεῖον ἔνδυμα Λαογρ. B' 104 (πρβλ. καμίσιον καὶ ὑποκάμισον, τὸ γνωστὸν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων).

ka r é k ó r h e · vat'e lajti ajo ka r e a πῆγε καὶ τὸ ἔπλυνεν ἐκεῖνη ἡ κοπέλλα Λαογρ. B' 107, 225. συνήθως *ç u r g e*, ὅθεν καὶ ἐν τῇ Νεοελλ. τσούπρα τὸ κορίτσι.

ka r e t i t — gëlldit καταπίνω W. 195.

ka r u l é — karuçe κάλυμμα κεφαλῆς M. 83· παρ' ἡμῖν *karule*

¹ Ἀστῆρικτος φαίνεται πᾶσα μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ *Perendi* (οὕτως γενικῶς οἱ Τόσκιδες ὀνομάζουσι τὸν Θεὸν) ἐτυμολογία. φρονῶ ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι ἀρχαιότατον. καὶ ἐπειδὴ ἐκ πολλῶν λέξεων εἰκάζομεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἰλλυριοὶ ἦσαν ἡλιολάτραι, ὁ δὲ Ζεὺς ἦν ἡ προσωποποίησης τοῦ ἡλίου, νομίζω ὅτι ἡ λ. εἶχεν οὕτω *per-im-Di* μὰ τὸν Δία μου, καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ῥίξης *im-Zot*, λεγομένη κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ὄρκου. μέχρι δὲ τοῦ νῦν οἱ Ἀλβανοὶ ὀμνύουσι *per qelle* μὰ τὸν οὐρανόν. Ἐν Ἑλικῶνι, ὁ Θεὸς λέγεται *Qell* (οὐρανός) καὶ παρὰ Βογδάνφ ἐν τῷ *Cuneus prophetarum Hyj* ὁ Θεὸς καὶ Τοσκικῶς *Hyll*, ἀστὴρ κυρίως, ἥλιος (ἐπειδὴ ὁ ἥλιος εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῶν ἀστέρων) *aqa e desh Hyji shekulline sa nji te vetemine bir e vet i fali* (Balkan — Archiv III, 1927, σ. 182). Ἐκ τοῦ *hyll* ἢ *hyj* (πληθ.) σχηματίζονται αἱ λέξεις *hy-ni* θεότης (Bogdan), *hyjdie* θεολογία (Χριστοφορίδου).

(Νεοελλ. καπούλια) τὰ ὀπίσθια τοῦ ἵππου καὶ αὐτὸ τὸ κάλυμμα, ἐν Ἑλβασανίφ δὲ δηλοῦται ἢ θημωνία, καὶ πᾶς σωρός.

k a r b e ς e n j—*karerkenj* πηδῶ M. 83, κυρίως παρ' ἡμῖν ξεπαιρονῶ τὸ σημεῖον. ἐγένετο κατ' ἀναγραμματισμόν.

k a r a m u ς e—*gajde* καρραμούζα M. 84 ὁ κοινὸς μουσικὸς ἀσκός.

k a r u m b a l—*κοσαν* τὸ κοτσάνι M. 84. (Ἑλλ. κόρυμβος καὶ δοθιήν).

k a s h ς o r e—*kashtore* ἀχυρῶν B. *k a s h ς a r e* ἐν Δεβόλει σωρὸς ἀχυρῶν ἐπὶ ἰκτριώματος καιόμενος κατὰ τὰς ἀπόκρεως, ἐν Κοριτσᾷ ὁ ἀχυρῶν λέγεται *kashtore*, ἐνῶ ἐν Δεβόλει *plevice* (ἴσως ἐκ τοῦ *ple* κόπος τῶν ζώων, διότι συνήθως ἔμπροσθεν τοῦ ἀχυρῶνος ταύτην συσσωρεύουσιν), *kesole*, *kasole* ἐν Σκόδρα.

k e r ς j e l l—*kolis* κολλῶ M. 19.

k e s h i l l o n j—*kurtonj*, *magr vesh* ἐννοῶ. παρὰ τοῖς βορείοις τὸ ῥ. σημαίνει συμβουλευῶ καὶ *keshill* συμβούλιον· *keshilli i shtetit* τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους.

i k l i t u r—*i mbajtur* παραλυτικὸς M.44. ἐν Κοριτσᾷ καὶ *i zene* πιασμένος καὶ *i mekure* M.43.

k o f h ς e - k l i n d e—*anakatosur* φύρδην μίγδην M.84.

k o i n a k e—*shami* μανδηλι, δι' οὗ πιάνονται οἱ χορευταὶ M.85.

k o p i l, *k o p i l e*—*husmeqiar*, -e ὑπηρετής, ὑπηρετρια καὶ ἐν γένει κόρη· *vajzene e rriti edhe u be nje k o p i l e aq e e bukure* ἐμεγάλωσε τὴν κόρην καὶ ἔγεινε ἓνα κορίτσι τόσον ὠραῖον Λαογρ. A' 90, 50, 100 καὶ ἄ. ἐν γένει ἐπὶ καλῆς σημασίας. παρ' ἡμῖν ἀπεναντίας σημαίνει τὸν νόθον καὶ διεφθαρμένον ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἡ λέξις εὔρηται ἐν τῇ Σλαβικῇ καὶ Τουρκικῇ ἐπὶ κακῆς σημασίας.

k r e n d e—*boll* ἀφθονία.

k r e s e l e—*gram*, *gramer* ἄγρωστις M.87. Σλαβ. *grisele* κορώνη.

k r e s h t e—*kome*, *gershet* χαίτη M.87.

i k r i e r e—*zemerashper* σκληροτράχηλος W.181.

k s h i l l—*fjale* λόγος· M. 45 *gole ka e k s i l l i s i megr* στόμα ἔχει καὶ λόγον δὲν τὴν παίρνεις, 57 *k s h i l e t e ς e kemi thene*—*dublie edhe florin u bene* νιούμπλια καὶ φλωριά ἔγειναν (ἐν ποιήματι Πόρου).

k s u l e—*shami e kokes* κάλυμμα τῆς κεφαλῆς· *k a ς u l e* καὶ ῥ. *kaçulos* M.85. ἐν Σκόδρα *keshulle* καὶ παρὰ *B o g d a n*. *kesule* σκούφια ἐν Ἀργυροκάστρω· *djali pa lere e k e s u l a b lere* (Hahn II. 153) ἀγέννητο τὸ παιδί καὶ ἡ σκούφια ἀγορασμένη. Ἐν τῇ ἔφημερίδι τῶν Τιράνων «Ora» ἀρ. 63—64, 15 Ἀπριλ. 1930· *i heqem k s u l a t* ἀποσύρουσι τὰ ἄσπρα σκουφάκια (τῶν Γέγιδων). *k s u l* ἐν Ἀργυρ. λέγεται ὁ Ἕλλην. Ἐν Ἑλλάδι τὸ τοιοῦτον κάλυμμα λέγεται ἐνιαχοῦ *κατσούλα*. ὁ Μπέλλος σχετίζει πρὸς τὸ Μακεδ. *καυσία*, ὅπερ ἀμφίβολον.

ku l u n r i q e—kolenda κολουράκια M.88. koleda ὁ πρῶτος Θεὸς τῶν Σλάβων.

k u m e n t o n j—urdheroj διατάσσω· kumentari διέταξε M.40, Τοσκ. ὀμιλῶ, ὅπερ kuventoј ἐν Ἑλλάδι λέγεται.

k u n d r e l l o n j — kundreshtonj, kontrastar ἀνθίσταμαι W.192.

k u r d o — kurdo ἕρε πάντοτε B.

k u t h r e — kurth, çark. hekur παγίς, δόκανον M.10.

k u v e n t — fjale λόγος, *k u v e n t o n j* — kumentonj ὀμιλῶ· kam qero te bejn *k u v e n t* ἔχω καιρὸν νὰ κάμω λόγον, νὰ ὀμιλήσω Λαογρ. 97, 115, *k u v e n d* W.183 καὶ B o g d a n .

l a r g o n j—mugullonj, αρ βλασιάνω· bari i njome *l a r g o j* flete τὸ χλωρὸν χορτάρι εὔγαλε φύλλα Λαογρ. Α' 84, 9, ma *l a r g o j* ajo e para — tere luleze me kllara μου ἄνοιξε ἐκείνη ἢ πρώτη ὄλο λουλουδάκια μὲ κλαδάκια 89. καὶ γεννῶ· *l a r g o j* ne nga nje ve ἐγέννων ἀνὰ ἓν ὠδὸν 103. ἀλλὰ καὶ *l a r g o j* lesherate nga kryete (sic) ἀπεμάκρυνε τὰ μαλλιά ἐκ τῆς κεφαλῆς 103, ἐφ' ἧς καὶ παρ' ἡμῖν σημασίας, ὡς ἐκ τοῦ lark μακρὰν παραγόμενον.

l e m p — tallure πιατε παροψίς M.92.

l e n g e — iakje, κατάβρεξις τῆς αὐλῆς ἢ τοῦ δρόμου M.92. lenk Τοσκ. χυλός, ζωμός.

l e t h πληθ. *l e d h e r a* — endek ὄχθος (καλλιεργησίμου ἀγροῦ) Γεγικόν· beri *l e d h i t* ksellaftonj βάλε στὸν ὄχθον ξυλαφτοῦς Λαογρ. Α' 86, 32, *l e d h e r a* W.189.

l i q — ligje δίκαιον· u tunt te vinje nish-nish pa ndonje *l i q* ti marre mbreterine ἐκίνησεν νὰ ἔλθῃ, ὡς εἶπον, χωρὶς κανέν δίκαιον νὰ τοῦ πάρῃ τὴν βασιλείαν M.36, kupaṇi zu (=çoni) nje ngel me *l i q* pre te haj ὁ κόνικλος εὔρεν ἓνα πετεινὸν μὲ τὸ δίκαιον διὰ νὰ τὸ φάγῃ M.7, me te gjthe *l i q* e pesona μὲ ὄλον τὸ δίκαιον τὸ ἔπαθα M.16. τοῦτο τοῦ Πόρου (ἴσ. καὶ τῆς Ὑδρας), ὡς σημειοῦται ὁ Χριστοφ. 207, ἀλλὰ γράφει οὗτος *ligje*· οὗτω δὲ νῦν λέγεται ὁ νόμος ἐν Ἀλβανίᾳ (Γεγικόν, οἱ Τόσκιδες e drejta τὸ δίκαιον, ὅπερ καὶ ἐν τῇ Νεοελληνικῇ ἐπολιτογραφίῃ ὡς *δρέτα*) καὶ ὁ Matranga ἔχει *ligje*=δίκαιον (Hylli i Drites, 1931, σ. 518).

l i k o s — tret λειώνω· e *l i k a s a* τὸν ἐλείωσα στὸ ξύλο M.93.

l i o ç — νερε ὀπὴ μυῶν W.194 καὶ πτηνῶν (= φωλεὰ) M.93, Γερμ. Loch. Ἑλλ. λόχος, λοχμή.

l u a n j — los χορεύω E. do te *l u a s* θὰ χορεύσῃς.

l u c e, *l i u c e*—dudule κατάβρεκτος, τόπος ἐλώδης batac. (luza βόρβορος Σλαβ.). Ἡ λέξις ἀλβανικὴ ὡς ἀπέδειξεν ὁ Meyer ἐν τοῖς Neugr. Studien. more shkurtete si vuçe — pare se na bere *l u c e* Λαογρ. Α' 83,8 μωρὴ κοντὴ σὰν βαρέλι, πέρα γιὰτὶ μᾶς ἔβρεξες (μᾶς ἔκανες λούτσα.

τὸ δὲ λούτσα πανελλήνιον), di breteq kulloine nde nje lluce M.12 δύο βάρσχοι ἔβοσκον εἰς ἓν ἔλος, kjo kafshe kullon gjithë monë nga luçate M.18 τοῦτο τὸ ζῶον ἔβοσκεν ὄλον τὸ ἔτος εἰς τὸ ἔλος (πρβ. καὶ M.22).

makurosem—bejem zengjin pa pritur (Τουρκ.) πλουτῶ ἀνεπίστως M.95 Γεγικόν, ὅπως καὶ τὸ begatem καὶ rasunohem, ἐν M.36 imba jshim πλούσιος (κυρίως ὁ βασταγμένος).

magje—korite (Σλαβ.) σκάφη τῆς πλύσεως E. ἡμεῖς magje λέγομεν τὴν σκάφην τῆς ζύμης, korite τὴν τῆς πλύσεως.

malle—sipre, persipre ἐπάνω, κατεπάνω· nde malle te kuventese arriu edhe dhejpra M.22 ἐπάνω εἰς τὴν ὀμίλιαν ἔφθασε καὶ ἡ ἀλώπηξ, londari u egersua mbi malle gomarite M.22 ὁ λέων ἐξηγριώθη ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ ὄνου, nje londar u derth mbi malle gomarite M.26 ἕνας λέων ἐχύθη ἐπὶ τοῦ ὄνου, u te marr nde malle te te benj te shohesh M.41 ἐγὼ σὲ παίρνω ἐπάνω διὰ νὰ σὲ κάμω νὰ ἴδης, vere lekurene nde malle te kurmit t'ent M.22 βάλε τὸ δέσμα ἐπάνω εἰς τὸ κορμί σου. mallestija ἡ ὑψηλότης, καὶ naltmallestija ἡ μεγαλειότης

marrsonj—marros μωραίνω· sevda-im me marrsonj Λαογρ. B' 99,139 ὁ ἔρωσ μου μ' ἐμώρανεν, u marrsua edhe u be keq nga e liga A' 99 ἐμωράνθη καὶ ἐχειροτέρευσεν ἀπὸ τὸ κακόν.

imbartur—i humbur ἀνωφελῆς (κυρίως χαμένος ἐκ τοῦ barem). (Βωταλὶς καὶ νυκτερὶς): pse ditene prahe e natene kendon? pse neke e benj mbe te mbarture M. 13. διατὶ τὴν ἡμέραν ἀναπαύεσαι καὶ τὴν νύκτα τραγῳδεῖς; διότι δὲν τὸ κάμνω ἀνωφελῶς.

mbera—mbera ἔκαμα E.

mberdha, mberda—brenda ἐντὸς· vu djaline atje mberdha ἔβαλε τὸ παιδί ἐκεῖ μέσα Λαογρ. A' 95. mberda W. 170.

mbesonj—mesonj μανθάνω· te ecurit te shtruarë-kush ta ka mbesuarë? τὸ περιπάτημα τὸ στρωτὸν ποῖος σοῦ τὸ ἔχει μάθει; Λαογρ. B' 103,183. Βλ. ἀνωτ. σ. 75 rsonj.

mbill κλείω παθ. mballem E. Τοσκ. mbyllem.

mbinj—mbyt πνίγω· urdheroj te mbinjene...e mbitine nje nate e e shtine nde lume M.33 διέταξε νὰ τὴν πνίξωσι.... καὶ ἔπνιξαν μίαν νύκτα καὶ τὴν ἔρριψαν εἰς ποταμόν. παθ. mbithe m πνίγομαι M.23.

mburronj—paps, pushonj παύω· te mburronje luftene M.36 νὰ παύσῃ τὸν πόλεμον, mburronj trimate nga lufta e qendron παύω τοὺς γενναίους ἐκ τῆς μάχης καὶ σταματᾷ (αὐτ.), mburrorem ὑπερασπίζομαι. W.193 (Γεγικόν mburrem κάμνω τὸν γενναῖον). mburronj πηγάζω, ἀναβρῶ καὶ mburrim πηγῆ Τοσκ.

medhuris, medhurisem—çuditem (Τουρκ.), thavmaks θαυμάζω· u medhuris tuti gjitonia M.37. mrekkull Γεγ. θαῦμα, tmerem Τοσκ.

mememe—empe μήτηρ· mame καλεῖ τὴν πενθερὰν ἐν Ἑλλάδι ὁ γαμβρός καὶ parù τὸν πενθερόν· ἀλλὰ καὶ empe ἐν συνεκφορᾷ μετ' αὐτῶν.

si te benj moj maxhurane

te ja thom sat - empe mane . . .

teja thom te - tet parù Λαογρ. Β' 109.

Τί νὰ κάμω, ἐρωτᾷ ὁ ἐρώπληκτος, διὰ νὰ λέγω τὴν μητέρα σου μάνα καὶ τὸν πατέρα σου παποῦ.

menate—mengjes (menes Βουλγ. σήμερον) πρωτ' edhe kjo benej mbrema menate καὶ τοῦτο ἐγένετο βράδυ πρωτ' Λαογρ. Α' 96, shkona nje menate atje πέρασα ἕνα πρωτ' ἐκεῖ 87,43. καὶ παρὰ de Rada menatja ἢ πρωτ' si m' u dij (=ngdhi) menatja ἀφοῦ ἐξημέρωσεν ἢ πρωτ' (Scand. 154 προβλ. καὶ 182). ἀλλὰ παρὰ Meyer 20 ndaj menate (Τοσκ. ndajmate) τὸ ἐσπέρας. παρ' ἡμῖν menate νύκτα - νύκτα, ὄρθου βαθέος, οὐδέποτε δὲ σημαίνει τὸ ἐσπέρας οὔτε τὴν πρωτ'· u ngrit menate dhe vate per dru ἠγέρθη λίαν πρωτ' καὶ πάει διὰ ξύλα (=mengoj), ç me erdhe menate? τί τηνικάδε ἀφίξει; ἄλλως κατὰ λέξιν menate = μὲ νύκτα, Γεγ. padje (=mengjes). ὅθεν κατ' ἀρχάς, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ndaj menate, ἐδήλου ἢ λ. τὸν καιρὸν τῆς νυκτός, εἶτα ἐκ τοῦ Γεγ. padje περιορίσθη εἰς τὸ τέμα αὐτῆς τὴν πρωτ' ὥστε οἱ Γέγιδες natia ἢ padia mire—mir' mengjes καλὴ πρωτ' (βλ. Χριστοφ. σ. 258).

mersi—mezi Τοσκ. ὁ πῶλος Ε ἐν Ἀργυρ. pllezi καὶ pllaz.

meritem, meretonhem—merzitem. ἄχθομαι βαρύνομαι· kur me kelton te grenete meretonhem, ami pre te pite gezonhem M.15 ὅταν ἐνθυμῶμαι τὸ φαγητὸν βαρύνομαι, ἀλλὰ διὰ τὸν πότον χαιρω. meritoj ἀξιῶ Γεγ.

mesonj—resonj πάσχω M.15 καὶ τὸ ἑλλ. παιδεύω σημαίνει διδάσκω, ἀλλὰ καὶ τιμωρῶ, οὔτω κἀνταῦθα mesonj Τοσκ. διδάσκω (μανθάνω τινα δηλ. καὶ μανθάνω ἐγώ, τὸ resonj παιδεύομαι μανθάνων. βλ. ἄνωτ. 75,

milingon—mjaraushke μύρμηξ M.23 καὶ Νεοελλ. μιλιγγόνια.

molis—squanj διακρίνω· çe molis? τί βλέπεις (τί διακρίνεις); M.96.

mos ne here—as nje here οὔτε μίαν φοράν. τὸ δὲ mosnje here μὴ μίαν φοράν Τοσκ. (=πολλάκις).

murk—kallogjer, kallver μοναχός, murg Γεγ. καὶ murgu (Βουλ.) ὁ μοῦργος. Τοσκικῶς ὅμως δὲν σημαίνει ἢ λ. τὸν μοναχόν, ἀλλὰ τὸν ἀξιὸν οἰκτιροῦ. Ἐν τῇ Νεοελληνικῇ μοῦργος ὁ κτηνώδης, παχύδερμον.

murgu i zi! ὁ δύστηνός! ἐν γένει σημαίνει τὸν πενθοῦντα τὸν φαιὸν καὶ μέλανα τὸ χρῶμα ἐνδύματα φέροντα¹.

mushkrij — melci πνεύμων (mushkeni Γεγ.) Λαογρ. Β' 91,77 me hengere mushkrijne μοῦ ἔφαγες τὸ συκώτι. ὑποδηλοῦνται δὲ ἀμφότερα διὰ τοῦ i zeze, i bardhe, μέλας λευκός πνεύμων.

nani — tashi, tashti vñn' Γεγικὸν καὶ Ἰταλοελληνικόν.

naskaris — bej haser (Τουρκ.), gatis (Γεγ.) ἐτοιμάζω M.96.

(ndaj) indari, e ndara — i mjeri, e mjera ὁ ἡ δύσμοιρος: pse t'agarisa e ndara! Λαογρ. Β' 90,72, e ndara mema ce te ka bere 119, 66 ἡ δυστυχῆς μήτηρ ποῦ σὲ ἐγέννησε! (πρβλ. M.15,16 καὶ ἔ.) e ndara = ἡ διεξευγμένη, ὥστε τὸ διαζύγιον θεωρεῖται ὡς δεινὴ συμφορὰ παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς.

ndara — tej, pertej πέραν' ndara malit πέραν τοῦ βουνοῦ Λαογρ. A, 85,18. shome ne do dale ndara ἴδωμεν, ἂν θὰ ἐξέλθῃ πέραν Β' 93,90, ndara nga mulliri ἔναντι τοῦ μύλου W.175, ndara nde Jordhani πέραν M.46

ndajmenate — ndaj nate τὸ ἐσπέρας M.20 καὶ ndajnat(ε)here.

ndane — nde ane te ti' te me marre ndane M.36 νὰ μὲ πάρῃ μὲ τὸ μέρος του. ἐνῶ ndane παρ' ἡμῖν (=nde ane) εἰς τὸ μέρος εἰς τὸ ἄκρον' e hodhi ndane τὸ ἀπέροψεν.

ndava — gjeta εὔρον' mir u ndava = mir se u gjeta καλῶς σὰς ἡύρα E.

ndej — andej ἐκεῖθεν E.

ndjek — vete pas, pasonj (Γεγ.) M.35,43 ἀκολουθῶ (πρβλ. τὸ τοῦ Ψαλτῆρος: τὸ ἔλεός σου κύριε καταδιώξει με = ἀκολουθήσει με) ndjek καταδιώκω Τουσκ.

nga pse — pse ἢ sepse διότι W.171.

ngalkonj — ngarkonj φορτώνω M. 39.

ngasrunen — shikonj runen, kujdesem φροντίζω E. Οἱ Τόσκιδες λέγουσι ngas mushkat ἐκβιάζω τὰ μουλάρια νὰ περιπατήσουν.

ngaterroinj — semurem ἀσθενῶ καὶ ngat ἀσθενῆς (ἐν Ἄνδρῳ M.97). Γεγικῶς ἡ λ. σημαίνει περιπλέκω, συγχέω καὶ παθ. ngaterrohem, ἀντιθ. shkaterroinj ξεμπερδεύω, καταστρέφω.

ngedem — zemrohem ὀργίζομαι M.23.

ngjenj — ndjenj ἐννοῶ W.172.

ngjesh — gatuanj (Βουλγ.) ζυμώνω (ἐκ τοῦ ἀορ. ngesha) E. ngesh παρ' ἡμῖν τὸ μετὰ τὸ ζύμμα δόλευμα. ἦτοι τὸ ἀνακάτευμα τοῦ ἀλεύρου ἢ καὶ αὐτὸ τὸ πλάσιμον (ἢ πλάσις ἐν Ἄθῳ).

ngllanj — gezohem χαίρω' kush do te ngllanje jeten e ti dhe

¹ Τοῦτο ἀξιοσημείωτον· διότι κατὰ τὸν Εὐνάπιον «οἱ τὰ φαιὰ φοροῦντες» εἶναι οἱ μοναχοὶ ἐπὶ Ἀλαρχίου, ὡς καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀγ. Παχωμίου βλέπομεν.

pasurite M.35 ὅστις θέλει νὰ ἀπολαμβάνη τὴν ζωὴν του καὶ τὴν περιουσίαν.

nj atr e—tj atr e ἕτερος, ἄλλος· per nj ene edhe per nj atr in e διὰ τὸν ἕνα καὶ διὰ τὸν ἄλλον Λαογρ. Α' 83,6.

nj ere, nj er a s a—gjer, gjersa μέχοι μέχοις οὐ· nj ere nde fo-
lè te saj M.29 μέχοι τῆς φωλεᾶς τῆς, nj ere çe e ndejti çobani ἕως
κατάλαβεν ὁ ποιμὴν, nj ere mbe sot ἕως σήμερον M.40 καὶ nj ire ndheu
u line μέχοις ἐδάφους ὑπεκλίθησαν W.185 nj ere nani μέχοι τοῦδε (Κου-
λουρ. W.194), do klajnje nj er a s a te plesese nga te klarate θὰ κλαίη
ἕως ὅτου σκάση ἀπὸ τὰ κλάμματα Λαογρ. Α' 95.

nj ut—nj erit ἑνὸς καὶ donj ut κανενὸς M.18.

ra ge—ragim πληρωμὴ W.195.

ra pr im je—e rapanduer e ἀπροσδόκητον, δυστύχημα. M.23.

ra q—perzimi hyllit ἔρωσ· nje vashete me ra q te shum e do j
(Πόρος M. 41) μιὰ κόρη μὲ ἔρωτα μεγάλον τὸν ἡγάπα. ra q Τοσκ. εἰρήνη.

ra re—per te j péra, παρέχει· ra re se na bere luce Λαογρ. Α' 83,8
παρέχει διότι μᾶς κατάβρεξε, djalthim te hilqesh ra re παιδί μου νὰ τρα-
βηθῆς péra Β' 93.

ra sie—ras, rapa ὀπισθεν· nga do vesh do vinj ra sie Λαογρ.
Β' 101, 151 ὅπου θὰ πᾶς θὰ ἔλθω κοντά σου καὶ te vinj ra sio ti νὰ
ἔλθω ἀπὸ πίσω σου 102, 172, morri ra sio Β. ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ.

ra—qe διά· ra te shoh Β διὰ νὰ ἴδω, neke jam kader ra te
vish ti preposh nde te pushtum shterise s' im οὐκ εἰμι ἄξιος, ἵνα μου
ὑπὸ τὴν στέγην εισέλθῃς τῆς οἰκίας M.73 (Ματθ. 8,8).

ra g jon j ἢ ra g jon j—ra mbys, prier ἀνατρέπω· e sufrate u a
ra g ju ar atire M.49 (Ἰω. 2, 15) καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψεν (αὐτοῖς).

ra g u le—llozenke κλῆμα καὶ ra g u lli E. vervitet ra g-
u lli t ἀναροισχᾶται εἰς τὸ κλῆμα.

ra r je k—rjek, ra r i q e m—riqem συναντῶ, συναντῶμαι. τὸ ἔ-
νεργ. παρὰ Meyer 33, 42 ne dhrom çe ra r i q e m i—si llampadha dig-
jemi εἰς τὸν δρόμον συναντῶμεθα ὡς λαμπὰς καιόμεθα Λαογρ. Β' 94,93,
Hároa kudó te ra r je k e n—te vien ziar edhe te djeken. ὁ Χάρος ὅπου
σὲ συναντήσῃ σὲ βάζει φωτιά καὶ σὲ καίει 116,39. τὸ ἔνεργ. ἀπλοῦν μόνον
παρὰ Meyer 44 ἀντὶ τοῦ ra r je k. τοῦτο τὸ ῥ. παρ' ἡμῖν σημαίνει φροντί-
ζειν περισπουδάστως· τὸ δὲ rjek riqem βλ. κατωτ.

ra r i e r—gjezdis περιφέρομαι (νῦν ἐν τῷ τύπῳ shetit περιηγοῦ-
μαι)· ra r i e r ter kosmine W.179 ra r i e r nga ter mète 178. ra r i e r (pre-
via κλίνω Σλαβ.) παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ ἀνατροπομένου σάγματος ζώου·
ra r i kali samare ἔγυρε τὸ ἄλογο τὸ σ., ra r i e m Λαογρ. Α' 83, 9 γυρίζω
πίσω, ὁ ἔνεργ. ἄορ. ra r a r' neke te ra r a r e n e rapre δὲν σὲ γύρισαν πίσω
Β' 112,2. (ὁ Χριστοφ. prier 344).

pesonj, psonj—mesonj, ηχε μανθάνω (Γεγ. διδάσκω ἤτοι μανθάνω τινα. Diturija II 268 Weigand) βλ. ἄνωτ. σ. 75.

perzihem—riqem συναντῶμαι pre te kene çdo qero te perzierε διὰ νὰ ἔχωσι καιρὸν νὰ συναντῶνται M.6., u perzjeme ne dhrom E. συνητηθήμεν καθ' ὁδόν. Ἐν Ἀργυροκάστρῳ na perzihete hylli ἐρώμεθα, (κατὰ λέξιν μᾶς συναντᾷ ὁ ἀστὴρ, ὃν βλέπομεν ἀμφοτέρω. ἐντεῦθεν καὶ ἡ σελήνη σύμβολον ἔρωτος). παρὰ Χριστοφ. 314=συναναστρέφομαι, εἶναι δὲ τῶν βορείων jape tri fe te ndryshme dhe te gjitha qene perzier ne politike εἶναι τρεῖς θρησκεῖαι ἐν Ἀλβανίᾳ, λέγει ὁ βασιλεὺς Zogu I. καὶ πᾶσαι ἦσαν ἀναμειγμένα εἰς τὴν πολιτικὴν (Ἐφημ. Τιράνων Ora 13. Ἰουλ. 1930 σ. 2). εὐρίσκομεν δὲ καὶ παρὰ Bogdan ἐν Cuneus Proph. i perzume te dashune te lutunat e tijnaj (I, 9) ἤνωσεν ἐκουσίως τὰς παρακλήσεις αὐτοῦ (πρβλ. καὶ II, 7). Παρὰ ταῦτα ὁ κ. A. Xhuvani λέγει (Diturija III 255), ὅτι δὲν ὑπάρχει τὸ ῥ. παρ' αὐτοῖς, εἰμὴ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ perzê ἀποπέμπω, ὅπως καὶ τὸ ηgas (Τοσκ. πλησιάζω) ἐν Ἑλβασανίῳ (πρβλ. τὸ Κρητικὸν ζυγώνω=διώκω). Οἱ Τόσκιδες perzihem=ἐπασχολοῦμαι, καταγίνομαι.

riqem—arrinj φθάνω E. ἀλλὰ proqiderene Λαογρ. A' 93 ἔκρουσε τὴν θύραν proqisaiten e e çajti B' 107, 228 ἐκτύπησε.. καὶ ἔθραυσε. u rona (ἀντὶ u roqa) E.

rjēna ἢ rīna—roqa ἔψησα E. do te rjēnes θὰ τὸ ψήσης (peka ψήνω Σλαβ.).

riēnj—pyes ἐρωτῶ ta pies νὰ τὸν ἐρωτήσω EB. per shtepine tuaj riēnj διὰ τὸ σπῆτί σας ἐρωτῶ Λαογρ. B' 100, 143, pritnim te te rjēneme ἀνεμένομεν νὰ σὲ ἐρωτήσωμεν 107, 229 riēni ἐρωτήσατε.

pllageze—pralle M.6. ἔ. παραμῦθι.

plesēs—plas σκάζω njerasa te plesese ἕως νὰ σκάσης Λαογρ. A' 95, kriete do ti plesese θὰ σκάση τὸ κεφάλι της (ἀπὸ ταῖς φωναῖς) 84,15.

prahem—çelodhem ἀναπαύομαι, ἠσυχάζω ὁ Χριστοφ. 340 Τοσκ. prehem π.χ. pse sle natene njerezite te prahene? M. 8, 12 διατὶ δὲν ἀφήνεις τοὺς ἀνθρώπους τὴν νύκτα ν' ἀναπαύονται;

prosmul—kerthize ὀμφαλὸς M.

psheretinj—renkonj ἀναστενάζω psheretin e klaj ἀνεστενάζε καὶ ἔκλαιεν M.26, 39. W.178 ἐν M. 32 παραπονοῦμαι, M.23 ταράσσομαι ὁ Χριστοφ. λέγει (σ. 346) ὅτι τὸ m pshertinj (Τοσκ.)=πτάρνυμαι.

pushronj—mbulonj καλύπτω malet ishin pushruare me re te zeza W.174 τὰ βουνὰ ἦσαν σκεπασμένα μὲ μαῦρα σύννεφα. pushron tuti kormine Λαογρ. A' 102 περιβάλλει ὄλον τὸν κορμὸν καὶ W. 193. Πρβλ. pushtonj ἀγκαλιάζω καὶ Γεγ. ὑποτάσσω.

pushtum—çati στέγη M.73 και pushtruam M.43. παρ' ἡμῖν poshtresine ὑδραγωγὸς στέγης καὶ ἐν γένει M. 8. Πρὸβλ. pushton περιβάλλω.

puten—putane' μόνον οὕτω παρ' ἡμῖν. ἐν Πόρῳ οὐ μόνον puten ἀλλὰ καὶ puter' je puter edhe fonjese M.63 εἶσαι πόρνη καὶ φόνισσα.

qall, nqall, qell—shpie, bje φέρω, κομίζω εἰσάγω, ῥίπτω' mbelith nje grusht lule tua qallis h trimavet μάζεψε μιὰ χουῦφτα λουλούδια νὰ τὰ πᾶς στὰ παλληκάρια Λαογρ. Β' 111, 265, Α' 98 καὶ 105 e qall ne vasi-lea, dotë ngalles botne nde shteri θὰ εἰσάξης τὴν σκόνην στὸ σπῆτι, nek na nqall kali E. δὲν μᾶς πηγαίνει τὸ ἄλογο, te qell nje sh nde mema. e qelli nde jema νὰ τὸ πᾶς.. τὸ ἐπῆγε.. M.38 e qelli e e vunde nje var M.14 τὸ ἔφερε καὶ τὸ ἔβαλεν εἰς ἕναν τάφον. kall Τοσκ. εἰσάγω, ἐμβάζω.

qellónj—qillónj ἐξηγοῦμαι Β. ἐπιτυγχάνω, πιάνω' gras'he e gjume sme qelloj ἔπεσα καὶ ὕπνος δὲν μ' ἔπιανε Λαογρ. Β' 99, 139 (βλ. Χριστοφ. 184, 188). ἐν Κοριτσῶ σημαίνει προσέχω' veteme ki ment e qelló mos zesh dashin e zi μόνον ἔχε τὸν νοῦν καὶ πρόσεχε νὰ μὴ πιάσης τὸν μαῦρον κριὸν (Meyer Gramm. 65).

qeth—plastir πλαστῆρι E. Γεγικόν, καὶ keth-dhi κατοίκι.

qome—prokori M.91, Γεγ. ondi προκοπή, πρόοδος prodhim.

qerara—qerpara W.187, σπανίως καὶ παρὰ Νοτιοαλβανοῖς qerara (Hahn, II, 169 βλ. Χριστοφ.) ἔμπροσθεν. ἐν Λαογρ. Β' 90. 72 qerpara.

qerosh—qerposh ὑποκάτω W.170 καὶ qerosh t, verposht E.

qezë—qenje ῥίζα M.54. παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοιαύτης σημασίας ὑπάρχει ἐν ταῖς φράσεσι qeze-malit, qeze-detit εἰς τὰς ὑπωρείας, εἰς τὴν παραλίαν.

qusem—qebres, sulem κατέρχομαι ὁρμῶ E. ng' atje la qe quse-shë ἀπ' ἐκεῖ ψηλὰ ποῦ κατέβαινες Λαογρ. Β' 90. 73, rusu me vgar κινήσου με ὁρμῆν E. (ἐλλ. ῥέω).

quspinj—shanj ἐρίζω E. qospi κακὴ γυνή.

safi—fare τελείως, ὅλως διόλου' safi i vgarre Λαογρ. Β' 89 κατασκοτωμένος.

sherbise πληθ. sherbisete ὑπηρεσία M.37 ἀντὶ sherbese, hysmet.

senjath—shenim σημεῖον M.49 καὶ shenjës M. 101.

shetërine σκαπάναι (πληθ. τοῦ shatë M. 107) muarr shetërine edhe dhigële M.14 ἔλαβον τὰς σκαπάνας καὶ τὰς δικέλλας.

shkak—seber Τουρκ. ἀφορμή, πρόφασις' te gjën donji fare shkak W. 191 νὰ εὑρισκε κάποια ἀφορμὴ Γεγικόν, νῦν ἐν κοινῇ διὰ τύπου χρήσει, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ἡ δημοσιογραφία ἐκ τῆς Γεγικῆς πρωτευούσης Τίρανα συμφορεῖ τὸν Γεγισμὸν καὶ εἰς τὰς Τοσκικὰς ἐφημερίδας.

shkalkonj—qebres dermonj κατέρχομαι' shkalko nga vgjëri Λαογρ. Α' 102 κατέβη ἐκ τῆς πεύκης (πρὸβλ. shkallmonj ξεκαρφώνω).

shklierishr—gerqisht ἢ skuperisht Ἑλληνικά M. 56 (Πόρος)

ketu atje dhe shklierisht—gjithë monë arberisht

ζητεί ἢ κόρη ἄνδρα σοφόν, ὅστις ποῦ καὶ ποῦ νὰ ὀμιλῇ Ἑλληνικά εἰς αὐτήν, ἀλλ' ὅλον τὸ ἔτος Ἀλβανικά. Shklla ὄντως ὑπὸ τῶν Ἑλληνοαλβανῶν ἀποκαλεῖται ὁ ἰθαγενῆς Ἕλλην, ὅπως ὁ Βούλγαρος παρ' ἡμῖν (ἐκ τοῦ σκλάβος οἶος οὗτος ἐπὶ Βυζαντινῶν ἦν ἐν Μακεδονίᾳ). ὁ Weigand γράφει ὅτι shklla πληθ. shkenj οἱ βόρειοι ἐκάλουν τοὺς Ὀρθοδόξους Σέρβους, ὁμοίως λοιπὸν ἐκάλεσαν, ἔπειτα τοὺς Ὀρθοδόξους Ἕλληνας¹. ἀλλὰ τοῦτο θὰ εὐδοῦτο, ἐὰν οἱ κατελθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦσαν τὸ θρήσκευμα καθολικοί, ὅπερ δὲν ἀληθεύει. Ὁ λόγος τῆς τοιαύτης προσωνομίας ἐγκρατεῖται ὡς νομίζω, εἰς ἀντιπάθειάν τινα ἀναφνεῖσαν κατὰ τὴν κάθοδον μεταξὺ τῶν δύο φύλων.

shpate=palle σπάθη· muarr shpate n edhe pistollate M. 33 πάρε τὸ σπαθὶ καὶ τὰς πιστόλλας. Γεγικόν, οἱ Τόσκιδες spate λέγουσι τὸν πέλεκυν. τοῦτο ἀποδείκνυσι τὴν τῆς λέξεως ἀρχαιότητα (ὄθεν καὶ εἰς τὰς Εὐρωπ. γλώσσας ὑπάρχει), καθ' ἣν ὁ πέλεκυς ἅμα ἦν καὶ σπάθη (λιθικὴ ἐποχὴ).

spretonej — sos, bitis Τούρκ. τελειώνω (προβλ. Λατ. sospes, sospito. Σλαβ. sprasaja γλυτώνω). συνεξέδραμε δὲ καὶ πρὸς τὸ Νεοελλ. σώζω - σώνω ὄθεν παρὰ τοῖς Νοτίοις μὲν τὸ spretonej=σώζω ἢ σώζομαι (προβλ. shpretonej nga bełaja γλυτώνω ἀπὸ τὴν πανοῦκλαν) παρὰ δὲ τοῖς Ἑλληνοαλβανοῖς τελειώνω· spretone punet B. τὰς ἐργασίας, καὶ ὅταν τελειώνη τις γλυτώνει.

shqanj — çanj θραύω, σχίζω. nxuar thikene edhe e shquar drune ἔσυρε τὴν μάχαιραν καὶ ἔσχισε τὸ ξύλον Λαογρ. Α' 105.

shqepër, shklexer — topall, çal, çalaman χωλὸς M.102 an ishte dhe ndonje i shklexer e neke munt te vinje ἂν εἶναι καὶ κανεῖς κουτσὸς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἔρθῃ Λαογρ. Α' 91.

shqer — çer σχίζω, shqer dhene σχίζω τὴν γῆν M. 58. κυρίως çer σπαράσσω· çer suratne, faget. ξεσχίζω τὸ πρόσωπον τὰς παρειάς.

shqites — kreer κτένει M.101.

shtinj — shtje ὀπίτω, ἀλλὰ καὶ καταγγέλλω· shtiti tjatrene nde zot te math M.22 κατήγγειλε τὸν ἄλλον εἰς τὸν μέγαν κύριον, shtiti dhe lreze nde londar e ithoj M.22 κατήγγειλε τὴν ἀλώπεκα εἰς τὸν λέοντα καὶ ἔλεγεν. σημαίνει καὶ ἴσταμαι· nde pre juve.. shtijete μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν (Ἰω. 1, 26) M.46 καὶ ἀποφεύγω M.46.

stros — shtynj ἔξωθῶ, σπρώχνω, καταδικάζω (καὶ ἀποφεύγω M.38) me strosene ka ketu (Ἵδρα) μὲ διώκουσιν ἐντεῦθεν.

shtrojere — arangjo ὑπὴνεμον M.103 (ἐκ τοῦ shtronj - ere).

tallandushe — dellendyshe χελιδὼν M.31 καὶ vallandrushë:

¹ Balkan—Archiv II σ. 205.

vallandrushe u besh' e shkona ἔγινα καὶ πέρασα Λαογρ. Β' 93. (βλ. τὸ ἀρχαιότατον τῆς χελιδόνας ἕσμα παρὰ Χριστοφ. 91, ἔνθα Γεγ. dallendushe καὶ Τσαμ. dellandushe) παρ' Ἰταλοαλβανοῖς tagantish e (τροπῆ II εἰς g) περὶ ἔτυμολογίας τινὸς ἐξεζητημένης βλ. Μπέλλου Ἰταλικά σ. 26. λογικώτερα τὰ παρὰ Θωμοπούλω ἐν Πελασγικοῖς σ. 709.

tembihiás (κατὰ τὸ kardíás, angalás)—pertonj ἐπιπλήττω, ἐπιτιμῶ Μ.45. ἐν Τσοκαρία ὑπάρχει περιφραστικῶς benj tembi μετὰ τῆς ἔννοιᾳς τοῦ σωφρονίζειν καὶ ὑποτάσσειν.

Tinezot βλ. inezot.

torre — rotull περίξ· torre nga shteria W.171 περίξ τῆς οἰκίας. τοῦτο ἐν Λαογρ. Β' 92 ane-mbane, καὶ παρ' ἡμῖν anembane (βλ. Χριστοφ. 426) καὶ Α' 93· ndejtine torre trapezit ἐκάθησαν περίξ . . καὶ tor· ka atjetor edhé nje molle Μ.54. ἔχει ἐκεῖ περίξ καὶ μίαν μηλέαν.

trokaqis — ὁ Meyer σ. 103 ἐξηγούμενος διὰ τοῦ greife ἄπτομαι (mos me trokaqis herdhetε κακῶς μὴ μοῦ ἐγγίξης τοὺς ὄρχεις, σχετίζει πρὸς τὸ trokonj (troke ξηρός)=καταστέφω.

turperia — turpi αἰσχύνη, ἐντροπή· aj zite klarate nga turperia Λαογρ. Α' 103.

tuti — tere, gjithe πᾶς, ὅλος. τοῦτο ἰδιάζει ἐν Ἀττικῇ καὶ ταῖς νήσοις εἰσαχθὲν ὑπὸ τῶν Φράγκων (tout). ἐν Ἐλικῶνι ἔχουσι τὸ tere (καὶ σπανίως τὸ tuti), ὅπερ καὶ ἐν Ἀττικῇ διασταυροῦται πρὸς τὸ tuti καὶ gjithe (πρβλ. Λαογρ. Β' 107, 224. 115, 23. 118, 55)· εἶναι δὲ τὸ tuti ἄκλιτον.

theuze — bilbil ἀηδῶν Μ.7. ἐὰν τὸ ἀηδῶν παράγεται ἐκ τοῦ αἰίδω, τότε συντρέχει καὶ τὸ theuze πρὸς them λέγω, ὡς λάλον τὸ πτηνὸν κατ' ἔξοχῆν.

thjeshter re προγονός, προγονή Γεγικὸν (figliastro). καὶ νόθος Μ.75· djem nga gruaja e prate τέκνα ἐκ προτέρας γυναικός.

thirrme — thirje φωνασκία πλ. thirrmete κραυγαί· vasilisa ne kuvendi vu thirrmete ἐκραύγασε Μ.20 (πρβλ. W.184)· Γεγικόν.

thumbil — ligavéc κοχλίας Μ.19.

thras — i ncelur ἀκμάζων ἐπὶ τῆς βλαστήσεως· drizate jane thrasε τὰ δένδρα εἶναι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς βλαστήσεως Μ.

viell — mbleth συνάζω καρπούς κτλ. W.176.

vgje — borige (ἔλλ. βόρατον) πεύκη, τὸ δένδρον, ὅπερ ἐξυμνοῦσιν οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῆς ὀητίνης.

recinjarene vgje mbe vgje τὴν ὀητινομαζώχτρα ἀπὸ πεῦκο σὲ
seze dielli poté Λαογρ. Α' 84. πεῦκο δὲν τὴν πιάνει ὁ ἥλιος ποτέ.

te me ben dhromi te shkonje - vgje- νὰ μοῦ ἔκανεν ὁ δρόμος νὰ περνοῦσα,
jte bote do ta mbelonje. Β' 98, 126. τὰ πεῦκα χῶμα θὰ τὰ γέμιζα.

vier — var κρεμῶ Μ.105 (συνδέεται πρὸς τὸ αἰίρω, αἶρω, ῥίζα ἀφωρ, ὄθεν ἀορτήρ, αἰώρα βλ. Curtius, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 318).

viethem — rronj, jetonj ζῶ (ἴσ. ἐκ τοῦ ἑλλ. βίωω)· ajo σε ka njeriu nga te lerite vjethete njera te vdisë M.7 ὅ,τι ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς ζῆ ἕως νὰ ἀποθάνῃ, u neke vjethem pa te ngrëne M.8 ἐγὼ δὲν ζῶ χωρὶς νὰ τρώγω.

vit — mot ἔτος (*Fétos Fétia* ἐπιγρ. Ἡλείας), nje vit ἐν ἔτος τὸ Τοσκικόν, ὅμως nje vit καὶ τὸ Γεγικὸν parviet προπέρουσι, mote shumë, per shumë viet χρόνια πολλά. Λαογρ. Β' 91,81.

kam nje vit edhe di dit ἔχω ἓνα ἔτος καὶ δύο ἡμέρας,

do këndonj nga hari it θὰ τραγουδήσω πρὸς χάριν σου.

vitëra — vjet W.173. πληθ. ἔτη. ἐν Ἀργυροκάστρῳ ὅμως καὶ vjet χρόνος.

venë — farmaq (Λατ. venenum) ὄθεν ὁ. venëronj καὶ

vretoj — farmakos δηλητηριάζω M.105, Τοσκ. vret ἢ σφοδρὰ λύπη, ὅσον vretohëm λυποῦμαι, ἐκ τούτου vrahëm συννεφιάζω καὶ Γεγ. vranoj (ἐξ οὗ καὶ τὸ κύριον ὄνομ. Βρανᾶς=συννεφιάς). τὸ δὲ vrenoj (ἐξ οὗ τὸ Βρένος) καὶ vrehëm ὡς Τοσκικὰ ἀναφέρει ὁ Χριστοφ. ἐγὼ ὅμως οὐκ οἶδα (ταῦτα ἄλλοι ἐτυμολογοῦσι ἐκ τοῦ οὐρανός. Σανσκ. var una-s (Curtius σ. 513).

voç — çun, shule 12ετῆς παιδίον (ὄθεν κυρ. ὄνομα Βότσης) M.106.

xholl — svoll βῶλος (Νεοελλ. σβῶλος) E.

xbruh — sbruj (Γεγικὸν) διαλύω εἰς κόνιν M.106. ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ Τοσκικὸν xbut ἀπαλύνω.

zeks — qelbem ὄζω M.106. ὁ Meyer παράγει αὐτὸ ἐκ τοῦ ἔζεξα (ἀορ. τοῦ ὄζω).

Ἐκ τοῦ περιληπτικοῦ τούτου πίνακος παρέχεται ἀδρομεροῦς χαρακτηρισμὸς τῶν ιδιωμάτων τῆς ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου καὶ ἐν τῇ τῶν λέξεων περιοχῇ. Ὡς βάσιν τῆς συγκρίσεως ἔσχομεν πρὸ παντὸς τὴν διάλεκτον τῆς Κοριτσᾶς, καὶ δὴ τὴν τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν πατρίδος τοῦ Δεβόλεως. Ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐλέχθη, ὁμιλεῖται ἢ ἀγνοτερά Τοσκικῇ ἀπηλλαγμένη τῶν ἑλληνισμῶν, ὅστις συμφύρεται αὐτῇ ὅσον νοτιώτερον προχωροῦμεν (ὅπως τῇ Τσαμικῇ καὶ Χιμαραίᾳ π. χ.). Διδακτικώτατον προκύπτει ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων λέξεων συμπέρασμα. ὅτι πολὺ τὸ Γεγικὸν ἐν τῇ Ἑλληνοαλβανικῇ στοιχεῖον, καὶ τὸ πλεῖστον τῶν διαφορῶν πρὸς τὴν κυρίως Τοσκικὴν λέξεων εἰσι Γεγικαὶ (δὲν συγκατελέξαμεν τὰς Γεγικὰς, αἵτινες ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ κυρίως Τοσκικῇ π. χ. τὸ katund, ὅπερ μετὰ 2—3 ἄλλων ἐσφαλμένων καὶ αὐτῶν, ἀναφέρει ὁ Weigand, διότι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κοριτσᾶς δὲν λέγεται μὲν, ἀλλ' ὑπάρχει κώμη οὕτως καλουμένη). ἐπίσης παραρηρεῖται ὅτι οἱ Ἑλληνοαλβανοὶ δὲν ἔχουσι τὰς ἀντιστίχους Τουρκικὰς λέξεις τῆς Τοσκικῆς, ὅπερ ἀριδῆλως μαρτυρεῖ, ὅτι ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀλβανίας πρὸ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀντὶ δὲ τῶν ἔπειτα πολυγραφεθισῶν τουρκικῶν ἐνταῦθα οὗτοι ἔχουσιν ἑλληνικὰς π. χ. saat-ore ὥρα ἢ rolloj καὶ τ. τ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει σχεδὸν καὶ διὰ τὰς σλαβικὰς λέξεις.

